

Matica

broj

no.

10

listopad
october

2017.

MJESEČNA REVIIJA HRVATSKE MATICE ISELJENIKA MONTHLY MAGAZINE OF THE CROATIAN HERITAGE FOUNDATION

Sinju grade, zlatni buzdovane,
od davnine junački megdane

ISSN 1330-2140

9 771330 214009

HRVATSKA MATICA ISELJENIKA

Trg Stjepana Radića 3, pp 241
10002 Zagreb, Hrvatska / Croatia
Telefon: +385 (0)1 6115-116
Telefax: +385 (0)1 6110-933
E-mail: matica@matiss.hr

Naslovnica:
Kip Gospe iznad Sinja
(foto: Turistička zajednica grada Sinja)

Dragi čitatelji,

ulazimo u 66. godinu izlazenja časopisa MATICA. Kako bismo njezin sadržaj učinili pristupačnijim što širem čitatelja, odabrane tekstove prevedene na engleski i španjolski jezik objavljivat ćemo na našim web i Facebook stranicama. Ti su tekstovi u časopisu označeni **ENG** ili **ESP**.
Zahvaljujemo vam na dugogodišnjoj vjernosti i veselimo se daljnjoj suradnji,
Uredništvo

Posjetite stranice web portala
Hrvatske matice iseljenika!

www.matis.hr

Budite korak ispred ostalih i predstavite se hrvatskim iseljeničkim zajednicama, uglednim poslovnim Hrvatima u svijetu i njihovim partnerima.

Oglašavajte na web portalu Hrvatske matice iseljenika!

Internet marketing HMI osmislio je nekoliko načina oglašavanja:

- **BANERI**
- **SPONZORIRANI ČLANAK**
- **SPONZORIRANE RUBRIKE**

Odjel za marketing i promociju HMI - Ivana Rora

tel. (+385 1) 61 15 116 ■ fax. (+385 1) 61 11 522

mob. 099 61 15 116 ■ E-mail: marketing@matiss.hr

Kolumne

11
Globalna Hrvatska
(Vesna Kukavica)

34
Naši gradovi
(Zvonko Ranogajec)

42
(S)kretanja
(Šimun Šito Ćorić)

44
Klikni – Idem doma
(Dražen Klinčić)

50
Povijesne obljetnice
(Željko Holjevac)

58
Govorimo hrvatski
(Sanja Vulić)

59
Djelovanje hrvatskih sestara
u inozemstvu
(Jozo Župić)

62
Ljepote Hrvatske okom
fotografa
(HTZ)

5 Pomoć hrvatskim udrugama u
BiH

6 Predsjednica posjetila Hrvate u
Rumunjskoj

8 Obljetnica HKD-a Napredak

10 Nove emisije HRT-a za Hrvate
izvan domovine

12 Otvoren prvi hrvatski ITC
poslovni centar

14 Zagreb: Izložba 'Croatia je
Hrvatska'

17 Buenos Aires: Obljetnica zbora
'Jadran'

18 HMI: Izložba 'Titraj kruga'

20 Dvadeseti Rešetarački susret
pjesnika

22 Mladi Hrvati ostaju dugo živjeti
s roditeljima

24 Obljetnica Hrvatske katoličke
misije Zürich

26 Nikola Đuretić na tribini
inozemne Croatice

28 Zagreb: Izložba 'Zlatne niti'

30 Uspješni hrvatski znanstvenici

32 Melbourne: Obljetnica
Hrvatskog vjesnika

36 Knjiga o Hrvatima u Brazilu

39 O slikaru Ivanu Benkoviću

47 Nova zbirka pjesama Ljerke
Toth Naumove

48 Biskup Bogetić - prijatelj naših
iseljenika

53 Matičin vremeplov

55 Nova akcija HKM-a Berlin

57 Vinkovci: Orguljaški festival
'Organum Cibalae'

PHOTO BY IVO BIOČINA

HRVATSKA MATICA ISELJENIKA

Trg Stjepana Radića 3, pp 241
10002 Zagreb, Hrvatska / Croatia
Telefon: +385 (0)1 6115-116
Telefax: +385 (0)1 6110-933
E-mail: matica@matiss.hr Web: www.matis.hr

GODIŠNJA PRETPLATA / ANNUAL SUBSCRIPTION

Običnom poštom / regular mail:
Hrvatska / Croatia 100 kn
ostale europske države /
other European countries 25 EUR
Zračnom poštom / airmail:
SAD / USA 65 USD
Kanada / Canada 65 CAD
Australija / Australia 70 AUD
ostale prekomorske države /
other overseas countries 70 USD

DEVIZNI RAČUN BROJ /

FOREIGN CURRENCY ACCOUNT:

IBAN: HR06 2340 0091 5102 96717
SWIFT CODE: PBZGHR2X
Privredna banka Zagreb, Radnička cesta 50

ŽIRO RAČUN ZA UPLATU U KUNAMA / DOMESTIC CURRENCY ACCOUNT (IN KUNA):

IBAN: HR80 2390 0011 1000 21305
Hrvatska poštanska banka

Naručite i vi svoju Maticu jer Matica je most hrvatskoga zajedništva

Želite li primati MATICU kao dar koji će stizati na Vašu kućnu adresu? Jedino što trebate učiniti jest poslati nam popunjenu narudžbenicu i uplatiti na naš račun odgovarajući novčani iznos koji pokriva troškove slanja. MATICA će potom svaki mjesec stizati u Vaš dom. Naručite, čitajte i preporučite MATICU Vašoj rodbini i prijateljima, kako biste aktivno sudjelovali u ostvarivanju MATIČINE misije: biti čvrsti most između Hrvatske i Hrvata diljem svijeta.

Ime i prezime / Name and surname

Adresa / Address

Grad / City

Država / State

Pošt. broj / Zip Code

Tel.

Fax.

E-mail

Datum / Date

Susret premijera Plenkovića s Hrvatima u New Yorku

SAD - Prvog dana boravka u New Yorku, tijekom kojeg će sudjelovati na 72. zasjedanju Opće skupštine UN-a, hrvatsko izaslanstvo predvođeno predsjednikom Vlade Republike Hrvatske Andrejom Plenkovićem susrelo se 18. rujna s predstavnicima tamošnje hrvatske zajednice. Tom prili-

kom predsjednik Vlade istaknuo je da je važan dio politike Vlade održavati kontakte preko Središnjega državnog ureda za Hrvate izvan RH te se u tu svrhu rade programi koji novim generacijama hrvatskih ljudi diljem svijeta mogu približiti što je Hrvatska danas i koje su njezine vrijednosti 2017. godine.

“Svatko od vas pomaže Hrvatskoj u gospodarskom, političkom, stručnom, znanstvenom, pravnom i medijskom smislu, što je osobito važno u SAD-u, ključnoj svjetskoj sili, glavnoj zemlji koja određuje brojne smjernice međunarodnih odnosa i globalne politike”, rekao je predsjednik Vlade Plenković, dodavši da će se dolazak hrvatskih izaslanstava na Opću skupštinu UN-a uvijek iskoristiti za kontakt s hrvatskom dijasporom u SAD-u.

Republika Hrvatska ove godine obilježava 25. obljetnicu članstva u UN-u te je predsjednik Vlade Plenković podsjetio na govor prvoga hrvatskog predsjednika dr. Franje Tuđmana na dan kada je Hrvatska primljena u ovu svjetsku organizaciju. “Tih četvrt stoljeća ojačalo je hrvatske institucije i demokraciju”, rekao je predsjednik Vlade, dodavši da smo ostvarili sve ključne nacionalne zadaće: integraciju u Sjevernoatlantskome savezu i Europskoj uniji. (Hina)

Imenovani novi članovi Savjeta Vlade RH za Hrvate izvan RH

ZAGREB - Vlada Republike Hrvatske donijela je Odluku o osnivanju i imenovanju članova Savjeta Vlade Republike Hrvatske za Hrvate izvan Republike Hrvatske na prijedlog zajednica Hrvata izvan Republike Hrvatske. To će savjetodavno tijelo, kao i protekla četiri godine, pomagati Vladi u kreiranju i provedbi politike, aktivnosti i programa koji se odnose na Hrvate izvan njezinih granica. Članovi Savjeta iz reda pripadnika Hrvata izvan Republike Hrvatske su predstavnici udruga, organizacija i institucija Hrvata izvan Republike Hrvatske, angažirani na očuvanju i jačanju hrvatskoga identiteta svojih zajednica i unaprjeđenju odnosa s domovinom.

Članovi Savjeta, predstavnici Hrvata iz Bosne i Hercegovine:

1. Borjana Krišto, 2. Miljana Glamuzina, 3. Ilija Nakić, 4. Toni Kraljević, 5. Dražen Trlin, 6. Mladenka Kermenc, 7. Perica Jelečević, 8. Boris Ćurković, 9. mons. Ivica Božinović, predstavnik Katoličke crkve u Bosni i Hercegovini.

Članovi Savjeta, predstavnici hrvatske manjine:

1. Stanko Horvath, Austrija; 2. Gabriela Novak-Karral, Austrija; 3. Hristina Jankova, Bugarska; 4. Adrijan Vuksanović, Crna Gora; 5. Josef Leisser, Češka; 6. Antonella D'Antuono, Italija; 7. Josip Blaško, Kosovo; 8. Franjo Pajrić, Mađarska; 9. Ivan Guban, Mađarska; 10. Nenad Živković, Makedonija; 11. Petar Hategan, Rumunjska; 12. Radoslav Janković, Slovačka; 13. Filip Božić, Slovenija; 14. Đanino Kutnjak, Slovenija; 15. Darko Sarić, Lukendić, Srbija; 16. Snježana Periškić, Srbija; 17. Krunoslav Đaković, Srbija.

Članovi Savjeta, predstavnici hrvatskog iseljenništva:

1. Iva Vidić, Argentina; 2. Esteban Mirko Hasenay, Argentina; 3. Miroslav Piplica, Austrija; 4. Luka Budak, Australija; 5. Ivan John Frković, Australija; 6. Ante Jurić, Australija; 7. Goran Strniša, Belgija, Danska, Luksemburg, Nizozemska i Norveška; 8. Robert Jakubek, Bolivija, Ekvador, Paragvaj, Peru, Urugvaj i Venezuela; 9. Dubravka Sidonija Šuto, Brazil; 10. Marko Buzolić, Čile; 11. Alex Tudor, Čile; 12. Davor Domijan, Francuska; 13. Dragica Hadrović, Italija; 14. Antun Medić, Južnoafrička Republika; 15. Zvonimir Aničić, Kanada; 16. Ivan Grbešić, Kanada; 17. Jeanne Valetić, Kanada; 18. Goran Katić, Novi Zeland; 19. Franjo Akmadža, Njemačka; 20. Ivan Karlo Stipić, Njemačka; 21. Mile Baričević, Njemačka; 22. Davorka Ivana Kirinčić, SAD; 23. Maria Sentić, SAD; 24. Marko Zoretić, SAD; 25. Joe Brajević, SAD; 26. Boris Miketić, SAD; 27. Josip Zorica, Švedska; 28. Ruža Studer Babić, Švicarska; 29. Mira Malović-Veeles, Velika Britanija

Podizanje kvaliteta života Hrvata u BiH

U 2017. potporu je dobilo 88 programa i projekata koji su od posebnog interesa za Hrvate u BiH: 30 programa i projekta iz područja kulture, 22 iz područja obrazovanja i znanosti, 14 iz područja zdravstva te 22 iz ostalih područja

Tekst: **Središnji državni ured za Hrvate izvan RH** Foto: **Snježana Radoš**

Utorak, 12. rujna, u prostorijama Hrvatske matice iseljenika održano je potpisivanje Ugovora o dodjeli sredstava za financiranje programa i projekata od posebnoga interesa za hrvatski narod u BiH. U 2017. godini potporu je dobilo 88 programa i projekata koji su od posebnog interesa za Hrvate u BiH: 30 programa i projekta iz područja kulture, 22 iz područja obrazovanja i znanosti, 14 iz područja zdravstva te 22 programa i projekta iz ostalih područja.

Tom prigodom Zvonko Milas, državni tajnik Središnjega državnog ureda za Hrvate izvan RH, izrazio je uvjerenje kako će potpomognuti projekti i programi postići svoj cilj – podizanje kvalitete života Hrvata u BiH, njihovu dobrobit i prosperitet: "Ovi projekti pokazuju da potencijala ima – ima znanja, sposobnosti i volje. I ono što je najvažnije, svi će biti realizirani u suradnji s udrugama, zajednicama, značajnim institucijama Hrvata u BiH, s predstavnicima lokalne i županijske vlasti, što pokazuje da je jedinstvo hrvatskoga naroda u BiH i Republici Hrvatskoj neupitno. Hrvati u BiH jesu i trebaju biti lideri i lokomotiva razvoja cijele zemlje. Središnji državni ured za Hrvate izvan RH i cijela hrvatska Vlada pružat će maksimalnu potporu u tome", rekao je Milas koji je zahvalio svim dobitnicima potpore.

U ime dobitnika potpore zahvalio je fra Mario Divković, gvardijan samostana sv. Petra i Pavla u Tuzli, koji je poručio kako potpora Vlade RH ima višestruki

"Ostajemo tu. Tu je naša prošlost, sadašnjost, ali ono što je važnije – u BiH je naša budućnost", rekao je fra Mario Divković, gvardijan samostana sv. Petra i Pavla u Tuzli.

značaj – ponajprije nosi poruku ohrabrenja. "Ostajemo tu. Tu je naša prošlost, sadašnjost, ali ono što je važnije – u BiH je naša budućnost", rekao je.

Nakon potpisivanja ugovora upriličen je prigodan kulturno-umjetnički program u kojem su nastupili Gradsko kazalište mladih Vitez, Osnovna glazbena škola iz Ljubuškog, Eva Pilić – glazbenica iz Uskoplja te glazbenici iz Orašja: Željko Matuzović, Maja i Ružica Nedić te Magdalena Mišković.

Uz državnoga tajnika Zvonka Milasa potpisivanju Ugovora nazočili su: Nina Obuljen Koržinek, ministrica kul-

ture, Zdravka Bušić, državna tajnica u Ministarstvu vanjskih i europskih poslova, Matko Glunčić, državni tajnik u Ministarstvu znanosti i obrazovanja, Nikola Mažar, državni tajnik u Središnjem državnom uredu za obnovu i stambeno zbrinjavanje, Željko Glasnović, potpredsjednik saborskoga Odbora za Hrvate izvan RH, Denis Kovačić, pomoćnik ministra zdravlja te Renata Paškalić, veleposlanica BiH u Republici Hrvatskoj.

Podsjećamo, Vlada Republike Hrvatske donijela je na 54. sjednici održanoj 31. kolovoza 2017. godine Odluku o raspodjeli sredstava za financiranje kulturnih, obrazovnih, znanstvenih, zdravstvenih i ostalih programa i projekata od interesa za hrvatski narod u Bosni i Hercegovini iz sredstava Državnoga proračuna Republike Hrvatske za 2017. godinu. ■

ENG A signing ceremony was held at the Croatian Heritage Foundation on the 12th of September for agreements on the allocation of funding for programmes and projects of special interest to the Croats of Bosnia-Herzegovina.

‘Doista je prekrasno ovdje među karaševskim Hrvatima’

Hrvati u Karaš-severinskoj županiji, poznati i kao karaševski Hrvati, toplo su dočekali predsjednicu, koja je posebno pozdravila činjenicu da su oni uspjeli zadržati svoj identitet i održati se na tom prostoru

Predsjednica Grabar-Kitarović u Karaševu

Tekst/foto: Hina

Susretom s predstavnicima hrvatske zajednice u Karaš-severinskoj županiji na zapadu zemlje i predavanjem na Sveučilištu Zapad u Temišvaru, hrvatska predsjednica Kolinda Grabar-Kitarović završila je u srijedu 4. listopada državni posjet Rumunjskoj.

Tijekom trodnevnog posjeta Grabar-Kitarović sastala se s predsjednikom Klausom Iohannisom i drugim visokim političkim i vjerskim dužnosnicima te nazočila hrvatsko-rumunjskome gospodarskom forumu, ali svojevrzni vr-

hunac njezina boravka u Rumunjskoj bio je emotivni susret s Hrvatima u Karaševu, Klokotiću i Lupku.

Hrvati su se na područje današnje Rumunjske doseljavali od 14. stoljeća te se danas mala zajednica rumunjskih Hrvata, koja ima nešto više od pet tisuća ljudi, smatra najstarijom te jezično i etnografski najbolje očuvanom hrvatskom manjinom.

VIŠE STOTINA OKUPLJENIH MJEŠTANA

Hrvati u Karaš-severinskoj županiji, poznati i kao karaševski Hrvati, toplo su dočekali predsjednicu, koja je posebno pozdravila činjenicu da su oni uspje-

li zadržati svoj identitet i održati se na tom prostoru. “Neke su se zajednice u potpunosti integrirale u novu sredinu, neke su nestale, a Hrvati u Rumunjskoj uspjeli su sačuvati svoj jezik, vjeru, običaje i folklornu baštinu - sve ono što čini identitet jednog naroda”, rekla je Gra-

Hrvati su se na područje današnje Rumunjske doseljavali od 14. stoljeća te se danas mala zajednica rumunjskih Hrvata, koja ima nešto više od pet tisuća ljudi, smatra najstarijom te jezično i etnografski najbolje očuvanom hrvatskom manjinom.

bar-Kitarović pred više stotina okupljenih mještana u Karaševu koji su mahali hrvatskim i rumunjskim zastavama.

Hrvatska predsjednica posjetila je crkvu i školu u tome mjestu u kojemu se od oko 3.200 stanovnika četiri petine izjašnjavaju kao Hrvati. Nakon toga obišla je Hrvate u obližnjim selima Klokotiću i Lupku. "Doista je prekrasno i dirljivo ovdje među Hrvatima u Karaševu i okolnim mjestima. Tu su ljudi od 14. stoljeća zadržali svoj jezik i kulturu", rekla je Grabar-Kitarović, dodajući da "hrvatska država mora pomoći ne samo ovoj hrvatskoj zajednici, nego i svim ostalim hrvatskim zajednicama u svijetu" da njeguju svoje "nacionalno, vjersko i kulturno" naslijeđe. "Iskreno cijenim vaše napore u očuvanju svoga nacionalnog identiteta, poticanja domoljublja među svojim mladim generacijama, koje i s ovoga mjesta pozivam da posjete Hrvatsku", rekla je hrvatska predsjednica.

NAROD KOJI JE POBIJEDIO VRIJEME

Načelnik općine Karaševo Petar Bogdan rekao je da su Hrvati u Rumunjskoj stoljećima očuvali identitet. "Niz raznih vlasti koje su vladale nad ovim mjestima nisu uspjele izbrisati ono što smo u srcu nosili. Ovo je narod koji je pobijedio vrijeme", rekao je Bogdan. Predsjednik udruge Zajedništvo Hrvata u Rumunjskoj Slobodan Ghera ocijenio je da je posjet hrvatske predsjednice regiji "povijesni trenutak". "Današnja svečanost posjeta predsjednice Hrvatske velika je čast i posebno priznanje za sve karaševske Hrvate te istodobno dokaz da se Hrvatska uvijek brinula i skrbila o

Predsjednica s folklorašima u živopisnim nošnjama karaševskih Hrvata

Hrvatski jezik u Karaševu i okolnim naseljima Lupku, Klokotiću, Nermetu, Jablči, Ravniku i Vodniku govori se u domovima i u javnoj komunikaciji.

nama, kao što to čini i naša domovina Rumunjska", rekao je Ghera.

Prije polaska prema Karaševu, Grabar-Kitarović nazočila je 3. listopada potpisivanju Memoranduma o suglasnosti između Ministarstva znanosti i obrazovanja RH i Sveučilišta Zapad u Temišvaru o osnivanju lektorata hrvatskoga jezika i književnosti. Temišvarsko Sveučilište Zapad tako bi uz Bukureštansko sveučilište trebalo postati drugo središte za učenje hrvatskoga jezika u Rumunjskoj. U povodu početka nove školske godine Grabar-Kitarović održala je kraće predavanje u prepunoj velikoj dvorani

sveučilišta, u kojemu je naglasila važnost visokog obrazovanja kao jednog od ključnih oruđa za demografsku obnovu i gospodarski razvoj.

JOŠ U 14. STOLJEĆU

Preci karaševskih Hrvata naselili su plato oko rječice Karaš još u 14. stoljeću, a pretpostavlja se da su tamo došli iz Bosne. Prema austrijskome popisu stanovništva iz sredine 19. stoljeća, na području rumunjskoga Banata živjelo je oko 10.000 Krašovana. Hrvatski jezik u Karaševu i okolnim naseljima Lupku, Klokotiću, Nermetu, Jablči, Ravniku i Vodniku govori se u domovima i u javnoj komunikaciji.

Rumunjski ustav iz 1991. omogućio je pripadnicima hrvatske nacionalne manjine u toj zemlji pravo na čuvanje, razvoj i istraživanje etničkog identiteta, pravo na školovanje na hrvatskome jeziku, pravo na zastupnika u parlamentu te pravo službene uporabe hrvatskoga jezika na sudu. U Rumunjskoj djeluje sedam hrvatskih vrtića, pet osnovnih škola od 1. do 4. razreda te tri od 1. do 8. razreda i jedna gimnazija, koje polazi ukupno oko 600 učenika. Na Sveučilištu u Bukureštu od 1994. u ponudi je učenje hrvatskoga jezika, a od 2008. postoji i lektorat za hrvatski jezik i književnost. ■

Mnoštvo mališana dočekalo je predsjednicu RH mašući hrvatskim i rumunjskim zastavicama

ENG Susretom s predstavnicima hrvatske zajednice u Karaš-severinskoj županiji na zapadu zemlje i predavanjem na Sveučilištu Zapad u Temišvaru, hrvatska predsjednica Kolinda Grabar-Kitarović završila je u srijedu 4. listopada državni posjet Rumunjskoj.

Socijalna mreža hrvatske kulture iz Sarajeva

U povodu 115. obljetnice osnutka HKD Napredak održana je izložba u NSK u Zagrebu od 12. do 29. rujna. Napredak ima razvijenu socijalnu mrežu kulture u dijaspori i to u Austriji, Njemačkoj, Kanadi i SAD-u

Izložba prikazuje retrospektivu Napretkovih izdanja iz fonda NSK-a

Tekst: **Vesna Kukavica** Foto: **Hina**

SMS i digitalne tehnologije danas pokušavaju zamijeniti knjigu, ali nema pravoga znanja bez knjige! Mi se u *Napretku* opet ne mirimo sa situacijom. Radimo što najbolje možemo i ne čeznemo za švedskim ili švicarskim modelom života, nego iz danih okolnosti pokušavamo izvući najbolje. Nikomu nismo pomogli da ode s rodne grude, ali smo sigurno mnogima pomogli da ostanu. Već sam 1992., u jeku rata, izjavio da u sukobu oružja i ideja uvijek pobjeđuju ideje. Umijeće je sve! *Napredak* se bavi kulturnim radom i nastoji to raditi vrlo pristojno. Imamo ugled svugdje u svijetu kao *sveljudsko društvo*. Zato, budemo li svi radili najbolje što možemo ono što znamo – vjerujte, svi ćemo osjetiti napre-

duk." Tim se riječima obratio mnogobrojnoj nazočnoj publici na otvorenju izložbe pod naslovom *HKD 'Napredak' 1990. - 2015.* predsjednik HKD *Napredak* Franjo Topić u Zagrebu 12. rujna 2017.

Izložba je studiozno prikazala retrospektivu objavljenih izdanja toga društva iz fonda NSK, koja su vezana uz bogato *Napretkovo* kulturno djelovanje, počevši od njegove obnove 1990. do 2015. godine. Prati je i istoimeni katalog pod

nazivom *HKD 'Napredak' 1990. - 2015.* koji sadrži 63 bibliografske jedinice ili opise izložaka s preslikama najuspjelijih korica i naslovnica, kao i bibliografiju svih *Napretkovih* izdanja od 1990. do 2015. Razvidna je u našoj javnosti suradnja ovih dviju institucija jer je *Napredak* stoljetnicu svojega postojanja 2002. godine također obilježio u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu.

KAO DA RATA I NEMA

O višegodišnjoj suradnji NSK i *Napretka* uvodno je govorila glavna ravnateljica NSK dr. sc. Tatijana Petrić. Zahvalila je svima koji su pridonijeli ovom projektu, a posebno autoru izložbe i uredniku popratnoga kataloga dr. sc. Ivanu Kosiću.

Dugogodišnji predsjednik HKD *Napretka*, izvanredni profesor na Katoličkome bogoslovnom fakultetu u Sarajevu prof. dr. sc. Franjo Topić, prisjetio se najrazličitijih uvjeta u kojima je djelovala *Napretkova* središnjica u Sarajevu, kao i ogranci svih ovih godina, osobito onih teških ratnih, te je zaključio kako su opstali zato što *Napretkova* humana ideja nikada nije obezvrijeđena: "*Napredak* nije stao ni u ratnim vremenima. Novine su o nama pisale da radimo usred rata kao da rata i nema. U

Predsjednik HKD *Napredak* Franjo Topić

Autor izložbe i urednik popratnoga kataloga dr. sc. Ivan Kosić

Napretku djeluje volonterska mreža s oko 25.000 članova od Sarajeva, Mostara, Tuzle, Zenice do Zagreba, Splita, Beča, New Yorka i Hamiltona - koja umjetnički stvara u pjevačkim zborovima, folklornim skupinama, tamburaškim orkestrima, likovnim udrugama, te medijima i nakladništvu. Ovdje se radilo i radi isključivo iz ljubavi. Nikad nismo priznavali nemoguće. I pobijedili smo!"

POTPORA OBRAZOVANJU MLADIH

Podsjetimo, Hrvatsko kulturno društvo *Napredak* je udruga bosanskohercegovačkih Hrvata koja je utemeljena 1902. godine radi pružanja potpore obrazovanju mladih. Društvo je do 1949. školovalo ili potpomoglo školovanje približno

"U *Napretku* djeluje volonterska mreža s oko 25.000 članova, od Sarajeva, Mostara, Tuzle, Zenice do Zagreba, Splita, Beča, New Yorka i Hamiltona."

16.000 učenika i studenata, među kojima su bili i književnik Ivo Andrić ili kemičar Vladimir Prelog, poznati dobitnici Nobelove nagrade, ali i mnogi drugi slikari, pjesnici i ostali koji su svojim životom i djelovanjem bitno pridonijeli kulturnom i znanstvenom naslijeđu ovoga područja. Društvu je 1949. zabranjen rad, a obnovljeno je 1990. godine. Od

tada do danas *Napredak* je podijelio više od 2.850 stipendija i potpora, objavio više od 550 knjiga, a danas ga jača poticajna činjenica da godišnje održi oko 600 kulturnih manifestacija, u prosjeku dvije dnevno, diljem svojih 65 podružnica u Hrvatskoj i BiH.

Usto, HKD *Napredak* ima razvijenu socijalnu mrežu kulture u dijaspori i to u Austriji, Njemačkoj, Kanadi i Sjedinjenim Američkim Državama. ■

ENG *An exhibition celebrating the 115th anniversary of the Napredak Croatian Culture Society of the Croats of Bosnia-Herzegovina was staged at Zagreb's National and University Library from the 12th to 19th of September. Napredak has a developed cultural social network in the diaspora communities of Austria, Germany, Canada and the USA.*

VIJESTI

U Varaždinu predstavljeno Nakladništvo Znanstvenoga zavoda Hrvata u Mađarskoj

VARAŽDIN - Odabrana nakladnička djelatnost Znanstvenoga zavoda Hrvata u Mađarskoj predstavljena je u sklopu popratnih programa uglednih Varaždinskih baroknih večeri, kojima je ove godine Mađarska zemlja partner. Predstavljanje Znanstvenoga zavoda Hrvata u Mađarskoj iz Pečuha (ZZH), koje je moderirao književnik Ernest Fišer, održano je u nazočnosti mnogobrojne publike u dvorani *Europa Media* Hrvatskoga narodnog kazališta u

Varaždinu 27. rujna. O nakladničkome programu ZZH-a tijekom prošlosti i sadašnjosti govorio je njegov ravnatelj dr. sc. Stjepan Blažetin te znanstveni novaci Silvestar Balić i Lilla Trubić iz RM, oboje doktoranti kroatistike Sveučilišta u Zagrebu. Predsjednik Hrvatske državne samouprave (HDS) u Mađarskoj Ivan Guban istaknuo je značajnu potporu Zavodu, naglasivši kako će ZZH uskoro dobiti sjedište u reprezentativnoj palači u središtu Pečuha u *Hr-*

vatskome domu u čiju je rekonstrukciju mađarska Vlada uložila do sada oko 300.000 eura kako bi uz radne i konferencijske prostore Zavod, uz ured HDS-a, napokon dobio i suvremenu knjižnicu s IKT opremom. Svečanosti je nazočila izaslanica ravnatelja Hrvatske matice iseljenika Mije Marića, autorica ovih redaka.

Podsjećamo, Znanstveni zavod Hrvata iz Mađarske (ZZHM) utemeljila je Hrvatska državna samouprava kao posebnu instituciju prije 13 godina, točnije 2004. Od osnutka do 1. listopada 2010. ravnatelj je bio poznati filolog Ernest Barić, dok je aktualni čelnik književnik i sveučilišni profesor kroatistike dr. sc. Stjepan Blažetin iz Pečuha. Sažeto, među zapaženim rezultatima ZZH-a su radovi i objavljena djela s područja jezikoslovne kroatistike, dodirnog jezikoslovlja, etnologije, povijesti, književnosti, zavičajne leksikologije, djela o prožimanju leksikologije i leksikografije - koja su stvorila potrebu za cjelovitom leksikografskom obradom hrvatske manjinske zajednice u RM. Najavljen je stoga *Leksikon Hrvata iz Mađarske*, čiji je projekt kreiran u Zavodu, a bit će dostupan i u elektroničkome obliku. (*Vesna Kukavica; foto: Darko Plahtan*)

‘Otkrivamo Hrvatsku’ i ‘Hrvatska, moj izbor’

Prvi put se usporedno stvara sadržaj prilagođen trima platformama, a emitirat će se na 4. programu HTV-a, HRT-ovu radijskome programu – Glas Hrvatske, mrežnoj stranici ‘www.hrt.hr’ te preko multimedijske platforme HRTi

Tekst: Uredništvo (izvor: www.hrt.hr)

U jesensku programsku shemu Hrvatske radiotelevizije (HRT) ekipa HRT-ova međunarodnog programa – Glas Hrvatske uključuje se s dva nova multimedijška projekta. Riječ je o serijama dokumentarnih emisija *Otkrivamo Hrvatsku* i *Hrvatska, moj izbor*, koje su pokrenute u suradnji s Državnim uredom za Hrvate izvan RH i Dokumentarnim programom HTV-a. To je prvi put da se usporedno stvara televizijski, radijski i mrežni sadržaj, odnosno sadržaj prilagođen trima platformama, a emitirat će se na 4. programu Hrvatske televizije, HRT-ovu međunarodnome radijskom programu – Glas Hrvatske, mrežnoj stranici Hrvatske radiotelevizije www.hrt.hr te preko multimedijske platforme HRTi.

“U godini značajnih obljetnica Hrvatske radiotelevizije ostvarili smo novi koncept izvješćivanja o Hrvatima izvan Hrvatske, što je jedna od važnih zadaća javnoga medijskog servisa. U suvremeno doba globalizacije i ubrzanoga razvoja novih medija više nije dovoljno

“U godini značajnih obljetnica HTV-a ostvarili smo novi koncept izvješćivanja o Hrvatima izvan Hrvatske, što je jedna od važnih zadaća javnoga medijskog servisa.”

samo povremeno praćenje folklorne tradicije Hrvata u nekoj stranoj zemlji ili nepovezana proizvodnja televizijskih i radijskih emisija u kojima su sadržaji povezani s Hrvatima izvan domovine na neki način bili getoizirani. Ideja Glasa Hrvatske upravo je suprotna – pod istu uređivačku kapu staviti sve što se tiče Hrvata izvan Hrvatske i to na svim trima medijima Hrvatske radiotelevizije”, kaže vršitelj dužnosti glavnoga urednika HRT-ova Glasa Hrvatske Ivo Kujundžić.

“Ti su projekti velik iskorak u produkciji Hrvatske radiotelevizije s obzirom na to da ujedinjuju sadržaje koji se proizvode za sve tri medijske platforme, a što je kao ideja inicirano još prije tri godine upravo u Glasu Hrvatske, koji je u to vrijeme vodila kolegica Daria Marjanović. S druge strane, nemjerljivo iskustvo na-

šega tima stečeno dugogodišnjom suradnjom s hrvatskim zajednicama u cijelome svijetu i mnogobrojni ostvareni projekti na relaciji domovina – iseljeništvo, bili su dodatni motiv i odlična podloga za nastajanje ovih projekata”, kaže Tanja Rau, koordinatorka međunarodnoga HRT-ova programa Glasa Hrvatske i urednica radijskih emisija *Otkrivamo Hrvatsku* i *Hrvatska, moj izbor*.

Nakon dolaska Ive Čuline na mjesto izvršne urednice svih televizijskih sadržaja na toj multimedijškoj platformi cijelome je timu želja pojačati i naglasiti i taj dio proizvodnih kapaciteta Hrvatske radiotelevizije. “Glas Hrvatske raspolaže vlastitom tehničkom logistikom, montažama i kamerama pa je, posebice nakon prelaska nas televizijskih ljudi u Poslovnu jedinicu Program, pojačano stvaranje televizijskih sadržaja zapravo logičan slijed. Trenutno urednički razrađujem i ideju o novoj dokumentarnoj seriji koja bi pokazala da se doprinos iseljeništva ne zrcali samo u suvremenome poduzetništvu, već i u stoljetnim doprinosima Hrvata svjetskim znanstvenim, povijesnim, jezičnim, kulturnim kanonima pa vjerujem da su serije *Otkrivamo Hrvatsku* i *Hrvatska, moj izbor*, koje smo ponešto preinačili od početne ideje, tek početak intenzivne televizijske produkcije međunarodnoga multimedijškoga programa Glasa Hrvatske”, ističe izvršna urednica svih televizijskih HRT-ovih sadržaja Glasa Hrvatske dr. sc. Iva Čulina. ■

ENG The autumn programming at national broadcaster Croatian Radio and Television (HRT) will see the Voice of Croatia team launch two new multimedia documentary projects focused on *Discovering Croatia* and *Croatia: My Choice*.

Dobročinstvo kao stil života

Istaknuta pjesnikinja Anka Žagar ovogodišnja je dobitnica lukrativne književne nagrade "Stipan Bilić-Prčić" koju dodjeljuje Zaklada HAZU-a u spomen na svoga najvećeg donatora iz dijaspore

U sklopu *Tjedna filantropije* u Hrvatskoj je početkom listopada u zadarskom *Europskom centru* održana konferencija na temu filantropije i zakladništva na kojoj su, uz predstavnike naših zaklada, sudjelovali i međunarodni stručnjaci. Uvodna izlaganja održali su Raymond Georis, jedan od osnivača European Foundation Centre iz Bruxellesa koji je govorio o *Ulozi i izazovima organizirane filantropije u globaliziranom svijetu*, Avila Kulmurray iz Community Foundation for Northern Ireland fokusirala se na *Postignuća filantropije u lokalnim zajednicama* te Cvjetana Plavša-Matić iz zagrebačke Nacionalne zaklade za razvoj civilnoga društva usredotočivši se na *Važnost filantropije i zakladništva u RH*, gdje je nakon demokratskih promjena i osamostaljenja za četvrt stoljeća stvoreno više od 200 zaklada različite financijske moći. Lijepa Naša, kao što je poznato, tek se lani prvi put pridružila obilježavanju *Europskoga dana filantropije i zakladništva* koji se u cijeloj EU obilježava 1. listopada. Nacionalna zaklada za razvoj civilnog društva iz Zagreba odlučila je sustavno poticati u nas filantropiju kao stil života.

Ta je pojava čovjekoljublja, s druge strane, u hrvatskom iseljeništvu od Amerike do Australije i Novoga Zelanda te zapadnoeuropskih zemalja već odavno prisutna i kao individualna i kao korporativna filantropija naših poslovnih dionika s udaljenih meridijana. Udruženim donacijama naše dijaspore provode se velike humanitarne akcije u matičnim i domicilnim sredinama, stipendiraju se učenici i studenti raznih struka, financiraju se škole i osnivaju se sveučilišne katedre hrvatskoga jezika i kulture na sveučilištima u tuđini, podižu se monumentalne crkve i zgrade naših veleposlanstava od Norvala do Canberre, ulaže se u znanstveno-istraživačke projekte, ekologiju ili pak umjetničko stvaralaštvo i to na vremenskoj okomici od 120 godina.

Ovom prigodom izdvajamo zadivljujući čin bečkoga trgovca imotskoga podrijetla Stipana Bilića-Prčića s višedesetljetnom austrijskom adresom koji je darovao veliki novčani iznos, uz nekretninu u Zagrebu - još za života Zakladi Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, postavši prema riječima predsjednika Zvonka Kusića njezinim najvećim donatorom u povijesti Akademije, uz bok biskupa Strossmayera. Kako je Bilić prije pet godina preminuo, to bogatstvo ostalo je Zakladi HAZU-a. Njegova želja bila je da se oporučna sredstva ulažu u potporu darovitim učenicima Gimnazije dr. sc. Mate Ujevića iz Imotskog, kao i godišnje književne nagrade najuspjelijim autorima suvremene pisane riječi u Hrvata. Tako je lani pisac Milko Valent prvi dobitnik te lukrativne književne nagrade "Stipan Bilić-Prčić", vrijedne 50.000 kuna, koju dodjeljuje Zaklada u spomen na svoga najvećeg donatora koji joj je darovao deset milijuna

Piše: Vesna Kukavica

kuna, dok je ovogodišnja dobitnica naša istaknuta pjesnikinja Anka Žagar – kojoj će ta obilata nagrada biti uručena na svečanosti u Zagrebu u palači Akademije na donatorov rođendan 10. listopada 2017. Stipan Bilić-Prčić rođen je u Studencima u srcu Dalmatinske zagore u obitelji Marijana i Marije, rođene Jurčević, godine 1924. Životni put ga je vodio iz rodnoga kraja u Zagreb, gdje je završio gimnaziju, studiravši zatim pravo i ekonomiju. Za vrijeme Drugoga svjetskog rata odlazi bratu u Beč gdje se zadržao sve do svoje smrti 13. rujna 2012.

U Austriji se uspješno bavio trgovinom, stvorivši veliko bogatstvo. U pečalbarskoj Imotskoj krajini, gdje daroviti gimnazijalci danas primaju stipendije iz Bilićeve donacije, te među njegovim bečkim prijateljima i poznanicima pripovijeda se da mu je uzor bio otac moderne filantropije američki industrijalac škotskoga podrijetla Andrew Carnegie, poznat po djelu *Evandjelje bogataša/The Gospel of Wealth* u kojem je taj mecena promovirao stajalište da svi uspješni pojedinci imaju socijalnu obvezu i odgovornost podrediti dio svoga bogatstva široj društvenoj zajednici i njezinu napretku. Riječju, knjigu mu je iz Amerike donio Studenčanin koji se vratio iz neke čeličane iz Massachusettsa s pričom kako je taj Škot ostvarivši *američki san* uložio 850 milijuna američkih dolara u dobrotvorne inicijative u obrazovanju i kulturi.

Bilo kako bilo, poduzetnik i filantrop Stipan Bilić-Prčić, koji se potpisivao i kao pučki pjesnik, značajno je obogatio imovinu Zaklade HAZU-a u istovjetne svrhe koja je formalno utemeljena prije 24 godine (1993.) na inicijativu genijalca Ivana Supeka. Među utemeljiteljima Zaklade istaknute su hrvatske tvrtke, ali i obitelji Torbar, Greta i Fedja Verbič te gradovi Zagreb i Rab. Među većim donatorima Zaklade je i akademik Dragutin Tadijanović koji je Zakladi ostavio 740.000 kuna te autorska prava. Akademijina Zaklada, koja s bečkom donacijom ima 6,1 milijuna eura i 4,4 milijuna kuna oročenih sredstava te veći broj nekretnina svake godine raspisuje javni natječaj za znanstvene i umjetničke projekte. Do kraja 2016. godine Zaklada je financirala više od tisuću projekata s gotovo 13 milijuna kuna, od čega se 564 projekta odnose na poticanje nakladništva. Slijedom milijunske donacije Imočanina s bečkom adresom za 2014. godinu Zaklada raspisuje i natječaj za opisanu obilatu književnu nagradu plemenitoga donatora Stipana Brlića-Prčića – za koju mogu konkurirati i naši pisci iz dijaspore.. ■

ENG Croatia has joined the rest of Europe in celebrating the European Day of Foundations and Donors on the 1st of October. The late Vienna-based merchant Stipan Bilić Prčić made a massive donation in money and real estate in Zagreb to the Foundation of the Croatian Academy of Sciences and Arts, becoming its greatest benefactor of artists and students.

Istarski div digitalne ekonomije

Predsjednik Vlade istaknuo je kako je ovo sjajan uspjeh kompanije koja je krenula iz vodnjanske garaže, razgranavši se u poslovni inkubator s više od 50 ureda u 47 zemalja svijeta

Tekst: **Vesna Kukavica** Foto: **Hina; Infobip**

Ovo su pravi pozitivni učinci globalizacije i dokaz da Hrvatska ima talenta, ima snalažljivost, ima ključnu izvrsnost i konkurira na globalnoj sceni, na digitalnom tržištu, informacijskoj tehnologiji. Tim se riječima predsjednik Vlade RH Andrej Plenković obratio nazočnima na svečanosti otvorenja Kampusa *Pangea* u Vodnjaju 23. rujna. Riječ je o arhitektonskome dragulju prvoga hrvatskog ITC poslovnoga centra koji se prostire na zemljištu ukupne površine oko 17.000 četvornih metara jedne od vodećih softverskih tvrtki u Lijepoj Našoj – Infobipa.

Tom prigodom premijer Plenković obišao je poslovni kompleks, hvaleći bogate unutrašnje sadržaje tog informacijskoga raja. Predsjednik Vlade istaknuo je kako je ovo sjajan uspjeh kompanije koja je krenula iz vodnjanske

ske garaže, razgranavši se u poslovni inkubator s više od 50 ureda u 47 zemalja svijeta. Prema Plenkovićevim riječima važnost ove tvrtke može se procijeniti i u domaćim strateškim okvirima budući da se Infobip pozicionira u Istri uz bok vodećim hrvatskim poslovnim kompanijama *Adrisu* i *Uljaniku*.

VIŠE OD ČETIRI MILIJARDE LJUDI

Tvrtka Infobip iz Vodnjana za jedno desetljeće izrasla je u moćnu ICT kompaniju za poslovne korisnike čiji je osnovni proizvod telekomunikacijska i IP platforma u *cloudu*. ICT sektor u Hrvatskoj zapošljava oko 33.000 ljudi i ostvaruje prihod od 32 milijarde kuna, a rast ICT sektora iznad četiri posto pretežno do-

lazi iz izvoznih aktivnosti poput Infobipove. Godišnji prihod koji Infobip ostvaruje u RH iznosi stotinjak milijuna kuna, dok im globalni prihod doseže oko 200 milijuna dolara s tendencijom rasta.

Procjenjuje se da usluge ove tvrtke koristi više od četiri milijarde ljudi diljem svijeta. Lani je tako Infobipova platforma povezala više od 60 posto svih aktivnih mobilnih brojeva na planetu. Mjesečno se preko nje održava više od sedam milijardi transakcija. Danas zapošljava 1.200 ljudi na šest kontinenta, što je čini najvećom softverskom kompanijom u Hrvatskoj. Infobip ima urede u Parizu, Milanu, Ateni, Madridu, Stockholmu, Moskvi, Vancouveru, Buenos Airesu, Sao Paulu, Casablanci,

Tvrtka Infobip iz Vodnjana za jedno desetljeće izrasla je u moćnu ICT kompaniju za poslovne korisnike čiji je osnovni proizvod telekomunikacijska i IP platforma u *cloudu*.

Osnivači Infobipa Silvio Kutić i Izabel Jelenić te Roberto Kutić – upravljačka trojka

Johannesburgu, Pekingu, New Delhiju, Jakarti, Minili, Seoulu, Dubaiju, Tokiju te Sydneyu.

Tvrtka, dakle, pruža usluge mobilnih komunikacija u oblaku za poslovne korisnike među kojima su Facebook i LINE. Treba znati, tumače stručnjaci, kako je tek oko 2010. godine u Hrvatskoj otpočela *cloud*/oblak epoha. Informatička industrija u ovome desetljeću, dodaju znalci, iskoračila je u treću razvojnu fazu koju karakteriziraju *cloud*/oblak, *big data*, mobilno poslovanje i društvene mreže.

U PRIVATNOME, HIBRIDNOME I JAVNOME OBLAKU

Lideri u usvajanju te nove tehnološke platforme u nas su sektori koji inače prednjače u digitaliziranju svojih poslovnih procesa i to telekomunikacijska i financijska industrija te *blue chip* kompanije. Stoga prodaja proizvoda i usluga te novih ITC platformi kao što su rješenja za pružanje usluga u privatnome, hibridnome i javnome oblaku uz virtualiziranu infrastrukturu otvaraju beskrajnu poslovnu nišu tvrtkama poput istarskoga Infobipa. Uspjeh Kutića otvara nam doista oči da je poslovna prilika danas *u epohi oblaka* u našem dvorištu – a ne u egzodusu iz Lijepe Naše u tehnološki razvijenije zemlje!

Portfelj Infobipu čine profesionalna rješenja za obradu i dostavu SMS i glasovnih poruka, telefonskih poziva, *push* notifikacija, e-maila te poruka preko popularnih *messaging* aplikacija kao što su Viber ili Facebook *Messenger*. Uz društvene mreže i internetske kompanije s mobilnim *messaging* apli-

Priljev mozgova u Istru – Infobipovi zaposlenici

Izrada ideje kampusa u Vodnjanu trajala je dvije i pol godine, dok je izgradnja dovršena za čak 12 mjeseci, zaokruživši investiciju tešku više desetaka milijuna kuna.

kacijama klijenti su im i banke te marketinške agencije.

POSLOVNI KAMPUS

Pokrenut u Vodnjanu 2006. desetak kilometara od Pule, Infobip se vraća u taj gradić s oko šest tisuća stanovnika u novoizgrađeni poslovno-razvojni centar iliti kampus nazvan *Pangea*, koji se smjestio na putu prema Galižani u Istarskoj ulici broj 157. Trodijelni kompleks s pogledom na otočje Brijune čine poslovna zgrada površine 5.600 četvornih metara s prizemljem i dva kata, zgrade za privremeni smještaj zaposlenika od 1.900 kvadrata te parkiralište s parkom. Suvremeni interijeri u samoj središnjoj zgradi useljeni su još ljetos kad je u nove urede stiglo 220 zaposlenika Infobipa, koji su do tada radili u uredima na tri lokacije u obližnjoj Puli. Osnivačkom dvojcu – mladim programerima Silviju Kutiću i Izabelu Jeleniću (izvršnome i tehničkom direktoru Infobipa) pomaže direktor operacija Silvijev brat Roberto i njihov otac inženjer strojarstva Silvestar, koji se poslovno brusio u kulturnom *Uljaniku*. Spomenuta četvorka brinula se da uzvanici na svečanosti otvorenja Infobipova centra što bolje upoznaju funkcionalnost zdanja.

Izrada ideje kampusa u Vodnjanu trajala je dvije i pol godine dok je izgradnja dovršena za čak 12 mjeseci, zaokru-

živši investiciju tešku više desetaka milijuna kuna. Kampus je izgrađen po uzoru na planetarne futurističke sveučilišne IT centre s ciljem otvaranja mogućnosti Infobipova daljnjeg razvitka u ljudskim i tehnološkim postignućima. Timski rad i otvorena komunikacija pretpostavka su dinamičnih ITC središta kakav je Infobip, a ovo je naša *Pangea* – objasnio je uzvanicima Silvio Kutić. *Pangea* je, podsjeća nas Kutić, prapovijest prije nego što su pomicanjem Zemljine kore nastali kontinenti kakve danas poznajemo. Vodnjanski kampus bit će dakle svojevrsna Infobipova *Pangea*, odnosno mjesto spajanja svih šest kontinenata na kojima je tvrtka danas prisutna. ■

Premijer Andrej Plenković na svečanosti otvorenja Kampusa Pangea u Vodnjanu

Čarobni pogled iz Pangee na Brijune

ENG Prime Minister Andrej Plenković opened the Pangea Campus in Vodnjan on the 23rd of September. The IT campus, an architectural gem, is the new hub of Infobip, one of the leading software companies in Our Beautiful Homeland.

Hrvatski povijesni vremeplov u tunelu Griču

Posjetitelji izložbe zasigurno iz tunela izlaze ponosniji na sve ono što je Hrvatska stvorila proteklih 130 godina, a inozemni turisti kojih je tunel prepun imaju priliku upoznati bogatu, ali prilično burnu hrvatsku povijest na iznimno atraktivan način

Maja Weber, Martina Bienenfeld, Milan Bandić, Predrag Grubić, Božo Skoko i Davor Bruketa

povijesnu priču su tri komunikacijske agencije: Millenium promocija, koja je zadužena za sadržajni dio izložbe te Bruketa & Žinić i Brigada, koje su kreativno osmislile postav izložbe. Autor ideje i sadržajnoga koncepta je prof. dr. Božo Skoko, vodeći hrvatski stručnjak za identitet i imidž države, dok je najpoznatiji hrvatski kreativac Davor Bruketa predvodio tim zadužen za postav i vizualne atrakcije.

DVIJE STOTINE EKSPONATA

Povijesni tunel pretvoren je u dvojezični (hrvatski i engleski) vremeplov koji posjetitelje vodi kroz mnogobrojne gospodarske, društvene, kulturno-umjetničke i druge događaje hrvatske povijesti uz prikaz više od dvije stotine eksponata posuđenih iz više od dvadeset hrvatskih muzeja, galerija i arhiva. Neke dokumente o počecima modernizaci-

Tekst: Oliver Mikulić

Zagreb je ove jeseni bogatiji za jednu potpuno novu atrakciju - u tunelu Griču ispod zagrebačkoga Gornjega grada, koji je izgrađen u vrijeme Drugoga svjetskog rata, a koji je tek nedavno uređen i otvoren za javnost, postavljena je jedinstvena multimedijaska i interaktivna izložba pod nazivom "Croatia je Hrvatska". Riječ je o svojevrsnome vremeplovu kroz posljednjih 13 desetljeća hrvatske povijesti. A pritom, izložba je jedinstvena jer je nedovršena pa svaki posjetitelj ima priliku dio svoje povijesti i povijesti svoje obitelji uvrstiti u izložbu. U samo tjedan dana nakon otvorenja, 15. rujna,

izložbu je posjetilo više od 16.000 građana i turista, što je svojevrsni rekord. A ostat će otvorena do 1. studenoga.

Iza izložbe stoji Croatia osiguranje, najstarije hrvatsko osiguranje, koje je postalo sinonim hrvatskoga gospodarskog razvoja. Suorganizator je Turistička zajednica Grada Zagreba, koja je Zagreb pretvorila u najatraktivniju destinaciju Europe po izboru *European Best Destinations*. A najzaslužniji za tu neobičnu

Izložba je jedinstvena jer je nedovršena pa svaki posjetitelj ima priliku dio svoje povijesti i povijesti svoje obitelji uvrstiti u izložbu.

je Hrvatske javnost će vidjeti prvi put, a neke povijesne činjenice i događaje imat će priliku upoznati iz sasvim drukčijeg kuta. Tako se ondje mogu susresti mnogobrojni hrvatski velikani, ali i poznati profesor Baltazar iz crtanoga filma, isprobati Tesline izume, boraviti u pravome ratnom rovu, pratiti izgradnju Zagreba, svjedočiti otvaranju Zagrebačkog velesajma, suosjećati s hrvatskim iseljenicima koji napuštaju domovinu, ali i dočekati ulazak Hrvatske u EU.

Izložba "Croatia je Hrvatska" proteže se na površini cijeloga tunela, kroz glavnu cijev tunela dugu 350 metara koja spaja Mesničku i Radićevu ulicu, ali i kroz četiri bočne cijevi tunela duljine više od 200 metara, na ukupnoj površini od 2.100 četvornih metara. Postav izložbe sadržajno je podijeljen u 13 desetljeća koja karakteriziraju zanimljivi događaji, ljudi i predmeti iz određenoga povijesnog razdoblja te potpuno drukčija atmosfera u svakom desetljeću. Izložba se igra s emocijama posjetitelja pa posjetitelji hodajući izložbom pro-

Izložba se proteže na površini cijeloga tunela, kroz glavnu cijev tunela dugu 350 metara koja spaja Mesničku i Radićevu ulicu, ali i kroz četiri bočne cijevi tunela duljine više od 200 metara.

laze različita raspoloženja, ali i iznenađenja. Sve je prepuno različitih multimedijalnih, digitalnih i interaktivnih sadržaja, a u svakom desetljeću sluša se glazba koja je tada bila popularna, po izboru Croatia Recordsa, nekadašnjeg Jugotona.

'U BOJ, U BOJ'

Tako posjetitelji u prvim desetljećima izložbe uživaju u popularnoj budnici tog doba "Živila Hrvatska", koju je na tekst Augusta Šenoe 1873. skladao Ivan Zajc. Tu je i popularna skladba "U boj, u boj" iz Zajčeve opere Nikola Šubić Zrinski u izvedbi Vladimira Ruždjaka iz 1963. Dvadesete i tridesete godine obilježene su izvedbom "Marijana" prvoga hrvatskog šansonjera Vlahe Paljetka, skladbom "Daleko je biser mora" iz popularne "Male Floramy" Ive Tijardovića u izvedbi Zdenke Žabčić i Vere Nohta. A poseban naboj izložbi nedvojbeno će dati "Ero s onoga svijeta", opera koju je Jakov Gotovac skladao 1936. U pedesetim godinama slušamo tradicionalnu hrvatsku skladbu "Kad si bila mala Mare" u originalnoj izvedbi Borisa Nikolića i Petra Tralića iz 1952. Pedesete i šezdesete godine obilježavaju nezabildazni Ivo Robić, Vice Vukov i Zvonko Špišić. U sedamdesetima nas dočekuju Grupa Mi, Josipa Lisac i Mišo Kovač. A nakon atraktivnih ritmova osamdesetih, devedesete simboliziraju "Bože čuvaj Hrvatsku" Đanija Maršana i "Zlatne godine" Zlatana Stipišića Gibonija...

U četiri bočne cijevi tunela posje-

titelje također očekuju mnoga interaktivna iznenađenja: prvi je tunel posvećen boravku Nikole Tesle u Zagrebu 1892. kad je održao prezentaciju u zagrebačkoj Gradskoj skupštini naglasivši kako osjeća dužnost da kao rođeni sin svoje domovine pomogne Zagrebu u njegovu razvoju.

U drugome tunelu doče-

kuje nas tmurna atmosfera Drugoga svjetskog rata, s pravim rovom, bodljivom žicom, a ponekad se ondje za teknu i pravi partizani. A na kraju tog tunela posjetitelji mogu pogledati prvi hrvatski zvučni film "Lisinski" Oktavijana Miletića, koji je nastao baš u doba rata u NDH. Iako je često prešućivan, njegova umjetnička vrijednost čini ga hrvatskim kulturnim blagom. Treći tunel donosi vesele šezdesete godine s legendarnim plesnjacima i šlagerima, u originalnome kafiću tog doba, dok u četvrtome tunelu posjetitelji ulaze u budućnost u kojoj mogu s pomoću svjetlosnih efekata ispisivati vlastite poruke na zidu tunela.

'KIŠNA DVORANA'

Najveće iznenađenje izložbe svakako je "kišna dvorana", središnja dvorana tunela koja se prostire nakon vremena Drugoga svjetskog rata, a u kojoj cijelo vrijeme pada kiša na čijim se kapima ocrtavaju hologrami poznatih Zagrepčana. Kako ne bi pokisnuli, posjetitelji prilikom ulaska u "kišnu dvoranu" moraju posuditi kišobran. Kišna dvorana

zamišljena je kao svojevrsno "čistilište" od svih nesreća rata kako bi se moglo vedrije kročiti u budućnost.

Prolazeći kroz izložbu posjetitelji će primijetiti da je nit koja povezuje sva povijesna razdoblja vezana uz poslovanje najvećega hrvatskoga osiguravajućeg društva Croatia osiguranja, koje na najbolji mogući način simbolizira gospodarski razvoj zemlje. Naime, osnivanje Croatia osiguranja inicirano je 1874. (a za to je bio zaslužan, vjerovali ili ne, veliki književnik August Šenoa), a počela je djelovati deset godina poslije u izazovnim vremenima austro-ugarske vladavine. "Hrvatska i Croatia su sinonimi. A Hrvatska i Croatia osiguranje neraskidivo su vezani ne samo u simboličkom, već i u društvenom, gospodarskom i političkom smislu. Croatia je bez jake i samosvjesne Hrvatske nezamisliva, a povijest Hrvatske bez Croatijinih nastojanja vezanih uz gospodarsku samosvojnost, jačanje nacionalne svijesti, zaštitu i očuvanje imovine hrvatskoga čovjeka zasigurno bi bila daleko siromašnija i nerazvijenija", kaže jedan od autora izložbe Božo Skoko te dodaje kako je ideja o izložbi nastala prije tri godine kad je novi većinski vlasnik Adris grupa želio na dostojanstven način obi-

lježiti 130. obljetnicu kompanije. Shvatili smo da nije riječ o običnoj korporaciji, već dijelu hrvatske baštine. Naime, Croatia osiguranje desetljećima je bila simbol hrvatskoga gospodarskog razvoja, u njezinoj povijesti možemo pratiti sve tegobe i svijetle trenutke hrvatskoga društva u proteklih trinaest desetljeća.

PROŽETOST CROATIJE I HRVATSKE

"Povijest toga osiguravajućeg društva zapravo je povijest hrvatskoga gospodarstva. A razvojni put Croatije na iznimno slikovit način govori nam o tome kako su se mijenjala državna ustrojstva i granice, kako su jačale nacionalne institucije i poduzetništvo te kako se razvijala svijest hrvatskog društva, osobito sela. Croatia je bila suputnik mnogobrojnih hrvatskih velikana i podupiratelj naprednih ideja o društvenome i gospodarskome razvoju Hrvatske – od zagrebačkih gradskih otaca (koji su je osnovali), preko lidera hrvatskog seljaštva Stjepana Radića (s kojim su zajedno radili na uzdizanju hrvatskog sela) i predvodnika hrvatskog proljeća (uoči kojeg je ponosno vraćeno ime Croatia) pa sve do naših dana, obilježenih stvaranjem neovisne Hrvatske, Domovinskim ratom i ulaskom u europsku zajednicu država i naroda", kaže Skoko.

Autorski tim, koji je pune tri godine istraživao arhive kako bi što bolje prikazali prožetost Croatije i Hrvatske, kaže kako ih je ugodno iznenadila inovativnost sve te godine. Već od 1900. u ponudi su imali životno osiguranje. Godine 1898. proširili su poslovanje na Bosnu i Hercegovinu, otvorivši glavna zastupstva u Sarajevu i Mostaru... Desetljećima je bila tržišni lider u bivšoj jugosla-

venskoj državi... Zbog simbolične uloge te velike hrvatske korporacije u hrvatskom društvu i gospodarstvu dobili smo i atraktivan naziv izložbe.

POSJETITELJI AKTIVNO SUDJELUJU

Kao što rekosmo, posebnost izložbe je mogućnost da posjetitelji aktivno sudjeluju u njezinu postavu i mijenjaju ga doslovce iz dana u dan. Naime, organizatori su odlučili da će ovo biti interaktivna izložba na kojoj će posjetitelji u postav izložbe moći ugraditi komadiće vlastite povijesti, ljude s kojima su provodili vrijeme ili mjesta i događaje koji i danas u njima bude uspomene. Posjetitelji u izradi postava sudjeluju tako što vlastite povijesne fotografije ili fotografije svojih predaka objave na vlastitom profilu društvenih mreža Facebooku, Instagramu ili Twitteru uz hashtag #PovijestPisemoSami i kratki opis što i tko se nalazi na fotografiji. Svaki tjedan organizatori izložbe biraju seriju pristiglih fotografija koje će biti otisnute i uklopljene u izložbu. Dio uspomena poslali su i mnogobrojni hrvatski iseljenici. Nove uspomene viđat ćemo iz tjedna u tjedan kako bi se cjelokupna izložba popunila tek na zatvaranju.

Posjetitelji izložbe zasigurno iz tunela izlaze ponosniji na sve ono što je Hrvatska stvorila proteklih sto trideset godina, a inozemni turisti kojih je tunel prepun imaju priliku upoznati bogatu, ali prilično burnu hrvatsku povijest na iznimno atraktivan način. ■

Najzaslužniji za tu neobičnu povijesnu priču su tri komunikacijske agencije: Millenium promocija, koja je zadužena za sadržajni dio izložbe te Bruketa & Žinić i Brigada, koje su kreativno osmislile postav izložbe.

ENG Zagreb and its inhabitants have a new attraction in the city centre – the Grič Tunnel can be visited free of charge through to the 1st of November for viewing of the Croatia is Hrvatska multimedia interactive exhibition.

Od izbjegličkoga logora do koncertnih dvorana

"U redovima 'Jadrana' nastupalo oko 330 pjevača. Znalo je biti istodobno do 75 pjevača. Društveni život članova zbora i prijatelja bio je dobro organiziran i važan za hrvatsku zajednicu u Buenos Airesu"

Koncert Hrvatskog zbora "Jadran" u kazalištu Usina del Arte u Buenos Airesu

Tekst: Stella Hubmayer

Legendarni Hrvatski zbor "Jadran" iz Argentine održao je sjajan koncert slaveći svoju 70. obljetnicu u kazalištu *Usina del Arte* u Buenos Airesu, 27. kolovoza. Pod vodstvom maestra Santiaga Cana pjevači su otpjevali djela iz hrvatskoga tradicionalnog repertoara i hrvatskih glazbenika iz dijaspor. Specijalni gosti bili su Ženska vokalna skupina "Valovi", Klapa "BA" i Tamburaški orkestar društva mladih.

Nakon završetka 2. svjetskog rata mnoge hrvatske izbjeglice smještene su u talijanski logor Fermo. Tamo je osnovan pjevački zbor, koji je uspješno nastupao u logoru, ali i u nekim gradovima Italije, pa i u Rimu gdje se emitirala emisija preko vatikanske radiopostaje. Većina hrvatskih izbjeglica iz Ferma se iselila u Argentinu. Tako su članovi zbora iz logora Fermo postali preteča i jezgra novoosnovanoga Hrvatskoga pjevačkog zbora "Jadran" iz Buenos Airesa.

Uz bezbroj nastupa za hrvatsku zajednicu, "Jadran" je nastupao i za ostalu publiku, u kazalištima, salonima, na radiopostajama i u nekoliko gradova iz Argentine.

Ing. Davorin Poric, koji pjeva u "Jadranu" neprekidno od 1962., ispričao nam je da su se probe održavale u Hrvatskome domu i u Hrvatskome vjerskom središtu "Sv. Nikola Tavelić" u Buenos Airesu. Prvi dirigent bio je Leonard Ramljak Nola. Do danas su zbor vodila jedanaestorica Hrvata (među ostalim Marijan Kindi, Ante Kopitović, Franjo Dučmelić, Ivo Degrel, Tomislav Bulat, Josip Puches, Josip Bujanovic), jedan Slovenac i jedan Argentinac. Najdulje je zbor vodio prof. Ivo Degrel.

Uz bezbroj nastupa za hrvatsku zajednicu, "Jadran" je nastupao i za ostalu publiku, u kazalištima, salonima, na radiopostajama i u nekoliko gradova

iz Argentine. Jednom prigodom tadašnji predsjednik Argentine, general Juan Domingo Peron, primio je neke Hrvate među kojima je bilo i pjevača, koji su mu zahvalili na lijepoj gesti, a on je odgovorio kako je dolazak Hrvata dobitak za Argentinu kao zajedničku zemlju.

Na repertoaru "Jadrana" je oko 340 partitura, od klasične glazbe, hrvatske crkvene te hrvatske svjetovne i folklorne glazbe do zbornih dijelova i ulomaka iz opera. Oko 50 partitura ostvarenja su Jadranovih dirigenata i ostalih glazbenika iz dijaspor. Želja je da se te kompozicije jednoga dana objave u domovini.

Ing. Josip Puches, pjevač od 1952., a dirigent od 1979. do 1989., rekao nam je da je u redovima "Jadrana" nastupalo oko 330 pjevača. Znalo je biti istodobno do 75 pjevača. Društveni život članova "Jadrana" i prijatelja bio je dobro organiziran i važan za zajednicu. Okupljali su se na sastancima, izletima i družili su se na mnogobrojnim manifestacijama. U članstvu "Jadrana" sklopio se 21 brak.

A u vezi s koncertom, dodao je: "Važno je obilježiti 70. obljetnicu Hrvatskoga pjevačkog zbora 'Jadran' jer je to udruga Hrvata izvan domovine na jako visokoj kulturnoj razini. Koncertom je odana počast preživjelim članovima iz prvih dana postojanja zbora, odana je počast preminulim dirigentima, kompozitorima i pjevačima. Svi su oni podržali hrvatsku glazbenu kulturu u dalekoj Argentinu, ali i u srcu naše rodoljubne iseljeničke zajednice." ■

ENG *Jadran, a legendary Croatian ensemble in Argentina, staged a brilliant concert on the 27th of August with maestro Santiago Cano at Buenos Aires' Usina del Arte theatre to celebrate its 70th anniversary.*

Umjetnički *Titraj kruga* u Matici

Kulturni program obuhvatio je izložbu kiparskih radova Marijana Mirta iz Maribora, umjetničkih fotografija Vlaho Brangjolicice iz Skoplja te promociju knjige Stipe Cvitana iz Pirana

Ravnatelj HMI-a obraća se publici

Tekst: **Diana Šimurina Šoufek**

Foto: **Snježana Radoš**

I ntermedijalni *Titraj kruga* prvo je ovojesensko predstavljanje umjetničkih dostignuća manjinskih autora u Hrvatskoj matici iseljenika. Izložbu kiparskih radova Marijana Mirta, Zagrepčanina koji stvara u Mariboru, umjetničkih fotografija Vlaho Brangjolicice iz Skoplja te promociju knjige Piranca Stipe Cvitana publici je predstavila 22. rujna u zgradi HMI-ja moderatorica programa i povjesničarka umjetnosti Ljerka Galic.

Predstavljanje je prigodnim slovom u ime domaćina popratio ravnatelj HMI-ja Mijo Marić. Rekao je kako je vrlo sre-

tan zbog ovoga kulturnog događaja i donacije umjetničkih fotografija Vlaho Brangjolicice "Kalamota, dalje od svjetlosti", koja će trajno ostati u fundusu Matice.

Mariborska klapa *Dalmari* na čelu s opernim umjetnikom Markom Mandirom, aktualnim predsjednikom najstarijega hrvatskog društva u Sloveniji – HKD Maribor, ujedno i inicijatora okupljanja, upotpunila je srdačnu atmosferu uglazbljenom pjesmom Stipe Cvitana "Garoful i Murtela".

U ETERU 'ŠTUDENSKOG RADIJA'

Književnik i predsjednik Društva hrvatskih književnika Đuro Vidmarović zatim je znalački promovirao pjesničku zbirku "Poleti kalebe" Stipe Cvitana iz Pira-

na, koju je izdalo HKD Maribor. Umirovljeni pomorac i pjesnik Stipe Cvitan, rođen 1928. u Tribunju pokraj Šibenika, preselio se 1955. godine u Piran. Autor je nekoliko pjesničkih zbirki i dobitnik *Tartinijeva priznanja* 2014. Tiskane su mu zbirke *Maslina u ledini* (2007.), *Ne odi nider* (2010.), *Babin pas* (2012.). Na žalost, zbog visokih godina nije bio prisutan na predstavljanju. Prisutnima je tako bio uskraćen osebujni, autentični zvuk tribunjske čakavice ovoga pučkog pjesnika.

Sljedeća zvučna kulisa bila je neočekivano životna. U eteru je bila ekipa *Študentskog radija* – jedinoga radija na hrvatskome jeziku u Sloveniji. Riječ je, naravno, i tu bila o HKD Maribor i njihov, po godinama, najmlađem predsjedniku nekoga hrvatskog društva u Sloveniji.

MOZAIČNI KULTURNI PROGRAM

Drugi u nizu predstavljenih bio je profesionalni kipar i slikar Marijan Mirt, voditelj likovne sekcije HKDM "Milena Lah" i potpredsjednik Društva likovnih umjetnika Maribor. Magistrirao je na Akademiji likovnih umjetnosti u Zagrebu, primio mnogobrojne nagrade i priznanja, a bavi se slikarstvom, kiparstvom i grafičkim oblikovanjem. Izlagao je na devetnaest samostalnih i skupnih izložaba u domicilnoj državi i svijetu. Treći autor, Skopljanac Vlaho Brangjolicica, rođen je u obitelji hrvatsko-makedonsko-ga skladatelja Ljubomira i balerine Vere Brangjolicice. Diplomirao je na Fakultetu za likovnu umjetnost u Skoplju 1987., a profesionalno obrazovanje stekao je na Visokoj školi primijenjene umjetnosti u Beču 1955. Imao je tri grafičke i pet samostalnih izložaba fotografija, ali i puno zajedničkih izložbi u njegovoj domovini i inozemstvu.

Akademski umjetnici Vlaho Brangjolica i Marijan Mirt nazočili su predstavljanju svojih umjetničkih djela

Oba akademska umjetnika obratila su se publici i zahvalila Hrvatskoj matici iseljenika na pozivu za sudjelovanje u ovakvom projektu. Ravnatelj Hrvatske matice iseljenika profesor Mijo Marić uručio im je prigodne darove kao podsjetnik na ovaj kulturni događaj i oče-

kivani ponovni susret.

U ime državnoga tajnika Zvonka Milasa i Središnjega državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske nazočne umjetnike, mnogobrojne Matičine suradnike i goste pozdravio je posebni savjetnik za hrvatske manjine Milan

Bošnjak. Zatim je u ime veleposlanice Republike Slovenije u Republici Hrvatskoj Smiljane Knez ministar savjetnik Matjaž Marko izložbu proglasio otvorenom.

Organizaciju ovoga mozaičnoga kulturnog programa Hrvata iz Slovenije i Hrvata iz Makedonije u HMI-ju, koji je privukao medijsku pozornost, realizirala je glavna tajnica Diana Mašala Perko- vić sa suradnicima. Stihovi o domovini slavnoga nizozemskog slikara Vincenta van Gogha (1853. - 1890.), u interpretaciji moderatorice Galic, sjajno su zao- kružili ovaj dan posvećen umjetnicima i umjetnosti. ■

ENG A culture programme at the CHF focused on the Croats of Slovenia and Macedonia saw an exhibition featuring the sculptures of Marijan Mirt from Maribor, the art photography of Skopje resident Vlaho Brangjolica and the promotion of a book by Piran resident Stipe Cvitan.

VIJESTI

Osnovana Hrvatska katolička misija u Dublinu

IRSKA - Nakon što je nekoliko tisuća Hrvata, većinom Slavonsaca, posljednjih godina otišlo 'trbuhom za kruhom' u Irsku, za njima sada stiže i prvi hrvatski misionar. Glas Slavonije piše kako je nedavno počela nova služba mladog, 29-godišnjeg svećenika Đakovačko-osječke nadbiskupije, vlč. Josipa Levakovića koji je stupio na dužnost prvog dušobrižnika Hrvatske katoličke misije u Dublinu.

Sve veći broj Hrvata u Irskoj – procjene su da ih je oko 10.000 – stvorio je potrebu za trajnom prisutnošću 'domaćeg' svećenika u toj zemlji i potaknuo ovdašnju Katoličku crkvu da ondje osnuje Hrvatsku katoličku misiju (HKM). Do sada je dušobrižništvo o vjernicima iz Hrvatske u Irskoj vodio pater Ljubomir Šimunović, iz HKM-a u Londonu, a od- sad će to na licu mjesta činiti vlč. Levaković kao službeni dušobrižnik za Hrvate.

"Na zajedničkom zasjedanju biskupa Hrvatske biskupske konferencije i Biskupske konferencije BiH bio je i dr. Tomislav Markić, povjerenik za inozemnu pastvu pri HBK. Re- kao je tada kako je bio u Dublinu i slavio svetu misu te da mu se, s obzirom na populaciju, njezinu brojnost na misi i atmosferu činilo kao da je na susretu mladih. Uvidio je po- trebu za osnivanjem stalne hrvatske katoličke misije, koju dosad u Irskoj nismo imali. Biskupi su razgovarali i uperi- li tada pogled u našeg nadbiskupa Đuru Hranića da bi on

trebao poraditi na tome, odabrati među ovdašnjim sveće- nicima nekoga za novu službu, nekoga tko će uspostaviti i proći prve korake HKM-a u Dublinu", kaže vlč. Levaković koji je u Irsku otišao s mjesta župnika u župi Kraljice Sve- te Krunice u Kuševcu.

Inače, većina od desetak tisuća Hrvata u Irskoj došla je s područja Đakovačko-osječke nadbiskupije pa to objašnja- va i izbor prvoga dušobrižnika u Dublinu.

Jedinstvena pjesnička manifestacija proslavila jubilej

Matičin ravnatelj Mijo Marić otvorio je Susrete i uručio KLD Rešetari priznanje u povodu obljetnice, a Ivanu De Villi zahvalu za njegov doprinos radu, razvijanju i promicanju hrvatske kulture, umjetnosti i jezika

Na jubilarnim
XX. rešetaračkim
susretima okupilo
se 60 pjesnika

Tekst: **Diana Mašala Perković**

Na ovogodišnjim jubilar-
nim, XX. rešetaračkim su-
sretima pjesnika od 15.
do 17. rujna u Rešetari-
ma okupilo se 60 pjesni-
ka. Polovica ih je došla iz drugih europskih država, ali i iz Južne Afrike i Kanade. Ova jedinstvena pjesnička manifestacija više je od pjesničkog druženja – sporna je to s Hrvatima diljem svijeta koji njeguju hrvatsku riječ čuvajući je od zaborava, stvaraju pritom čvrsta međusobna prijateljstva i ostvaruju vezu s domovinom.

Organizatori Susreta su Književno likovno društvo "Rešetari" i Hrvatska matica iseljenika iz Zagreba, a održali su se pod visokim pokroviteljstvom predsjednice RH Kolinde Grabar-Kitarović.

Manifestacija je započela 16. rujna promocijom zbornika mladih pjesnika

"Kapi duše" koje je i ove godine sponzorirao Antun Kikaš iz Kanade, veliki prijatelj Rešetara. Zbornik su predstavili profesorica hrvatskoga jezika Gabrijela Vojvodić i ravnatelj OŠ "Ante Starčević" Tihomir Batalo koji je zahvalio KLD-u Rešetari jer su upravo Susreti pjesnika omogućili školi ostvariti vrijedne projekte u međunarodnoj suradnji: *Naš zavičajni govor* s OŠ Lupak u Rumunjskoj i *Most prijateljstva* s OŠ "Goce Delčev" u Makedoniji.

**Organizatori Susreta su
Književno likovno društvo
"Rešetari" i Hrvatska matica
iseljenika iz Zagreba, a
održali su se pod visokim
pokroviteljstvom predsjednice
RH Kolinde Grabar-Kitarović.**

PROMOCIJA ZBORNIKA

Središnji događaj jubilar-
nih susreta počeo je promocijom zbornika "Dalje do Riječi" koju je vodio profesor Ivan Slišurić. U zborniku je zastupljeno 156 pjesnika, a izabrane pjesme čitali su pjesnik Radomir Dumičić i prof. Gabrijela Vojvodić.

Tradicionalno, pjesnike i sudionike Susreta primio je načelnik Zlatko Aga sa suradnicima; zamjenikom Željkom Kolakovićem, predsjednikom MO Rešetari Ivom Sedlačekom i Tihomirom Batalom, ravnateljem OŠ "Ante Starčević". Uz načelnika, i vodstvo Općine i Općinsko vijeće primili su mnogobrojne pohvale i priznanja za doprinos koji daju Rešetaračkome susretu pjesnika. Načelnik Aga ugostio je i Dragana Dražena Ilića, ravnatelja HKC-a iz Novoga Sada te Mariju Martinu Spataru, Mariju Miuselin i Marijana Tincula iz Rumunjske.

Prisutnima su se pozdravnim govorima obratili: ravnatelj HMI-ja Mijo

Marić, član UO HMI-ja i predsjednik Društva hrvatskih književnika Đuro Vidmarović. Ljerka Totch Naumova prenijela je pozdrave načelnika prijateljske općine Ilinden, a Snježana Tojačanec Zajednice Hrvata u Republici Makedoniji. Nažočnima su se obratili i Petar Hategan kao predsjednik Demokratskoga saveza Hrvata u Rumunjskoj, Damir Murković u ime Hrvata u Trstu i Antun Kikaš iz Toronta.

U Galeriji "Petrović" načelnik Općine Zlatko Aga otvorio je izložbu slika Vesne i Radomira Dumičića. Postavila ju je Likovna grupa "Petrović" čiji su autori dugogodišnji članovi. Prisutnima se obratio i predstavnik Središnjega državnog ureda za Hrvate izvan RH, posebni savjetnik za hrvatske manjine Milan

Bošnjaka, kao i pročelnica za kulturu u Brodsko-posavskoj županiji Anica Vukašinović.

Ravnatelju suorganizatora i supokrovitelja jubilarnih Susreta - Hrvatske matice iseljenika, profesoru Miji Mariću, pripala je čast proglasiti Susrete otvorenima i tom prigodom uručiti KLD Rešetari Matičino priznanje za 20 obljetnicu djelovanja, za do-

prinos očuvanju i promicanju hrvatske kulture, umjetnosti i jezika, a predsjedniku Društva, Ivanu De Villi, zahvalu za njegov izniman doprinos radu, razvijanju i promicanju hrvatske kulture, umjetnosti i jezika. Kao što je naglasio predsjednik De Villa, Hrvatska matica iseljenika svih ovih godina podržavala je rad Društva.

'KOREKTNO, KVALITETNO I ODGOVORNO'

Program je nastavljen čitanjem pjesama, a na kraju se prisutnima obratio i predsjednik Društva Ivan De Villa riječima: "Zahvaljujemo svima koji nam daju potporu. Naglasio bih da je državne institucije daju svima koji rade korektno, kvalitetno i odgovorno. Zato imamo potporu Ministarstva kulture, Hrvatske matice iseljenika i Središnjega državnog ureda za Hrvate izvan RH. Tu je i potpora Općine Rešetari i njezin načelnika." Podijelio je i plakete u ime Društva, a dobila ju je i Hrvatska matica iseljenika i tajnica Matice, Diana Mašala Perković.

Treba istaknuti da su potporu Susretima dali i supokrovitelji: Ministarstvo kulture, Središnji državni ured za Hrvate izvan RH, Brodsko-posavska županija i Općina Rešetari.

Ovogodišnje Rešetaračke susrete pjesnika nastupom su oplemenili Hrvatska pjevačka skupina "Slavča" iz Nove Gradiške, a plesom mlada zagrebačka umjetnica Paula Puđak. ■

ENG Sixty poets gathered in Rešetari from the 15th to 17th of September for this year's jubilee 20th Rešetari poetry gathering. Half of the participating poets hail from other European countries, South Africa and Canada.

Sjećanje na Mirnu Masle Sceanovic iz Punta Arenasa

Prošlo je gotovo godinu dana otkako sam saznala tužnu vijest - 16. listopada 2016. godine u Santiagu je u 73. godini umrla Mirna Masle Sceanovic, aktivna članica udruge *Damas Croatas* (Hrvatska žena) iz Punta Arenasa, moja nekadašnja učenica i prijateljica. Pokopana je u rodnome gradu 18. listopada.

Premda sam iz Punta Arenasa otišla prije dvadeset godina, čitavo sam vrijeme na neki čudesan način ostala vezana uz taj grad, pokrajinu Magallanes i moje nekadašnje učenike hrvatskoga jezika i kulture među kojima je bila i Mirna. Nekoliko sam mjeseci i stanovala kod nje u Ulici Maipu, nedaleko od škole stranih jezika *The British Academy* u kojoj sam dvije godine (1995. i 1996.) radila kao profesorica hrvatskoga jezika i podučavala osamdesetak ljudi od petnaest do osamdeset godina jezik njihovih predaka.

Mirna, kćerka istaknutoga magaljanskog biciklista Antonija Masle Rajčevića, bila je vezana uz Hrvatsku i svoje korijene te je nekoliko puta došla u posjet zemlji iz koje su otišli njezini preci. Voljela je dolaziti na nastavu hrvatskoga jezika gdje je bila u skupini sa suprugama svojih rođaka Marka i Rusmira Vojnovića, Čileankama bez hrvatskih korijena, ali oduševljenim našom zemljom i kulturom - Luisom i Tere-som.

Voljela je odlaziti u prirodu i često je vikendom sa suprugom Higinijem boravila u vikendici u kojoj je uživala u miru beskrajnoga prostranstva najjužnije čileanske pokrajine. Obožavala je Magallanes kao i mnogi Hrvati koji su u njemu pronašli svoj dom.

Bez Mirne ostaje njezin voljeni suprug, poznati prijevoznik Higinio López Sillard, njezino troje djece Mónica, Julián i Gerardo, unuci, rodbina, prijateljici, znanci...

I ja koja s druge strane svijeta još uvijek na neki način živim s tim divnim ljudima topla srca iz ledenoga grada gotovo na kraju svijeta.

Podsjećamo, povijesna udruga *Hrvatska žena* iz Lijepe Naše imala je ogranke u iseljeništvu poput ove udruge u Punta Arenasu, čije su članice iznimno zaslužne za humanitarne aktivnosti te očuvanje kulturnoga i duhovnoga identiteta našega raseljenog naroda na vremenskoj okomici od stoljeća i pol. (Željka Lovrenčić)

“Priče o uspjehu ne pišu oni koji su spavali kod roditelja do 35. godine”

Neki sociolozi odmah su primijetili kako je praksa života s roditeljima prisutnija u mediteranskim katoličkim zemljama i kako se nužno ne mora dovoditi u vezu s nemogućnosti osamostaljenja i pronalaskom posla

Tekst: **Božo Skoko**

Mladi Hrvati ostaju živjeti s roditeljima najdulje u Europskoj uniji; odlučuju se na samostalan život u prosjeku tek kad napune 33 godine! – objavio je *Eurostat*. Na suprotnoj strani ljestvice nalaze se Skandinavci, posebice Šveđani, koji napuštaju roditeljski dom u prosjeku s čak 19 godina, dok ih u stopu prate njihovi susjedi Danci, Finci i Norvežani. Gotovo tri četvrtine mladih Hrvata ne napušta roditeljski dom dok ne postanu ozbiljni muškarci. Usporedbe radi, prosjek onih koji u dobi od 18. do 34. godine žive s roditeljima na razini Europske unije iznosi 48 posto. Izvan EU-a od nas su “gori” samo Makedonci, gdje čak 72,5 posto mladih živi s roditeljima. A među susjedima u sklopu zajednice odmah iza nas su Slovaci pa mediteranske zemlje poput Italije, Portugala, Malte... Muškarci u cijeloj Europi doduše ostaju dulje s roditeljima nego žene. Prosječna dob sinova kad napuste dom je 27 godina, a kćeri 25. Međutim, Hrvatske su opet iznad europskoga prosjeka pa tako prestaju živjeti s roditeljima u prosjeku s 29,6 godina, odmah iza “najstarijih” u EU Maltežanki, kojima je tada gotovo 30 godina.

OSTAJU UZ RODITELJSKE SKUTE

Neki sociolozi odmah su primijetili kako je praksa života s roditeljima prisutnija u mediteranskim katoličkim zemljama i kako se nužno ne mora dovoditi

u vezu s nemogućnosti osamostaljenja i pronalaskom posla. A najbolji primjer za to su Talijani, poznati kao “mamini sinovi” koji ostaju uz roditeljske skute i kad imaju mogućnosti kupiti stan. Analitičari često navode katoličku kulturu kolektiviteta i izraženu socijalnu notu nasuprot protestantskoj pragmatičnosti i individualizmu. Tako je mnogim našim sugrađanima, kojima se podrazumijeva da dijete živi u istom stanu ili kući sve dok mu se ne posreći kupiti vlastiti stan ili izgraditi kuću, neobično vidjeti kako roditelji u sjevernoj Europi pitaju svoju djecu nakon 18. rođendana kad će se konačno odseliti ili im počnu računavati stanarinu ako ostanu koju godinu dulje.

Jedan od pobornika teze kako su baš zbog toga sjeverne zemlje uspješnije od južnih jest i poznati hrvatski i bosansko-hercegovački novinarski brend Goran Milić. U jednoj od svojih kolumni svojedobno se zapitao: “Premda su navedene zemlje, mjereno BDP-om po stanovniku, otprilike četiri puta bogatije od nas, ne postoji nijedan pojedinačni ekonomski i socijalni parametar koji im

U Hrvatskoj je najmanji broj nezaposlenih od 1990. Tome je pridonio snažan gospodarski rast, ali na žalost i iseljavanje koje se ne zaustavlja.

daje tu četverostruku prednost. Niti su im četiri puta veće bruto plaće. Niti im je zdravstvo četiri puta bolje. Nemaju ni četiri puta više fakultetski obrazovanih. Nemaju (to pogotovo!) ni četverostruko veće vlasništvo nekretnina. Nemaju četiri automobila na našega jednoga. Ne znaju njihovi učenici i studenti četiri puta više od naših. Ne idu im djeca na četiri puta skuplja maturalna putovanja. Njihov jedan ne jede i ne pije koliko naših četvero, vjenčanja im nisu u prosjeku četiri puta skuplja, nemaju ni četiri mobitela na jedan naš...

NAŠA LOGIKA

A onda je otkrio razlog za koji smatra da im daje konkurentsku prednost: "To je osamostaljivanje djece i mladeži, uključivanje u proces rada, stjecanje radnih navika i, nadasve, odlazak iz roditeljskoga doma. Preuzimanje odgovornosti za vlastiti život. Tu je statistika neumoljiva!" Naime, čak 40 puta više mladih Hrvata ostaje živjeti s roditeljima nego mladih Danaca. Milić dodaje kako "dijete", po našem, ne bi trebalo odlaziti iz kuće dok mu roditelji ne osiguraju vlasništvo stana ili bar veći dio: "Naša se logika pita zašto bi 'dijete' živjelo nižim standardom nego u roditeljskome domu? A u tome i jest glavni gvint! I mladim Dancima osjetno padne standard kada počnu plaćati podstanarstvo, kupovati namirnice i prati vlastito rublje. Ali, za nekoliko godina oni dostignu, a ubrzo i preteknu razinu blagostanja koju su imali kod mame i tate. U međuvremenu, pritisak borbe za napredak stvara im novi krug prijatelja u sličnoj situaciji, zajedno otkrivaju posve nepoznate mogućnosti, počinju realno cijeniti teško zarađeni novac, brzo postaju zreli i odgo-

Mnogi priznaju da u Irskoj, Njemačkoj i Kanadi rade i one najmizernije poslove, koje nikada ne bi prihvatili doma jer bi ih bila sramota.

vorni članovi društva... Priče o uspjehu ne pišu oni koji su spavali kod roditelja do 35. godine."

Možda Milićeva tvrdnja zvuči okrutno. Možda će odmah netko primijetiti kako se lako osamostaliti u Danskoj za razliku od Hrvatske jer je riječ o uređenoj državi, pri ruci im je posao, povoljan kredit za stan i raznorazne druge mogućnosti. Međutim, istina je da se ljudi osamostaljuju više zbog mentaliteta, nego zbog visokoga životnog standarda. "Da biste se odselili od roditelja, trebali imati izvjesne prihode. Drugi faktor su cijene nekretnina, visine najma, ljudi si to jednostavno ne mogu priuštiti, a sljedeća stvar je sigurno i izvjesna navika i komoditet", tvrdi sociolog Gojko Bežovan u izjavi za jedan hrvatski medij.

Međutim, većina uspješnih priča naših sugrađana iz Bosne i Hercegovine koji su napravili kakvu-takvu karijeru u Hrvatskoj pokazuje da nisu baš imali pretjeranih mogućnosti za samostalan život, ali nisu imali izbora ili su bili ludo hrabri preuzeti odgovornost i krenuti u avanturu života. Nisu birali poslove, paralelno su radili i studirali, ništa im nije bilo teško. Znali su da se mogu osloniti jedino na vlastite snage. A upravo toga nedostaje u hrvatskom društvu – uzeti sudbinu u svoje ruke i prestati prebacivati odgovornost na roditelje, državu, Crkvu... Oni koji su živjeli dugo u socijalizmu i danas očekuju da im država riješi sve njihove probleme.

NEDOSTAJE RADNE SNAGE

I tijekom ove turističke sezone u Hrvatskoj smo se naslušali kako nam nedostaje radne snage u hotelima i restoranima. U poljoprivredi i na građevinskim poslovima već dugo je nemoguće pronaći dobre radnike. U Hrvatskoj je najmanji broj nezaposlenih od 1990. Tome je pridonio snažan gospodarski rast, ali

na žalost i iseljavanje koje se ne zaustavlja. Poduzetnici mole Vladu da odobri dodatne kvote za uvoz radne snage iz inozemstva. Upućeni zagovaraju dolazak Filipinaca, koji nam odgovaraju mentalitetom i katoličkom vjerkom, ali i radišnošću te povezanošću s domom.

Istodobno sve više naših mladih odlazi u inozemstvo u potrazi za poslom i boljim životnim standardom. Bez obzira na to što su završili, ako nemaju sve traženije medicinske ili inženjerske diplome, uglavnom moraju kretati od početka. Tako mnogi priznaju da u Irskoj, Njemačkoj i Kanadi rade i one najmizernije poslove koje nikada ne bi prihvatili doma jer bi ih bila sramota. Ovako ih nitko ne vidi pa se mogu doma hvaliti kako u inozemstvu teku med i mlijeko. Nigdje baš ne cvjetaju ruže bez upornosti i teškog rada. No, moramo priznati da u uređenim društvima, gdje ne vladaju etnička ili stranačka podobnost te rođačke veze, lakše do izražaja dođu talent, marljivost i sposobnost pa imate priliku brzo napredovati. Ali ste istodobno uskraćeni za mnoge životne radosti, bezbrižnost i sigurnost, be-

splatno zdravstvo i obrazovanje, niže troškove života te jedinstveno podneblje, koje čine zavidnom kvalitetu života u našim krajevima.

PROBUDITI USPAVANE POTENCIJALE

Poznati hrvatsko-američki povjesničar umjetnosti dr. Vladimir Peter Goss, koji se nakon tridesetogodišnjeg staža u Americi vratio u rodni Zagreb, rekao je u jednom intervjuu: "Na Zapadu je bolje, ali u Hrvatskoj je ljepše!" A da bi nam bilo i bolje očito moramo urediti državu, probuditi uspavane potencijale i pokrenuti se. Na žalost, daleko nam je draže tražiti alibije i optuživati druge, nego napraviti iskorak iz zone ugodnosti. Ne treba to biti veliki korak, ali neka bude usmjeren prema jasnom cilju. "Planinu će pomaknuti samo onaj tko je na početku pomicao kamenčiće!" – kaže kineska poslovice. ■

ENG *Why do young Croats rank highest in the European Union by the length of time they spend living with their parents? They opt to move out at the late average age of 33 says Eurostat! On the opposite side of the ranking are young Scandinavians.*

Tekst: Ruža Studer Foto: Marko Oroz

Hrvatska katolička misija Zürich svoju 50. obljetnicu obilježila je sredinom rujna četverodnevni programom – duhovnom obnovom i završnim slavljem u Stadthalle Dietikonu. Nakon trodnevne duhovne obnove koju je u Zürichu predvodio fra Josip Ikić, profesor i odgojitelj u Visokom, od 14. do 16. rujna, završna svečanost obljetnice održana je u nedjelju, 17. rujna. Uz mnoge bivše misionare i uzvanike, dvorana je bila ispunjena vjernicima iz svih mjesta misije Zürich.

Nakon uvodnoga pozdrava fra Ivana Prusine koji je posebno pozdravio goste iz domovine i uzvanike koji su nazočili: fra Miljenka Šteku, provincijala Hercegovačke franjevačke provincije, fra Josipa Ikića, generalnoga konzula RH u Zürichu, Slobodana Mikaca sa suprugom i generalnoga vikara Josefa Annena, fra Ikić je pozdravio i sve bivše voditelje misije i misionare koji su nazočili ovoj svečanosti: fra Radu Vukšića, fra Ivana Bebeke, fra Karla Lovrića, fra Ivana Matijaševića, fra Milana Lončara, fra Niku Leutara i fra Stanka Ćosića, jedinoga Hrvata iz misije Zürich koji

Predsjednik Misijeskog vijeća Mate Dedić sa suprugom Karmelom

Uvijek znati tko si i odakle si

Nakon trodnevne duhovne obnove koju je u Zürichu predvodio fra Josip Ikić, profesor i odgojitelj u Visokom, od 14. do 16. rujna, završna svečanost obljetnice održana je u nedjelju, 17. rujna

je u proteklih 50 godina izabrao slijediti Gospodina uz duhovno zvanje.

Svečanost je započela svetom misom koju je predvodio fra Miljenko Šteko. U svome obraćanju vjernicima naglasio je kako se s radošću odazvao pozivu i da ga veseli što je danas svjedok da su mnogi vjernici, napustivši domovinu, sa sobom ponijeli i sačuvali ono posebno vrijedno – vjeru. “U ovih pedeset godina u ovoj je misiji nastala velika rijeka. Mnogi koji su otišli u svijet su se izgubili jer su izgubili ono najvrjednije, vi niste. Glavna zadaća svakog tko ode u svijet trebala bi biti – uvijek znati tko si i odakle si. Posebice u ovo novo vrijeme kad je svijet postao globalno selo. Sve smo povezaniiji i umreženiji, a ipak – kao da nikad nismo bili razdjeljeniji. Nastavite i dalje s ljubavlju graditi i raditi. Jer samo ljubav može podnijeti slabost, pogled bez ljubavi to ne može”, rekao je vjernicima uz ostalo fra Miljenko.

S LJUBAVLJU GRADITI I RADITI

U ime biskupije Chur i domaćina Švicaraca svoje čestitke uputio je generalni vikar, dr. Josef Annen. “Prije više od pedeset godina mnoge su hrvatske obitelji potražile u Zürichu bolji život. Uz to, tražili su i svoju vjeru koju su pronašli u Hrvatskoj katoličkoj misiji. Braća smo u vjeri i zajedno vjerujemo kao katolici. Danas se u Zürichu svete mise služe na 22 jezika, kao nekad u Jeruzalemu, i svi se razumijemo u našoj vjeri. Vi Hrvati ste nama Švicarcima primjer zbog vašeg zajedništva koje susrećemo kad se nađemo na vašim svetim misama na koje dolazite s vašim obiteljima”, rekao je u svom pozdravu.

Slijedila je zahvala u ime misije Zürich fra Ivana Prusine koji je zahvalio fra Josipu Ikiću na molitvama kojima je sve preporučio u duhovnoj obnovi, sestri

Obraćanje fra Rade Vukšića, koji je misiju vodio od 1971. do 1984., starije vjernike misije duboko je dirnulo, a mnogi su slušajući ga krišom pustili i koju suzu.

Zori, svim pjevačima u malome i velikome zboru i sudionicima u kulturnome programu. Posebno je zahvalio svim vidljivim i nevidljivim pomagačima koji su pomogli da ovaj dan uistinu bude Dan zajedništva.

POVIJEST MISIJE

Svečanost je nastavljena programom koji je prigodnim pozdravom otvorio Ilija Vukadin. Predsjednik Misijskog vijeća Mate Dedić prolistao je povijest misije koja je prikazala početke osnivanja dušobrižništva za Hrvate u Zürichu. Kulturni program ispunili su nastupom Zbor mladih KORAK HKM Zürich, KUD Silvije Strahimir Kranjčević i KUD Posavina Zürich.

U ime svih bivših misionara prisutnima se obratio fra Rade Vukšić koji je misiju vodio od 1971. do 1984. godine. Prisjetio se kako lijepih, tako i onih teških trenutaka koje su misionari morali proći te napomenuo da im je najteže bilo vrijeme dok nismo imali državu. Njegovo obraćanje dugogodišnje vjernike misije duboko je dirnulo, mnogi su slušajući ga krišom pustili i koju suzu.

Kraj svečane obljetnice pripao je tamburaškome sastavu Alkari koji su svojim pjesmama obuhvatili sve krajeve naše domovine. ■

ENG The Croatian Catholic Mission in Zurich marked its 50th anniversary in mid September with a four-day event of spiritual revival and a closing celebration at the Stadthalle Dietikon civic centre.

Hrvatski glas s londonskoga BBC-ja

Taj se slavonski Zagrepčanin afirmirao u dvostrukoj karijeri – s jedne strane prepoznamo najnagrađivanijega suvremenog književnika te, s druge strane, susrećemo urednika iz Hrvatske redakcije BBC-ja

Publika sa zanimanjem sluša pisca Nikolu Đuretića

Tekst: Vesna Kukavica

Foto: Snježana Radoš

Slavni hrvatski glas s BBC-ja Nikola Đuretić nastupio je kao gost na dvadeset drugoj tribini iz ciklusa tribina na temu *inozemne Croatice* u zagrebačkoj Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici 20. rujna 2017. Tribinu su pratili mnogobrojni uglednici iz kulturnoga života domovine, među kojima je bio i predsjednik Društva hrvatskih književnika Đuro Vidmarović. Voditeljica tribine je dr. sc. Željka Lovrenčić.

Taj slavonski Zagrepčanin s dvodesetljetnom londonskom adresom afirmirao se u dvostrukoj karijeri – s jedne strane prepoznamo najnagrađivanijega suvremenog književnika te, s druge strane, susrećemo urednika iz Hrvatske redakcije najveće korporacije za emitiranje radijskoga i televizijsko-

ga programa u svijetu sa sjedištem u Londonu *British Broadcasting Corporation* (BBC), koja emitira program diljem globusa na televiziji, radiju i Internetu. Stoga je oduvijek za svako društvo bilo važno koji će novinar i urednik *informirati, obrazovati i zabaviti* planetarne gledatelje na temu Hrvatske i Hrvata kako na engleskome tako i, kasnije, na hrvatskome jeziku.

TRILOGIJA O MARTINU JESENSKOME

Gost profinjene dikcije, pisac, urednik, prevoditelj i nakladnik Nikola Đuretić (68) govorio je tako o svome poslovnome i privatnome životnom putu, povratništvu iz kulturne emigracije te suputnicama i suputnicima s kojima mu se ukrstiše putovi na kraće ili dulje vrijeme – od ishodišnog mu zavičaja do inozemnih kozmopolitskih metopola hladnoratovski podijeljene Europe, Domovinskoga rata za neovisnost Lijepe Naše o kojem je izvještavao s inoze-

mnog i tuzemnog vidikovca te dragom mu Zagrebu u kojem provodi umirovljeničke dane vrlo aktivno, dočekavši kod kuće punopravno članstvo Lijepe Naše u Europskoj uniji. Između Velike Britanije i Hrvatske neumorno ispisiuje vlastitu literaturu, ali i prevodi na hrvatski živuće svjetske pisce anglofonog područja poput Juliana Bernersa, Romesha Guneseke, Kazua Ishiguroa, Penelope Lively, Salmana Rushdiea, Iana Russella McEwana i dr.

Dobitnik je više književnih nagrada i priznanja koja nose imena naših klasika kao što su – Marko Marulić, Ksaver Šandor Gjalski, Vladimir Devidé, Dubravko Horvatić, a ujedno je i ovogodišnji laureat Nagrade HAZU-a za najviša znanstvena i umjetnička dostignuća u RH u području književnosti za roman *Posljednja predaja* (2016.). Taj roman zaokružuje Đuretićevu trilogiju o Martinu Jesenskomu u kojem svodi protagonistove sudbinske račune, nakon *Suza Martina Jesenskog* (1997.) i *Lovca sjena* (2010.). Sva tri romana, naime, povezuje istoimeni glavni lik Martin Jesenski – koji je fiktivni hrvatski novinar i disident, čije (ne) zgode pratimo smještene u imaginarnim svjetovima tog pustolova od Zagreba do Londona, usredotočujući se na progone i ubojstva Hrvata izvan domovine tijekom olovnih vremena. U romanu *Suza Martina Jesenskog* Đuretić prvi

Između Velike Britanije i Hrvatske neumorno ispisiuje vlastitu literaturu, ali i prevodi na hrvatski živuće svjetske pisce anglofonog područja.

Đuretić je ostvario primjetan prinos u vjerodostojnom tumačenju inozemnoj javnosti o srži ratnih događaja u obrambenome Domovinskom ratu na tlu Hrvatske, a ne građanskome.

put u našoj književnosti romaneskno rasvjetljava individualnu životnu priču sudionika Hrvatskog proljeća, sudbinu intelektualca koji se 1971. suprotstavio totalitarnome jugoslavenskom režimu. Motive iz Domovinskoga rata Đuretić propituje u romanu *Lovac sjena*, smještivši radnju u rodnu mu Slavoniju gdje zatječemo Jesenskog u njegovoj zreloj dobi kao disidenta u Londonu, tijekom osamostaljenja Hrvatske i slutnje rata, kad njegov sin, ne obavijestivši roditelje, odlazi kao dragovoljac braniti Vukovar i umire nakon teškog ranjavanja.

RATNA PUBLICISTIKA POD PSEUDONIMOM

Nadalje, uz ratnu publicistiku objavljivano pod pseudonimom (radi sukoba interesa po ocjeni Đuretićevih ondašnjih šefova s BBC-ja) u zagrebačkome tjedniku *Danasu* i inozemnome tisku, Đuretić se i u svojim ostalim proznim djelima osvrće na duboko proživljeni Domovinski rat pa i u zbirci *Almanah smrti i nestajanja*.

Ukratko, BBC-jev novinar i urednik Đuretić širio je istinu o Hrvatima u svim granama ljudske djelatnosti, a nedvojbeno je za hrvatski narod devedesetih u Velikoj Britaniji ostvario primjetan prinos u vjerodostojnom tumačenju inozemnoj javnosti o srži ratnih događaja u obrambenome Domovinskom ratu na tlu Hrvatske, a ne građanskome. Ovoj niski nagrada začudo nedostaje *Nagrada za životno djelo* koja nosi ime Vladimira Nazora, a koju dodjeljuje Ministarstvo kulture RH! Godine 1998. odlikovao ga je prvi hrvatski predsjednik dr. sc. Fra-

njo Tuđman za izniman doprinos našoj kulturi *Redom Danice Hrvatske s likom Marka Marulića*.

ODSUTNOST SLOBODE GOVORA

Nikola Đuretić rođen je u Osijeku 24. srpnja 1949., preselivši se s roditeljima kao dijete u Zagreb, gdje se školuje te na Filozofskome fakultetu diplomira na odjecima za engleski jezik i komparativnu književnost (1975.). Već tijekom studija počinje objavljivati pripovijetke, kazališne kritike i eseje na radiju i u časopisima *Polet*, *Pitanja*, *Prolog* - kojem je kao dugogodišnji istaknuti urednik otisnuo pečat vidljivosti hrvatskoga glumišta u europskome kulturnome prostoru naraštaja redatelja Georgija Para i kritičara Igora Mrduljaša i dr. Đuretićev *Prolog* povezuje nas s plejadom umjetnika Zapadnoga kruga među kojom dominira ondašnja ključna redateljska figura Peter Brook, koji se u kazališnoj umjetnosti Londona i Pariza istaknuo istražujući glumačku, jezičnu, tekstualnu i kazališno-poetičku produktivnost interkultu-

ralnih presijecanja, što se može iščitati još od njegove kultne knjige o kazalištu *The Empty Space/Prazni prostor* (1968.).

Slijedi u domovini mučno proljećarsko desetljeće obilježeno odsutnošću slobode govora, zabranama predstava istaknutih dramatičara i redatelja te sveopćim progonom, pa i višegodišnjim utamničenjima intelektualaca. Godine 1978. Đuretić odlazi u Veliku Britaniju, gdje djeluje kao novinar, a poslije i kao urednik na londonskome BBC-ju do umirovljenja 1999. Osniva obitelj i piše, šireći profesionalne vidike i obogaćujući vlastitu ličnost raskošnim engleskim kulturnim ruhom. Uz istaknutoga jezikoslovca i jednog od vodećih hrvatskih filologa na Zapadu dr. sc. Branka Franolića, vrsnoga kolegu s BBC-ja Krstu Cviića i povjesničarku umjetnosti i diplomatkinju Floru Turner, suosnivač je ogranka Matice hrvatske u Londonu. Pamtimo ga i kao jednoga od pokretača BBC-jevih programa na hrvatskome jeziku.

Do sada je objavio dvadesetak knjiga proze, poezije, feljtona i eseja. Član je Društva hrvatskih književnika i Matice hrvatske. Kao povratnik osniva u Zagrebu malu nakladničku kuću koja je podigla domaći standard u dizajnu knjiga. Publici je Đuretić darovao svoje knjige, a mi iz Matice primili smo nagrađivani roman – *Posljednja predaja* koji se čita u jednome dahu. ■

ENG Writer, journalist and editor Nikola Đuretić (Djuretic), who has appeared at Croatica Abroad round tables in Zagreb, has made his mark in two parallel careers – as an award-winning contemporary writer and as a journalist with the Croatian Service of the BBC's World Service.

Pisac Nikola Đuretić s voditeljicom tribine dr. Željkom Lovrenčić u NSK u Zagrebu

Velika liturgijska, umjetnička i povijesna vrijednost

Izložba donosi izbor restauriranih predmeta poput barokne kazule biskupa Stjepana Selišćevića, raskošne dalmatike biskupa Aleksandra Ignacija Mikulića, čipke s vezenim grbovima biskupa Martina Borkovića...

Ravnateljica Hrvatskoga restauratorskog zavoda Tajana Pleše govori na otvorenju izložbe

pa Stjepana Selišćevića, raskošne dalmatike biskupa Aleksandra Ignacija Mikulića iz 17. stoljeća te čipke s vezenim grbovima biskupa Martina Borkovića i njegova nasljednika Aleksandra Mikulića, rad vrsnih vezilačkih i čipkarskih radionica s područja Habsburškoga Carstva, a to ruho ukrašeno je tehnikom reljefnoga zlatoveza, srebroveza, "slikanja iglom" i čipke "na batiće".

IZNIMNO TKALAČKO UMIJEĆE

Posjetitelji izložbe mogu vidjeti i dva primjera iznimnoga tkalačkog umijeća 18. stoljeća - tapiserije "Srpanj - kolovoz" i "Siječanj - veljača" koje su 1710. izrađene za dvor lotarinških vojvoda u Nancyju prema nacrtu bolonjskoga umjetnika Francesca Gallija Bibiene. Nakon ženidbe Franje I. Lotarinškog s Marijom Terezijom 1736. ciklus od šest tapiserija

Tekst/foto: Hina

Izložba "Zlatne niti, restaurirani tekstilni predmeti iz Riznice zagrebačke katedrale", otvorena 18. rujna u Domitrovićevoj kuli na zagrebačkome Kaptolu, plod je višegodišnje suradnje Zagrebačke nadbiskupije s Hrvatskim restauratorskim zavodom (HRZ) na zaštiti tekstilnih predmeta iznimne vrijednosti iz fundusa Riznice. Mnogobrojni uzvanici i posjetitelji na otvorenju izložbe strpljivo su čekali kako bi mogli razgledati izložbu jer izložbeni prostor Domitrovićeve kule nije mogao odjednom primiti sve zainteresirane.

Izložba donosi izbor restauriranih predmeta poput barokne kazule bisku-

Inventar Riznice zagrebačke katedrale iznimno je vrijedan i pripada u vrh hrvatske kulturne baštine, a u njoj se posebno ističe zbirka crkvenog ruha.

prenesen je na bečki dvor. Sredinom 18. stoljeća carica ih je darovala Zagrebačkoj biskupiji - biskupu Franji Thauszyju. Tapiserije su se, uz ostalo, koristile kao ukrasne kulise za izlaganje Božjega groba u zagrebačkoj katedrali tijekom Velikoga tjedna, sve do potresa 1880. kada je tapiserija "Svibanj – lipanj" izgubljena. Od sačuvanih pet tapiserija iz ciklusa, na alegorijskome prikazu "Srpanj – kolovoz" provedeni su cjeloviti konzervatorsko-restauratorski radovi 2015. i 2016. Uz nju, izložena je i tapiserija "Siječanj – veljača" koju zbog velikih dimenzija nije moguće razgledati u Riznici i na kojoj radovi tek predstoje.

Pomoćni zagrebački biskup mons. Ivan Šaško, koji je s ravnateljicom HRZ-a dr. sc. Tajanom Pleše otvorio izložbu, istaknuo je kako bi se "usudio reći da izloženi restaurirani predmeti iz Riznice zagrebačke katedrale nude mogućnost velikog broja pristupa skoro za svako znanstveno ili stručno područje". Dodao je da su među izravnijim i očitijim svakako pristupi koji se odnose na uporabu i slikovnu vrijednost predmeta, a svatko se može pitati čemu su služili ti predmeti, zašto su na njima raobljeni baš ti motivi, boje i forme, zašto su tako bogato izvezeni. Istaknuo je kako zbog restauratorskoga mara, odlikovana nevjerojatnom strpljivošću i umijećem, postajemo

svjesni da sve niti imaju određenu dragocjenost, a nit je "poučan put čitanja otajstva života".

VIŠEDESETLJETNA SURADNJA

Ravnateljica Tajana Pleše podsjetila je da je izložba samo jedan od rezultata višedesetljetne suradnje HRZ-a i Zagrebačke nadbiskupije koja je, istaknula je, trajala i u vrlo teškim vremenima, ali i u puno ljepšim kada su nastajale velike nacionalne izložbe, poput one međunarodne "Hrvati - kršćanstvo, kultura i umjetnost". Istaknula je kako je inventar Riznice zagrebačke katedrale iznimno vrijedan i pripada u vrh hrvatske kulturne baštine, a u njoj se posebno ističe zbirka crkvenog ruha. Pleše je objasnila da su predmeti iz te zbirke, upravo zbog krhkosti materijala, posebno osjetljivi pa se rijetko izlažu tako da su, unatoč svojoj liturgijskoj, umjetničkoj i povijesnoj vrijednosti, još nedovoljno poznati javnosti. Ravnateljica HRZ-a najavila je nastavak radova na restauraciji predmeta iz Riznice.

Izložba se može razgledati do 31. listopada ove godine. ■

ENG *Golden Threads – The Restored Textile Items from the Treasury of Zagreb Cathedral is an exhibition that grew out of many years of collaboration between the Zagreb archdiocese and the Croatian Conservation Institute in the conservation of textile artefacts of exceptional value.*

IN MEMORIAM

U Torontu preminula Lila Lupo (1951. - 2017.)

U ponedjeljak, 25. rujna 2017. godine, iznenada je u svome domu preminula dugogodišnja članica AMCA (*Almae matris Croatiae alumni*) Toronto, naša draga prijateljica Lila Lupo.

Lila je rođena 1951. godine u Zagrebu gdje je na Filozofskome fakultetu Sveučilišta u Zagrebu diplomirala hrvatski jezik i komparativnu književnost. Do dolaska u Kanadu bila je u Zagrebu priznati pedagog, a učenicima omiljena profesorica. U Kanadu se doselila 1989. godine, sa suprugom Romeom, filmskim fotografom i snimateljem te dvanaestogodišnjim sinom Rudijem, gdje otvaraju fotostudio na Front ulici, u središtu Toronta.

Lila se ubrzo nakon dolaska u novu sredinu uključila u društveni život hrvatske zajednice, gdje je sa suprugom fotodokumentirala sve najvažnije događaje devedesetih godina. Kao članica estrade pomagala je godinama oko organizacije Hrvatskoga Božića te je kao članica Hrvatske bratske zajednice pisala za glasilo *Zajedničar* mnoge intervju i izvješća o životu hrvatske zajednice Ontarija. Lila je sudjelovala i u osnivanju Hrvatsko-kanadske kazališne družine *Histerioni* gdje je kao inspicijent pridonijela uspjehu i promociji udruge te širenju duha prijateljstva. Lila je od prvog dana osnutka AMCA *Book Cluba* bila redoviti član, a klub je obogaćivala briljantnim analizama knjiga i sudjelovanjem u vatrenim i nezaboravnim diskusijama.

Obljubljena među prijateljima kao osoba vedrog duha i snažnog intelekta Lila se isticala finoćom i elegancijom te osobitim osjećajem za estetiku. Bila je veliki ljubitelj i kolekcionar umjetnosti. Kao uspješna poslovna žena Lila Lupo je obogatila modnu ponudu Toronta u njezinu velikom dostignuću, a to je boutique *Lila Lupo European Fashion*. Iza nje ostaje sin Rudi, IT stručnjak u Apple kompaniji u San Franciscu, koji je bio njezin ponos i najveća ljubav. (*Aranka Lengyel*)

Zar znanstveni projekt od 15 milijuna dolara nije velika vijest?

Šestanov uspjeh svojedobno je više-manje prošao bez velike pompe. A on je i te kako zaslužio da ga se prisjetimo jer još uvijek predvodi po vrijednosti sredstava koje je dobio za pojedinačan znanstveni projekt u odnosu na sve hrvatske znanstvenike

Tekst: **Danica Ramljak**

Hrvatski znanstvenici među najuspješnijima su u privlačenju sredstava iz fondova Europske unije i već godinama prednjače pred svima drugima u zemlji jer su iz međunarodnih kompetitivnih fondova do sada povukli vjerojatno najviše financijskih sredstava od svih područja. Ima tu još mjesta za veliki pomak, ali važno je prisjetiti se svih onih uspješnih znanstvenika koji ostvaruju takav rezultat u posljednjih nekoliko godina.

Rijetke su iznimke kao u slučaju Ivana Đikića koji radi u Njemačkoj, a o čijem smo privlačenju sredstava iz međunarodnih fondova (već drugi ERC vrijedan 2,5 milijuna eura) čitali u svim hrvatskim medijima i to je čak bila važna nacionalna vijest. Svakako je to vrijedno pozornosti, no nemamo često priliku doznati o uspjesima mnogih drugih hrvatskih znanstvenika u zemlji i inozemstvu koji su dobili važne međunarodne projekte u konkurenciji s najboljima u svijetu. Nije jasno zašto je tako, ali tu praksu svakako treba prekinuti jer se u protivnome u javnosti stvara pogrešan dojam, a mnogi uspješni znanstvenici ne zaslužuju takav tretman.

DA SE PRISJETIMO

Svakako nije lako u jednome novinskom članku napisati sva imena naših vrhunskih znanstvenika koji su uspješni u dobivanju najvrjednijih međunarodnih projekata, no uistinu zavrjeđuje da se prisjetimo barem nekih imena, onih najuspješnijih u inozemstvu, ali još više onih koji žive i rade u domovini iz koje

Nenad Šestan

Na žalost, hrvatska javnost zna pretežno za znanstvenike angažirane u politici, a to uvijek nisu i oni najbolji. Dapače!

nije baš jednostavno ni lagano dobiti važan međunarodno financiran projekt.

Među istaknutijim znanstvenicima hrvatskog podrijetla u inozemstvu su: Nenad Ban (ETH, Zürich) i mlada znanstvenica Aleksandra Rađenović (EPFL, Lausanne), koji su se dokazali u projek-

tu *European Research Council* (ERC). Riječ je o najznačajnijem zgoditku u Europi.

Prvi ERC projekt iz Hrvatske dobio je u konkurenciji najistaknutijih znanstvenika svijeta jedan od najboljih hrvatskih stručnjaka koji živi i radi u domovini – Stipan Jonjić s Medicinskoga fakulteta Sveučilišta u Rijeci (ERC 1,8 milijuna eura), ubrzo su ga slijedili Verneša Smolčić s PMF-a u Zagrebu (ERC 1,5 milijuna eura), povratnice iz inozemstva na Institut Ruđer Bošković Iva Tolić (2 milijuna eura) i Ana Sunčana Smith (1,5 milijuna eura). Rođeni brat Ane Sunčane Smith Neven Barišić, također fizičar povratnik na zagrebački PMF, nedavni je dobitnik uglednog ERC-projekta u vrijednosti od 2,1 milijun eura.

Akademik Slobodan Vukičević s Medicinskoga fakulteta u Zagrebu, u vrlo jakoj konkurenciji, jedini je u Hrvatskoj svojedobno dobio priliku koordinirati suradnički (Cooperation) FP7-projekt vrijedan šest milijuna eura i predvoditi konzorcij od desetak vrhunskih međunarodnih znanstvenika i institucija koje razvijaju inovativne lijekove za regeneraciju organa i zarastanje kostiju. U domovini su posebice uspješni u privlačenju EU sredstava Institut Ruđer Bošković te sveučilišta u Zagrebu i Rijeci.

POTICANJE RADA ZNANSTVENIKA

U Europi, Sjedinjenim Američkim Državama, Japanu i Australiji te drugim dijelovima svijeta znanstvenici hrvatskog podrijetla dobivaju znatna sredstva i kompetitivne projekte, ali njihova imena u domaćoj javnosti ostaju nepoznata jer, čini se, nisu aktivni u politici i ne promoviraju ih angažirano PR agencije. To je nedopustivo jer postići znanstveni uspjeh nije lako. Na žalost, hrvatska javnost zna pretežno za znanstvenike angažirane u politici, a to uvijek nisu i oni najbolji. Dapače! Rado bih navela imena svih onih koji su dobitnici međunarodnih znanstvenih projekata, ali zbog razumljivih razloga ovdje ih je teško sve nabrojiti. Sigurna sam da ću propustiti mnoga vrijedna imena i unaprijed se ispričavam svima koje sam izostavila.

Međutim, ne mogu ne prisjetiti se jednog od najuspješnijih hrvatskih znanstvenika na svijetu, Zdravka Nena-

da Šestana, koji je profesor neuroznanosti na uglednome Yaleu i kojemu je prije nekoliko godina bivši predsjednik Sjedinjenih Američkih Država dodijelio 15 milijuna dolara u najjačoj mogućoj konkurenciji u zemlji koja predvodi svjetsku znanost gotovo na svim područjima. Kad je 2009. godine došao na vlast, Barack Obama bio je svjestan da je i te kako važno poticati znanstvena istraživanja koja su temelj održivoga gospodarskog rasta, ali i ukupnoga boljitka čovječanstva te je ubrzo oformio takozvani jednokratni paket za poticanje rada znanstvenika u Americi, posebice mladih.

U JAKOJ KONKURENCIJI

Jednokratnom odlukom Obama je tada zatražio od američkoga Kongresa da donese zakon te odredi za znanstvena istraživanja dodatna sredstva u ukupnoj vrijednosti od gotovo deset milijardi dolara kako bi se financirali znanstveni projekti visokog rizika i moguće visoke isplativosti. U jakoj konkurenciji s mnogim vrhunskim znanstvenicima u Sjedinjenim Američkim Državama, a posebice na vodećoj instituciji kao što je Sveučilište Yale, Nenad Šestan

Pitam se možete li zamisliti reakcije javnosti da smo zaboravili Goranov Wimbledon ili Janičino zlato? A Šestan je u svojoj struci svakako u toj kategoriji.

2011. godine dobio je projekt vrijedan 15 milijuna dolara za istraživanja ljudskoga mozga.

Šestan je rodom iz Zemunika Donjeg, pokraj Zadra, profesor je neuroznanosti, komparativne medicine, genetike i psihijatrije na Sveučilištu Yale, jednoj od najboljih svjetskih institucija. Inače je bivši student Sveučilišta u Zagrebu, gdje je diplomirao na Medicinske fakultetu 1995. godine te je bivši doktorand slavnog učitelja Paška Rakića, također s Yalea, gdje je doktorirao 1999. Dosegao je svoj profesio-

Ana Sunčana Smith

nalni vrhunac postavši profesorom na Yaleu, znanstvenim publikacijama u najuglednijim časopisima koje su do sada citirane otprilike deset tisuća puta. Iako je još relativno mlad, najbolji znanstvenici u njegovoj struci u Americi ocijenili su da upravo on zaslužuje 15 milijuna dolara za znanstvena istraživanja mozga na Yaleu. Konkurencija je golema i mnogim odličnim znanstvenicima ovo rijetko uspijeva, ali Šestanu je uspjelo.

BEZ VELIKIH SVJETALA POZORNICE

No, ovaj njegov uspjeh u Hrvatskoj je svojedobno više-manje prošao bez velike pompe, uz jedan ili dva novinarska članka autora koji prate znanost, bez velikih svjetala pozornice. A Šestan je i te kako zaslužio da ga se prisjetimo jer još uvijek predvodi po vrijednosti sredstava koje je dobio za pojedinačan znanstveni projekt u odnosu na sve hrvatske znanstvenike.

Pitam se možete li zamisliti reakcije javnosti da smo zaboravili Goranov Wimbledon ili Janičino zlato? A Šestan je u svojoj struci svakako u toj kategoriji. ■

ENG Croatian researchers are among the most successful in drawing on funding provided through the European Union and have for years done better than all other sectors in the country, having drawn on the greatest quantity of financing provided through international funds.

Obljetnica u znaku neizvjesnosti

U vrijeme kad se tisak suočava s velikim teškoćama u svom opstanku, pa tako i sam *Hrvatski vjesnik*, organiziran je ručak dobrotvornoga karaktera u HKC sv. Leopolda Bogdana Mandića u Sunshineu

Djelatnici Hrvatskog vjesnika: David Davutović, Zoran Sabljak, Josip Lončarić, Suzana Fantov i Tonči Prusac

Tekst: **Suzana Fantov**
Foto: **Hrvatski vjesnik**

Tridesetpet godina prošlo je od pokretanja australškoga tjednika *Hrvatskoga vjesnika* koji je svojim djelovanjem svih ovih godina sjedinjen sa svojom hrvatskom zajednicom u Australiji izrastao u simbol nacionalnoga identiteta kojim se čuva hrvatski jezik, hrvatske vrijednosti te povezuje zajednica kako međusobno tako i sa svojom domovinom.

U vrijeme kad se tisak suočava s velikim teškoćama u svom opstanku, pa tako i sam *Hrvatski vjesnik*, u organizaciji mnogobrojnih hrvatskih centara, organizacija, klubova i društava, organiziran je 17. rujna ručak dobrotvornoga karaktera u HKC sv. Leopolda Bogdana Man-

Gotovo 400 uzvanika odazvalo se kako bi svojom prisutnošću podržali ovo okupljanje, zajedničko druženje na kojem su svojom velikodušnom potporom pridonijeli mnogobrojni gosti.

dića u Sunshineu (Melbourne). Gotovo 400 uzvanika odazvalo se kako bi svojom prisutnošću podržali ovo okupljanje, zajedničko druženje na kojem su svojom velikodušnom potporom pridonijeli mnogobrojni gosti.

Pripreme za samu proslavu počele su prije nekoliko mjeseci kada je Uredništvo *Hrvatskoga vjesnika* odlučilo, nakon svih dosadašnjih mjera kojima su

se smanjili troškovi vezani uz rad, ali uz očuvanje kvalitete, organizirati dobrotvorni ručak kojim bi se prikupila dostatna financijska sredstva za daljnji rad. Ukidanjem državnih oglasa koji su bili najvećim dijelom naša financijska sigurnost uvidjelo se kako je budućnost opstanka dovedena u veliku opasnost, odnosno povećan je rizik od gašenja tjednika.

Nedjelja je započela sv. misom koju je u nedjelju predvodio vlč. Jozo Batinić koji trenutno zamjenjuje vlč. Vranješa. Nakon sv. mise gosti su se okupili u prigodno uređenoj dvorani centra – 'novinarskog štira' nije nedostajalo. Uslijedilo je kušanje predjela koji je za ovu prigodu pripremio specijalni gost, Ino Kuvačić – vlasnik restorana *Dalmatino* u Melbourneu. Uz projekciju arhivskih fotografija koje su se izmjenjivale čitavo vrijeme, započeo je i službeni dio u kojem se čestitkama i potporom obratio Miroslav Miletić, konzul 2. reda u GK RH u Melbourneu, a koji je zatim pročitao i čestitku GK RH Dubravka Belavića koji se nalazio u Hrvatskoj.

VELIKI ENTUZIJAZAM

Predsjednik Koordinacije HDZ-a i Australije, Petar Gelo, najsrdajnije je uputio svoje čestitke u ime svih ograna HDZ-a, čiji su se mnogobrojni predstavnici odazvali ovome susretu, kao i čestitku iz Središnjega ureda za Hrvate izvan RH, državnoga tajnika Zvonka Milasa, upućenu svima onima 'koji su s odanošću domovini Hrvatskoj i velikim entuzijazmom prije 35 godina pokrenuli *Hrvatski vjesnik* i svih ovih godina ustrajali na njegovu izlaženju'.

Riječ je preuzeo glavni i odgovorni urednik Zoran Jure Sabljak, koji se uz riječi neizmjerne zahvale osvrnuo sažeto na prošlost, realnu situaciju današnjice i neizvjesnost vremena koja predstoje *Hrvatskome vjesniku* obrazloživši time namjeru proslave 35. godišnjice uz spomen na sve dosadašnje godine rada, na sve one koji su pridonijeli osnivanju, začetku, razvijanju *Vjesnika* te istaknuvši one koji se i danas svojim nesebičnim zalaganjem trude kako bi svake srijede *Hrvatski vjesnik* nastavio svoju tradiciju izlaženja. Velike su za-

Publika na svečanosti u HKC sv. Leopolda Bogdana Mandića u Sunshineu

sluge prethodnika koji su ostavili ovakvo naslijeđe, a nekih od njih na žalost nema više s nama, no njihovo djelo i zasluge zauvijek će se prenositi i sačuvati u duhu *Hrvatskoga vjesnika*.

MNOGOBROJNI SURADNICI TJEDNIKA

Uz pozdrave i iskazanu dobrodošlicu gostima, glavni urednik pozdravio je

i članove Uprave na čelu sa Zdenkom Marinčićem koji svoju dužnost predsjednika obavlja također punih 35 godina, Antu Jurića, Tomislava Gudasića, Bernardicu Starčević, Jerku Kovača i Mladena Leku, koji zbog svojih velikih obveza vezanih uz predstojeći turnir u Canberri nije mogao biti prisutan na zabavi. Zahvalio je svojim suradnicima u Melbourneu – Suzani Fantov, Andre-

ju Butkoviću, Slavici Habjanović, Željku Doganu, Josipu Lončariću te članovima Uredništva u Zagrebu na čelu s Markom Barišićem – Ljubici Radošević, Boži Čubeliću i Jasmini Pavlić.

Svečani dio programa nastavio se uz predstavljanje folklornih grupa FG *Mladi Hrvati* iz Clifton Hilla, HKUD *LADO* iz Geelonga i FA *Hrvatska Zora* iz Sunshinea. I dok su mnogobrojni gosti znatiželjno pregledavali veliku arhivu *Hrvatskoga vjesnika* pripremljenu uz malu izložbu fotografija, članovi glazbenoga sastava *Neretva* svojom svirkom podigli su goste na prve plesne korake. Uz aukciju, nagradnu tombolu i popularne hitove benda *Major Minor*, nastavilo se ugodno svečarsko raspoloženje koje je vodilo k rođendanskoj torti. ■

ENG Some 400 guests gathered for a benefit luncheon at the St Leopold Bogdan Mandić Croatian Culture Centre in Australia's Sunshine for the 35th anniversary celebration of the Melbourne-based *Hrvatski vjesnik* (Croatian Herald).

VIJESTI

Hrvati iz Kalifornije pomažu dubrovačkim učenicima

DUBROVNIK - Predstavnici Libertas Foundationa iz San Pedra u Kaliforniji dodijelili su krajem rujna stipendije za ukupno 11 učenika s područja cijele Dubrovačko-neretvanske županije. Stipendirani su učenici deficitarnih zanimanja, a dodjela se održala u prostorijama udruge DEŠA u Lazaretima.

Tom prigodom predsjednik fondacije Libertas Niko Hazdovac istaknuo je kako svoj rad temelje na pomoći drugima i dobrotvornome radu općenito. "Nemamo pretjerano ve-

lika sredstva, ali ona koja prikupimo uvijek ulažemo u pomoć mladima i potrebitima. Počeli smo s pučkom kuhinjom na Boninovu, a u posljednje vrijeme više smo se okrenuli studentima te učenicima deficitarnih zanimanja. Svoj rad svakako ćemo nastaviti i nadamo se da ćemo biti u mogućnosti pomagati i dalje", rekao je Hazdovac.

Inače, fondacija Libertas učenike s područja Dubrovačko-neretvanske županije stipendira već 14 godina, a stipendije su dobili budući mladi cvjećari, kuhari, slastičari, ekonomisti, konobari, elektromehaničari i medicinske sestre. (Goran Mratinović)

Sinju grade, zlatni buzdovane

Sinj svoj razvoj bazira i na seoskom turizmu, a posebno onom vezanom uz vjerske sadržaje. Broj stanovnika utrostruči se za vrijeme održavanja Sinjske alke početkom kolovoza, kao i za blagdana Velike Gospe

Sinj iz zraka

jega dijela planine Svilaje koja omeđuje Sinjsko polje s njegove zapadne strane i planine Visoke (892 m.n.v.). Cetina na tom prostoru čini najšire zaravnjeno agrarno područje koje je nastalo taloženjem plodnoga materijala od rijeke Cetine prije nego što od Trilja ona opet zadobije kanjonski karakter. Gradnjom hidroenergetskoga sustava vezanog uz gradnju Peručkog jezera i više hidroelektrana na Cetini, spriječena su jača plavljenja boljom mogućnošću reguliranja vodostaja koja su ometala intenzivniju poljoprivredu. Rijeka Cetina obilazi Sinj s njegove istočne i sjeverne strane. Područje Sinja i okolice ima izrazitu kontinentalnu klimu s hladnim siječanjским srednjacima ispod 0 stupnjeva te vrućim srpanjskim srednjacima iznad 25 stupnjeva što je dobrim dijelom izazvano kontinentalnošću i kotlinskim karakterom Sinja i okolice.

Piše: **Zvonko Ranogajec** Foto: **Hrvatska turistička zajednica grada Sinja**

stanovnika: Brnaze 3.184, Glavice 3.753 i Turjaci 1.138 stanovnika.

Godinu dana nakon oslobođanja od Turaka dolazi do masovnog doseljavanja Hrvata iz susjedne bosanske Rame pod vodstvom redovnika franjevac.

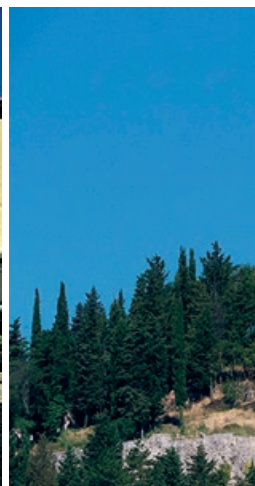
Sinj je grad u Splitsko-dalmatinskoj županiji, smješten u njezinu kontinentalnom dijelu ili Zagori i jedan je od 16 gradova te županije odnosno jedan od pet kontinentalnih gradova (Vrlika, Otok, Imotski, Vrgorac). Sinj leži u sjeverozapadnome dijelu Sinjske ili Cetinske krajine na 320 metara nadmorske visine. Na sjeveru je omeđen općinom Hrvace i susjednom Bosnom i Hercegovinom odnosno Hercebosanskom županijom, na istoku općinom Otok, na jugoistoku gradom Triljem, na jugu općinom Dirmo te na jugozapadu općinom Muć. Područje lokalne samouprave grada Sinja čini 14 naselja od kojih je po broju stanovnika najveće Sinj s 11.478 stanovnika, a veća naselja imaju više od tisuću

OD ANTIČKIH VREMENA

Sinj je smješten na zapadnome rubu plodnog polja u kršu na obroncima planina Plišivice (986 m.n.v.) kao najjužni-

Pijaca i crkva Gospe Sinjske

Procesija s čudotvornom slikom Gospe Sinjske koja se održava na blagdan Velike Gospe

Dio postava Muzeja alke – Svečana povorka

Prostor Sinja naseljen je od antičkih vremena kada su Rimljani pokorili lokalno ilirsko pleme Delmate te vladali tim prostorom šest stoljeća. Najpoznatije rimsko naselje bilo je Aequum pokraj današnjeg Čitluka da bi dolaskom Hrvata glavnu ulogu u srednjem vijeku preuzeo Sinj. Prostorom vlada hrvatska plemićka obitelj Šubići, a od sredine 14. stoljeća Nelipići koji kontroliraju važne transversalne prometne pravce od Splita prema Livnu i srednjoj Bosni. U 16. stoljeću dolazi do turskih prodora te Osmanlije zauzimaju veći dio Cetinske krajine 1538. godine i tu ostaju sve do 25. rujna 1686. godine. Stanovništvo se većim dijelom osulo, a oni islamizirani se iseljavaju kada Cetinsku krajinu od Turaka oslobađaju Mlečani. Iz tog vremena jedino su zadržani toponimi, bez značajnijih materijalnih tragova. Dok se za vrijeme turske vlasti osuo veći dio stanovništva, godinu dana nakon oslobađanja od Turaka dolazi do najveće seobe, doseljavanja Hrvata iz susjedne bosanske Rame pod vodstvom redovnika franjevac. Iako je mirom u

Sinj zahvaljujući franjevcima još sredinom 19. stoljeća dobiva klasičnu gimnaziju koja je bila prva gimnazija u Dalmaciji s hrvatskim kao nastavnim jezikom.

Srijemskim Karlovcima potpisano primirje i definirana granica, Turci su više puta pokušali osvojiti Sinj.

VELIČANSTVENA POBJEDA NAD TURCIMA

Presudan događaj dogodio se 23. srpnja 1715. kada je Mehmed paša s mnogobrojnom vojskom od više desetaka tisuća vojnika prešao iz Livanjskog polja preko Dinare i krenuo u osvajanje Cetinske krajine. Nakon osvajanja Vrlike krenuo je na Sinj koji je opkolio 8. kolovoza. Sinj je branilo 700 boraca s nekoliko porodica i 8 fratara koji su slušali prijetnje tisuća ratnika pod tvrđavom i koji su se molili pred Marijinom slikom

Monumentalna skulptura s vodoskokom, sinjskog autora Ive Filipovića Grčića – 'Spomenik 3 generacije'

Muzej alke otvoren je 2015.

Na samom vrhu brda Starog grada dominira crkva i kip Gospe

Reljefna brončana vrata akademskog kipara Stipe Sikirića krase crkvu Čudotvorne Gospe Sinjske

za pomoć. Uz karizmu fra Pavla Vučkovića i hrabrost i neustrašivost branitelja te uz vjeru u Gospu, nakon neuspješnih napada Turci su poraženi pobjegli s bojnog polja u noći između 14. i 15. kolovoza, točno na dan Velike Gospe. Mletački providur Balbi skupio je 80 zlatnika te je u Veneciji naručio zlatnu krunu i križ kojima je okrunjen lik Gospe uz riječi "In perpetuum coronata triumphat - Anno MDCCXV - Zauvijek okrunjena slavi slavlje - godine 1715.". U čast veličanstvene pobjede nad Turcima Sinjani svake godine tradicionalno održavaju viteški turnir, poznat u cijelome svijetu kao alka, a jedan je od najveličanstvenijih primjera nematerijalne kulturne i povijesne baštine Hrvatske, po čemu je Sinj postao prepoznatljiv ne samo u Hrvatskoj, nego i šire.

Sinjsko polje (foto: Ilija Veselica)

Sinj zahvaljujući franjevcima još sredinom 19. stoljeća dobiva klasičnu gimnaziju koja je bila prva gimnazija u Dalmaciji s hrvatskim kao nastavnim jezikom. Velike ljudske žrtve imali su Sinjani tijekom Prvoga i Drugoga svjetskog rata, a tijekom Domovinskoga rata grad je bio ugrožen od JNA iz same vojarne početkom rata, kao i pokušajem neuspjeloga pokušaja dizanja u zrak brane Peruče.

GOSPODARSKA ZONA KUKUZOVAC

Za vrijeme bivše države bila je značajna tekstilna industrija Dalmatinke, no ona je prestala s radom. U posljednjem desetljeću otvoreno je više tvrtki, bilo proizvodnih, bilo uslužnih u gospodarskoj zoni Kukuzovac, koja je temelj za buduće investicije i zapošljavanje. Uz to, Sinj svoj razvoj bazira i na razvijenome seoskom turizmu, a posebno onom vezanom uz vjerske sadržaj jer je Sinj jedno od najvećih marijanskih središta u Hrvatskoj. Broj stanovnika utrostruči se za vrijeme održavanja Sinjske alke početkom ko-

lovoza, kao i za blagdana Velike Gospe. Uz to, Sinj pruža mogućnosti za sve popularniji vid adrenalinskih sportova paraglidinga i padobranstva, kao i planinarenja, jahanja, biciklizma, kaniuinga na Cetini do lova i ribolova. Muzej Cetinske krajine i Arheološka zbirka Franjevačkoga samostana sadrže vrijedne eksponate koji govore o povijesti Sinja i Sinjske krajine.

Sinj je tijekom povijesti dao mnoge značajne osobe s područja kulture, politike, vjerskoga života i sporta. Podrijetlom iz Sinja su književnici Mirko Božić i Marko Grčić, kipar Stipe Sikirica, kazališni redatelj Ilica Buljan, dizajner Boris Ljubičić, političar Miko Tripalo, redovnik fra Pavao Vučković, pjevač Dražen Žanko i nogometaši Leo Lemešić, Slaven Zambata i Nikola Jerkan. ■

ENG Sinj is the hub of the Sinj/Cetina region and part of Split-Dalmatia County. As of the last census, in 2011, the town is home to 24,826 inhabitants. In Croatia and abroad the town is known for the Alka equestrian ring tilting tournament and the shrine of Our Lady of Sinj.

Tekst: Uredništvo

Nedavno je u brazilskome São Paulu objavljena knjiga "Hrvatska u Brazilu do 1918. godine: Prva faza useljavanja" u izdavaštvu tamošnjega Hrvatskog doma "Croatia Sacra Paulistana". Knjiga je djelo znanstvenika iz istraživačkoga projekta koji vodi profesor hrvatskoga jezika i kulture Milan Puh. Ona donosi novosti o malo poznatoj i istraživanoj temi useljavanja Hrvata u Brazil. Riječ je o dvojezičnoj portugalsko-hrvatskoj publikaciji koja je posvećena počecima brojnijeg dolaska Hrvata u Brazil koja kreće početkom 1890-ih godina s ukidanjem ropstva i razvojem proizvodnje kave. Čitatelji mogu pronaći informacije o razlozima iseljavanja iz Hrvatske tj. useljavanja u novu postojbinu s povijesnog stajališta, ali također i statističke pokazatelje o tome tko su bili ljudi koji su se iseljavali, koliko ih je bilo, u koja su mjesta dolazili i kakve su poslove nalazili.

PROCJENA BROJA HRVATA

Osnovna misao vodilja ovoga drugog izdanja u sklopu projekta "Povijest Hrvata i hrvatskog useljeničtva u Brazilu", koji podržava Državni ured za Hrvate izvan RH, jest potreba da se stvori realnija procjena broja Hrvata i njihovih potomaka na području Brazila te da se upotpune praznine koje se odnose na

Naslovnica jednog od primjeraka časopisa "O Immigrante"

Hrvatska u Brazilu

Riječ je o dvojezičnoj portugalsko-hrvatskoj publikaciji koja je posvećena počecima brojnijeg dolaska Hrvata u Brazil početkom 1890-ih godina zbog ukidanja ropstva i razvoja proizvodnje kave

njihov put i život u novoj postojbini. Postoji velika razlika između prepoznavanja identiteta jer u službenim brazilskim dokumentima Hrvati se navode kao Austro-Ugari, Jugoslaveni, Talijani, Nijemci, neopredijeljeni ili bez državljanstva.

PLAĆALI PRIJEVOZ USELJENICIMA

Kako bi se bolje razumio povijesni kontekst dolaska useljenika iz Hrvatske, knjiga donosi informacije o Brazilu tj. o saveznoj državi São Paulo gdje većina Hrvata pristiže krajem 19. i početkom 20. stoljeća. Riječ je o prva dva desetljeća Brazila kao republike gdje gospodarstvo bilježi značajan rast. On je povećao potrebu za radnom snagom na plantažama te kasnije u industriji koja se iznimno snažno razvila u gradu São Paulu, ekonomskome središtu zemlje. Budući da se brazilaska država nije priklonila integraciji oslobođenih crnaca, uvoz radne snage nudio se kao jedino rješenje da se zadovolji ta potreba, osim što je bio glavni način naseljavanja onih "nenapučenih" dijelova zemlje gdje je živjelo indijansko stanovništvo.

Poticanje useljavanja postalo je toliko značajno za brazilsko gospodarstvo da je država poticala njihov dolazak osnivanjem nekoliko ureda u Europi

U službenim brazilskim dokumentima Hrvati se navode najčešće kao Austro-Ugari, Jugoslaveni, Talijani, Nijemci, neopredijeljeni ili bez državljanstva.

koji su plaćali prijevoz svima zainteresiranima. Časopis *O Immigrante* bio je jedan od načina privlačenja zainteresiranih za iseljavanje u Brazil. Ovaj mjesecnik Ureda poljoprivrede države São Paulo izlazio je od 1908. do 1922. godine na šest jezika (portugalskome, talijanskome, francuskome, njemačkome, poljskome i ruskome), a luke i pomorska poduzeća distribuirali su ga u velikome broju, dok je dobar dio njegova štiva stizao u Hrvatsku u obliku agentata za propagandu koji su "novačili" većinom seosko stanovništvo hrvatske unutrašnjosti.

Priljev stanovništva bio je izražen gotovo tijekom cijelog razdoblja Prve Republike, osim tijekom Prvog svjetskog rata. Podaci pokazuju da je između 1889. i 1930. godine u zemlju ušlo 3,5 milijuna ljudi, odnosno 65% ukupnog broja useljenika u razdoblju

od 1822. do 1960.". Naglasak na radno sposobnom stanovništvu za koje se zahtijevalo da dolazi s obitelji bio je rezultat novoga političkog sustava i utjecaj liberalizma i kapitalizma. Iako se zemlja udaljavala od svoje robovlasničke prošlosti poznate po iznimnom nasilju i iskorištavanju crnačkog i indijanskog stanovništva, interakcija između brazilskih poslodavaca i useljenika nije bila bez klasnih sukoba. Kao rezultat takvog naslijeđa odnosi između zemljoposjednika i imigranata često su bili popraćeni nasiljem brazilskih poslodavaca, no mnogobrojni useljenici znali su se organizirati i oduprijeti zlostavljanju bez ustručavanja pa čak kad je to vodilo do bježanja sa sela u gradove.

HRVATI KAO AUSTRIJANCI

Značajan dio knjige posvećen je statističkoj analizi i metodama brojenja našeg useljeničtva vođenog kao - Austrijanci. Odlučilo se za "konzervativno" prebrojavanje, fokusirajući se uglavnom na prezimena za koje je bilo moguće reći da su etnički hrvatska. Dakle, većina talijanskih ili njemačkih prezimena, na primjer, u većini slučajeva nisu bila uključena osim ako nisu bila umetnuta u niz hrvatskih prezimena ili imena, tj. ako im mjesto stanovanja nije bilo u Hrvatskoj (samo 23% useljenika imalo je ovu informaciju dok se za ostatak vodilo samo - Austrija). Prema ovome "konzervativnom" prebrojavanju, 3.698 useljenika zapisanih kao Austrijanci bilo je podrijetlom iz područja tadašnje Trojedne Kraljevine Hrvatske, Slavonije i Dal-

macije. Ova skupina useljenika čini prvi val useljeničtva u ovako velikom broju.

Što se tiče vremenskog rasporeda dolaženja i učestalosti, vide se relativno velike oscilacije u sklopu razdoblja od 1884. do 1915. godine, gdje se ističe posebno 1897. godina kao vrhunac useljavanja koji se može nazvati kao godinom "brazilske groznice". Nju su lokalne i državne vlasti oštro suzbile, uključujući i zabranu iseljavanja u Brazil zbog informacija koje su pristizale, a koje su se odnosile na loše situacije useljenika na brazilskim veleposjedničkim farmama tzv. fazendama.

RADNICI NA FAZENDAMA

Skoro 100% doseljenika vodilo se kao zemljoradnike, za koje možemo pretpostaviti da i nisu bili samo te struke, nego su se prijavljivali kao takvi u namjeri da se usele jer je Brazil tražio isključivo radnike za svoje fazende. Time je i 95% naših ljudi automatski nakon dolaska u São Paulo išao vlakovima u unutrašnjost radi u poljoprivredi, a manji broj je ostao u samome gradu i bavio se trgovinom i radom u industriji. To je rezultiralo i slabim povezivanjem našeg stanovništva i iznimno brzom asimilacijom u brazilsko društvo budući da se većina nalazila u izoliranim zajednicama raštrkanim u unutrašnjosti države. Postupni odlazak tj. bijeg s fazendi pridonio je većem postotku urbanizacije naših iseljenika koji za razliku od osta-

Obitelji Kružić sa suputnicima po polasku u Brazil, ispred broda, 1897.

Obitelji Horvatić danas ima više od 300 članova, uključujući one najmlađe koji su već šesta generacija u Brazilu.

lih slavenskih useljenika koji su stigli u većem broju (riječ je o Poljacima i Ukrajincima) nije ostao na selu. Ova tendencija omogućila je postupno ujedinjenje naših ljudi te osnivanje prvih zajednica i organizacija kao što je to bila "Slavia", u kojoj su sudjelovali i malobrojni Česi.

Egzodus naših ljudi iz unutrašnjosti prema gradu São Paulu, kao i sam povratak određenoga broja iseljenika u domovinu, pridonio je stvaranju vizije Brazila kao zemlje bezakonja i politike iskorištavanja o kojoj su pisali mnogi tjednici i časopisi. O ovoj temi pisali su također i braća Seljan na svojim propovijanjima zemljom, ali i oni manje poznati Hrvati, osiromašeni povratnici te

prenosili svoje misli u policijske zapise koji su pronađeni u Državnome arhivu u Zagrebu.

NEGATIVNA ISKUSTVA

Tako je zanimljiv dio u kojem se donose iskazi i izvještaji raznih pojedinaca i skupina koje govore o svojim iskustvima, često negativnima (bježe, mole bolje uvjete, traže povratak u domovinu ili se pak sele u druge dijelove zemlje), koje daju niz detalja o životu u ovoj najvećoj latinoameričkoj zemlji. Također, nalazimo i osobne priče obitelji hrvatskog podrijetla koje su se istaknule u svojim zajednicama: kupovali su brodove i organizirali vodoopskrbu na sjeveru Brazila poput obitelji Zorović i Petrović iz Dubrovnika, gradili škole i otvarali nova poljoprivredna područja kao što smo vidjeli kod Horvatića koji stižu iz Jastrebarskoga 1912. godine te osnivali mjesta i kvartove koja nose njihovo ime – ovdje je riječ o obitelji Ban koja dolazi 1897. godine iz Španovice pokraj Pakraca i naseljava se u unutrašnjosti Brazila gdje kupuje zemljišta i nudi novim doseljenicima. Ove "stare" hrvatsko-brazilske obitelji danas su jedne od mnogobrojnijih, kao što to vidimo na primjeru obitelji Horvatić koja danas ima više od 300 članova, uključujući one najmlađe koji su već šesta generacija u Brazilu.

Možemo zaključiti da svi navedeni dijelovi ove knjige pridonose približavanju ove već udaljene povijesti useljavanja koja se na inovativan način, kao projekt istraživanja prisutnosti Hrvata u Brazilu, nudi čitateljstvu. ■

Prihvatilište 'Hospedaria' u São Paulu kroz koje su svi useljenici morali proći prije samog useljavanja u zemlju

ENG *Croatians in Brazil up to 1918: The First Phase of Immigration was recently published in Brazil's São Paulo by the local Croatia Sacra Paulistana Croatian centre. The book is the work of a research team lead by Milan Puh.*

Od Rečice do Chicaga

Sudbina većine umjetničkih djela Ivana Benkovića iz američkog razdoblja za sada je nepoznata. Molimo za pomoć u pronalaženju informacija o samim djelima ili dokumentaciji o životu i radu ovoga, gotovo zaboravljenoga, značajnoga hrvatskog slikara

Ivan Benković s portretom nepoznatog muškarca, Chicago, 1917/18.

Tekst: Jasenka Ferber Bogdan

Slikar Ivan Benković, pripadnik prve generacije hrvatskih umjetnika školovanih na Likovnoj akademiji u Zagrebu, široj javnosti ostao je do danas gotovo u potpunosti nepoznat. Rođen je u Rečici pokraj Karlovca 12. travnja 1886. godine, u obitelji školskoga učitelja Ferde Benkovića i supruge Matilde, rođene Kraft, koji su, osim njega, imali još i starijeg sina Zvonimira i mlađu kćer Danicu. Otac Ferdo, prvi Ivanov učitelj, bio je iznimno kreativan u svojoj struci te je za potrebe školske gimnastike izumio sustav pomičnih školskih ploča/sprava

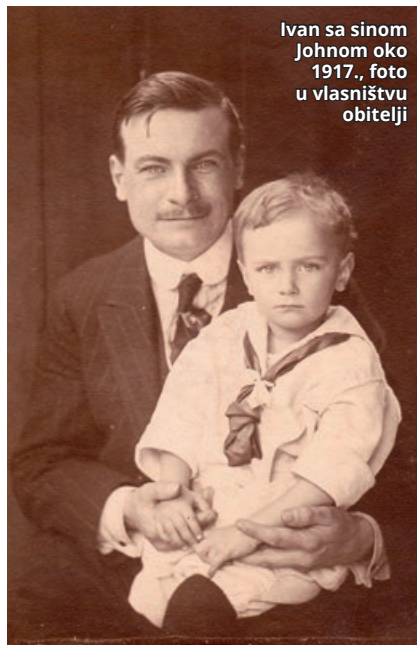
za tjelovježbu, a u 35 godina života i rada u Rečici djelovao je i kao istaknuti član maloga mjesta - bio je zapovjednik vatrogasne službe, dobivao nagrade Vlade za uređenje školskoga vrta. U takvome poticajnom okruženju, u slikovitome pejzažu maloga mjesta uz rijeku Kupu, odrastao je Ivan, od rane mladosti pokazujući sklonost prema likovnom izražavanju. Sačuvani crteži i akvareli iz razdoblja prije školovanja na Akademiji govore o njegovoj ljubavi prema prirodi, kvalitetom najavljujući mogućnosti njegova budućega umjetničkog razvoja.

JEDAN OD NAJPERSPEKTIVNIJIH

Nakon završene karlovačke realne gimnazije, koja mu je dala solidne i široko postavljene temelje obrazovanja, upisao je 1907. godine tečaj na upravo otvorenoj Višoj školi za umjetnost i umjetni obrt u Zagrebu, budućoj Akademiji

likovnih umjetnosti. Uz još tridesetak kolega i kolegica, među kojima su bili i kasnije poznati umjetnici, poput Ljube Babića, Gabrijela Jurkića i Mihovila Krušlina, pohađao je predavanja velikih imena hrvatske umjetnosti - Menčića Klementa Crnčića, Bele Čikoša Sesića, Rudolfa Valdeca, Roberta Auera, a škola je organizirala i nekoliko studijskih putovanja u Dalmaciju i Italiju. Na studentskim izložbama Ivan Benković bio je gotovo uvijek istaknut kao jedan od najperspektivnijih mladih umjetnika, a nakon završetka studija, 1911. godine, izložio je veći broj grafika na godišnjoj izložbi Hrvatskog društva umjetnosti.

"Umrijeti, a svijetu ne pokazati što jesi, što bi bio da te nije smrt pokosila..." (Ivan Benković, izvadak iz dnevnika, Beč, 3. 12. 1911.)

Ivan sa sinom Johnom oko 1917., foto u vlasništvu obitelji

Portret supruge Marije s poculicom, New York, 1914., u vlasništvu obitelji

Autorica teksta s unucima i praunukom Ivana Benkovića, Roscoe, Illinois, 2016.

Boris Benkovič promatra očevu grafiku, Zagreb, Arhiv za likovne umjetnosti HAZU, 2007.

I ondje je zapažen, posebno po zanimljivim linorezima s prikazima motiva Zagreba (*Botanički vrt, Kamenita vrata, Katedrala*). Grafičku umjetnost učio je od Crnčića, ali prije svega od Tomislava Krizmana, razvivši vještinu i visoku kvalitetu koja će mu kasnije biti od velike pomoći na polju primijenjene umjetnosti reklame i ilustracije.

Nakon završetka studija Benković uz pomoć Izidora Kršnjavija dobiva stipendiju i u jesen 1911. godine upisuje poslijediplomski studij na Akademiji u Beču (tzv. *Spezialschule*), u klasi prof. Aloisa Deluga. Nezadovoljan zastarjelim, "tamnim" stilom bečke Akademije, već početkom 1912. godine stiže u Pariz, gdje će marljivo prionuti uz svakašnje skiciranje pariških bulevara i parkova, prikazujući prolaznike iz različitih društvenih slojeva. U to se vrijeme u Parizu nalazi i slikar Miroslav Kraljević, s kojim Benković polazi večernje tečajeve na privatnoj slikarskoj akademiji *De la Grande Chaumière*, a Kraljević ga ovjekovječuje u jednom od svojih najboljih portreta, koji se danas može vidjeti u postavu Moderne galerije u Zagrebu.

JEDINA SAMOSTALNA IZLOŽBA

U sačuvanim dnevnicima može se iščitati mladenačka strast za stvaranjem, kao i ljubav prema domovini i njezinim ljudima: *...Oko sebe vidim slike pune poezije, pune stimunga, vidim velika platna napunjena figurama moga mi miloga naroda. Vidim slike izmučenih žena kako nose teška bremena na gladnome momu Primorju ili opet bogate žene pune zlata sa svilnim i zlatom vezanim odjelom naše tužne ali vesele nam Slavonije ravne. Vi-*

dim koščate Ličane – tvrđe nego kamen tvrdi koji ga hrani – vidim ponosne južne otočke Dalmatinke u potpunom njihovom sjaju...

Vrativši se u Zagreb u jesen 1912. godine održava svoju prvu i jedinu samostalnu izložbu u Salonu galerista Antuna Ullricha, izlažući crteže i akvarele nastale u Parizu i pejzaže iz zagrebačke i samoborske okolice. Za vrijeme trajanja izložbe Benković se ženi Samoborkom Marijom Anger, kolegicom sa slikarskog odsjeka zagrebačke Akademije, te već nakon dva tjedna kreće sa suprugom na putovanje u Sjedinje-

Prema riječima Ivanova praunuka, Jima Benkovicha jr., u obitelji postoji jaka želja za upoznavanjem obiteljskog naslijeđa.

Autoportret, New York 1913.

ne Američke Države. U New York stižu iz Bremena brodom *Kronprinz Wilhelm*, 6. studenoga 1912. godine.

Iako je teško rekonstruirati razloge naglog odlaska, iz Benkovićevih zapisa je vidljivo da se namjeravao vratiti u Hrvatsku: *Preko trnja do slave – a bit će ako uzmognem da se svih mogućih neprilika riješim da se vratim te da veličam taj mili narod naš, da zabilježim njegove patnje velike, njegovu jakost, njegovu gigantsku snagu...*

'PREKO TRNJA DO SLAVE'

Neprilike koje spominje pratile su ga u dugom razdoblju nakon dolaska: supruga Marija boravila je kod rodbine u Bridgeportu, Connecticut, a on je, uglavnom u hrvatskoj iseljeničkoj zajednici, u New Yorku dogovarao različite manje poslove. U dnevniku piše: *...Sve mi se čini da mi ne preostaje drugo, nego na tom vrlo pješčanom i kamenitom tlu, početi bez ičije pomoći raditi i obrađivati – u nadi da će mi poslije teških muka i borbe – donošati plod...* Od pomoći mu je ipak bio tada već slavni Nikola Tesla – sačuvano je njegovo pismo preporuke, koje je sasvim sigurno bilo od koristi prilikom traženja zaposlenja, a Benković ga je zauzvrat portretirao (danas se portret čuva u Muzeju Nikole Tesle u Beogradu).

Povezavši se s članovima upravo osnovanoga *Hrvatskog saveza*, Benković izvodi niz narudžaba za udruženje (počasne diplome, spomenice, portret Ante Starčevića), ali i za pojedince kao što su primjerice Baretić, Jerković, Tuškan, Salamon, Juras. Portretirao je i predsjednika Hrvatskoga saveza, Niku Grškovića,

ali za sada se ne zna je li koje od ovih djela sačuvano. Kada nađe vremena Benković se vraća svojoj omiljenoj temi – pejzažu, u Bridgeportu slika lučke prizore s oceana, ali umjesto prigušenih, hladnih boja hrvatskih pejzaža, paletu oživljava jarkim i svijetlim bojama. Jedan dnevnički zapis nagovještaj je boljih vremena: *...Nada u konačni uspjeh, veselje na povratak u novi život u domovini, uspjesi i nađeno zadovoljstvo u radu postupno me ohrabruju.*

ZARAZA ŠPANJOLSKOM GROZNICOM

U Bridgeportu se Ivanu i Mariji rađaju sinovi, John (1914.) i Boris (1916.), a 1916. godine obitelj odlazi u Chicago. Odluka o preseljenju nije neobična – u Chicagu, kao i u New Yorku, u to se vrijeme nalazi već mnogobrojna zajednica Hrvata pa Ivan nastavlja s portretiranjem po narudžbi, a 1917. dobiva i stalno zaposlenje kao ilustrator u katoličkome časopisu *Extension Magazine*. U ilustracijama pripovijedaka dolazi do izražaja njegovo crtačko umijeće pa se iz broja u broj ističe sve većim brojem prikaza, a izrađuje i nekoliko naslovnica, uključujući i naslovnicu za broj posvećen ratnim aktivnostima, u travnju 1918. godine. Slika i prizore iz Chicaga, često za motiv birajući riječne pejzaže i vedute predgrađa.

Umjetnički i životni uspon Ivana Benkovića naglo je prekinula smrt nakon što

se zarazio španjolskom groznicom, 23. listopada 1918. godine. Marija se sa sinovima vraća u Samobor 1920. godine, ponijevši sa sobom sve Ivanove radove, skice i bilješke, ali već tri godine kasnije umire ostavljajući sinove na brigu obitelji. Dvojica braće od tada sve do kraja života su nerazdvojna – 1930. godine vraćaju se u SAD, obojica osnivaju vlastite obitelji, a tijekom 2. svjetskog rata u San Diegu angažirani su u dizajniranju aviona B-24, nasljeđujući tako očevu kreativnost. John se nikada više nije vratio u Hrvatsku, a Boris ju je posjetio tek nekoliko godina prije smrti, 2007. godine. Dirljiv je bio njegov prvi susret s očevim

Supruga Marija boravila je kod rodbine u Bridgeportu, Connecticut, a on je, uglavnom u hrvatskoj iseljeničkoj zajednici, u New Yorku dogovarao različite manje poslove.

Industrijski Chicago, 1917., Gradski muzej Karlovac

djelima u Modernoj galeriji i Kabinetu grafike HAZU-a u Zagrebu te u Samoborskome muzeju s obzirom na to da se vrlo mali broj radova nalazi u posjedu obitelji u Americi.

35 IZRAVNIH POTOMAKA

Ivanovi sinovi doživjeli su duboku starost (95 i 96 godina), a danas 35 izravnih potomaka Ivana i Marije živi diljem Sjedinjenih Američkih Država, od Seattlea na zapadnoj obali do Pennsylvanije na istočnoj obali. Obitelj brižno čuva ostavštinu Ivana i Marije Benković – osobne dokumente, pisma i fotografije, Ivanove dnevnike i bilježnice. Prema riječima Ivanova praunuka, Jima Benkovicha jr., u obitelji postoji jaka želja za upoznavanjem obiteljskoga naslijeđa. Mnogi članovi su već nekoliko puta posjetili Hrvatsku, a posebno ih veseli međusobno dijeliti fotografije i priče s tih putovanja.

Sudbina većine umjetničkih djela Ivana Benkovića iz američkog razdoblja za sada je nepoznata. Ovom prilikom autorica teksta moli za pomoć u pronalaženju informacija o samim djelima ili dokumentaciji o životu i radu ovoga, gotovo zaboravljenoga, značajnoga hrvatskog slikara. ■

Sunday Morning Papers, skica iz crtačkog bloka, u vlasništvu obitelji

Naslovnica za časopis *Extension Magazine*, listopad 1917.

ENG Painter Ivan Benković was born in Rečica near Karlovac in 1886 and died in Chicago in his 32nd year of Spanish influenza. With the fate of much of his American work unknown the author of this article is appealing for information on where it has been preserved.

Brzo, lako i zanimljivo ovladajte temeljima hrvatskoga jezika učite kada želite i gdje želite

*A fast, easy and interesting way to learn the basics of Croatian.
Learn when and where you want.*

Sveučilište u
Zagrebu

HIT-1

Prvi sveučilišni on-line tečaj hrvatskoga kao drugoga i stranoga jezika

The first on-line course of Croatian as second and foreign language

5. ožujka – 27. svibnja 2018.

(prijave do 23. veljače 2018.)

March 5 – May 27, 2018.

(registration until February 23)

10. rujna - 2. prosinca 2018.

(prijave do 1. rujna)

September 10 – December 2, 2018

(registration until September 1)

- **7 nastavnih cjelina u sustavu MoD (utemeljen na Moodleu)**
- **150 nastavnih aktivnosti**
- **24 sata online nastave u živo**
- **iskusni lektori, stručnjaci za hrvatski kao ini jezik**
- **interaktivan, komunikacijski i individualiziran pristup učenju jezika**
- *7 learning units in the Moodle-based e-learning system*
- *150 learning activities*
- *24 hours of real-time communication online*
- *experienced language instructors, specialists in Croatian as L2*
- *an interactive, communicative and individual approach to language learning*

Pogledajte videopriloge o tečaju na mrežnoj stranici

Look at videos about the course at web page

www.matis.hr

Obavijesti i upisi

additional information and enrollment:

ecroatian@gmail.com

Piše: **dr. fra Šimun Šito Ćorić**, Švicarska
(sito.coric@gmx.net)

U posljednjih dvadeset i pet godina, objektivno gledano, odnos naše "dobrosusjedske" Slovenije prema Hrvatskoj pun je politike zaplotnjačkih pokušaja čistih prijevara. Nakon svega čovjek se pita što se događa s tim ljudima, s tim većinom kršćanima? Najbolje je već odavno pobrojio dr. Slaven Letica sva "zanosvijetanja, pravljenja važnima, zlobna naslađivanja, sitne, ali i velike ucjene, blokade, otmice, krađe, pljačke i okupacije" s kojima se Slovenci na teritorijalnom, morskom i financijskom planu odnose prema Hrvatskoj: vojna okupacija Svete Gere, višestruke blokade i ucjene pregovora s Europskom unijom, pokušaj nasilnog prisvajanja 800 hektara hrvatskoga katastarskog teritorija u međimurskoj općini Martin na Muri, opstrukcije izgradnje mosta preko rijeke Mure, pokušaj otmice cijele Savudrijske vale, pokušaj otmice NE Krško, prljave rabote oko Ljubljanske banke, zahtjevi Vladi RH da povlače punomoći Vlade RH Privrednoj i Zagrebačkoj banci za tužbe protiv Ljubljanske banke, višegodišnja diskriminacija Agrokoru na slovenskome "slobodnom" tržištu, prijevara u arbitražnome procesu o razgraničenju na moru i kopnu te postavljanje žilet-žice čak i hrvatskome dijelu granice koji je doveo do smrti mnogobrojnih životinja.

Slovenski političari još nikako da shvate da Slovence njihove ciljane krađe i nepoštenje vodi prokletstvu koje

U susret prokletstvu hlapeca Jerneja

Ako slovenski političari ne žele da im narod ponovno zadesi prokletstvo sluga Jerneja, trebali bi što prije od Cankara prihvatiti barem nešto od njegova duha socijalne osjetljivosti, dobrog susjedstva i pravednosti.

izvire iz opisanog odnosa slovensko-gazde prema svome slugi u romanu glasovitoga slovenskog pisca Ivana Cankara "Hlapec Jernej". Dugoročno uvijek bude uzaludno planirati i činiti zlo, a nadati se koristi i dobru. Roman "Sluga Jernej i njegovo pravo" prati raspad feudalizma i morala na slovenskome selu, pri kojemu propada patrijarhalno poštenje u kojem je "hlapec Jernej" bio kao član obitelji. Nakon smrti staroga "gospodara" Sitara, njime gospodari mladi kapitalist Sitar. Osnovni moral i običaj prema kojem je sluga dolazio u kuću gazde kao dijete i tamo ostajao sve do svoje smrti više se ne poštuje pa stari i za rad nesposobni radnici bivaju izbačeni na ulicu. Za njih u tadašnjoj "Sloveniji" (Austro-Ugarskoj) nije bilo kruha, zdravlja i pravice.

CILJANE KRAĐE I NEPOŠTENJE

Slično je učinila država Slovenija "izbrisanim" 1992., a štedišama Ljubljanske banke koji nisu bili slovenski državljani to je činila više od dvadeset godina. Ne uče ništa od sudbine svoga genijalca Cankara, rođenog kao osmo dijete u krojačkoj obitelji. Nakon slovensko-gazde sindroma mlađeg Sitara, otac mu se morao "trbuhom za kruhom" seliti u Bosnu gdje ponovno počinje zarađivati kruh kao krojač. Sigurno je da sin takvoga oca i pisac "Hlapeca Jerneja" ne bi nipošto pristao na brisanje "Bosana-Južnjaka" iz državne evidencije, a još manje na pljačku njihove teško zarađene devizne štednje, kao što je to učinio soj ovih pohlepnih i iskompleksiranih slovenskih političara.

U žalbenome procesu pred Europ-

skim sudom za ljudska prava u Strasbourg Slovenija je izgubila parnicu protiv opljačkanih hrvatskih i bosansko-hercegovačkih štediša Ljubljanske banke. Sada očito delinkventna i pohlepna država mora opljačkanim štedišama isplatiti štedne uloge s pripadajućim kamatama tako da je pravda za 136.000 hrvatskih štediša nakon 25

državni katastarski teritorij! Čak i prema s hrvatske strane izdajničkome sporazumu Drnovšek – Račan, Sveta Gera bi pripala Hrvatskoj. Slovenski vojnici su "zauzeli" tu vojarnu bivše JNA potkraj lipnja 1991. nakon povlačenja JNA jer je predsjednik Tuđman zaključio da je dobro da s te strane ima prijateljski raspoloženu vojsku dok se ne obrani-

Iako se Slovencima dugo činilo da će im se ucjene, krađe, otmice i nasilje isplatiti, pokazalo se da je Slovenija nedvojbeni gubitnik na međunarodnim sudovima i arbitražama.

godina ipak zadovoljena. Nadalje, Međunarodni centar za rješavanje investicijskih sporova (*International Centre for Settlement of Investment Disputes*), koji je dio Grupe Svjetske banke sa sjedištem u Washingtonu D. C., donio je u prosincu 2015. konačnu presudu prema kojoj Slovenija mora HEP-u isplatiti više od 40 milijuna eura za neisporučenu električnu energiju iz Nuklearne elektrane Krško.

OKUPACIJA SVETE GERE

Iako se Slovencima dugo činilo da će im se ucjene, krađe, otmice i nasilje isplatiti, pokazalo se da je Slovenija nedvojbeni gubitnik na međunarodnim sudovima i arbitražama. A i preostali sporovi idu u tom smjeru. Primjerice, bez obzira na četvrt stoljeća njihove okupacije Svete Gere, oni nemaju baš nikakve šanse da tamo ostanu i morat će se pognuti glave od tamo povući. Što kasnije, to s više srama! Ta to je nesporno hrvatski

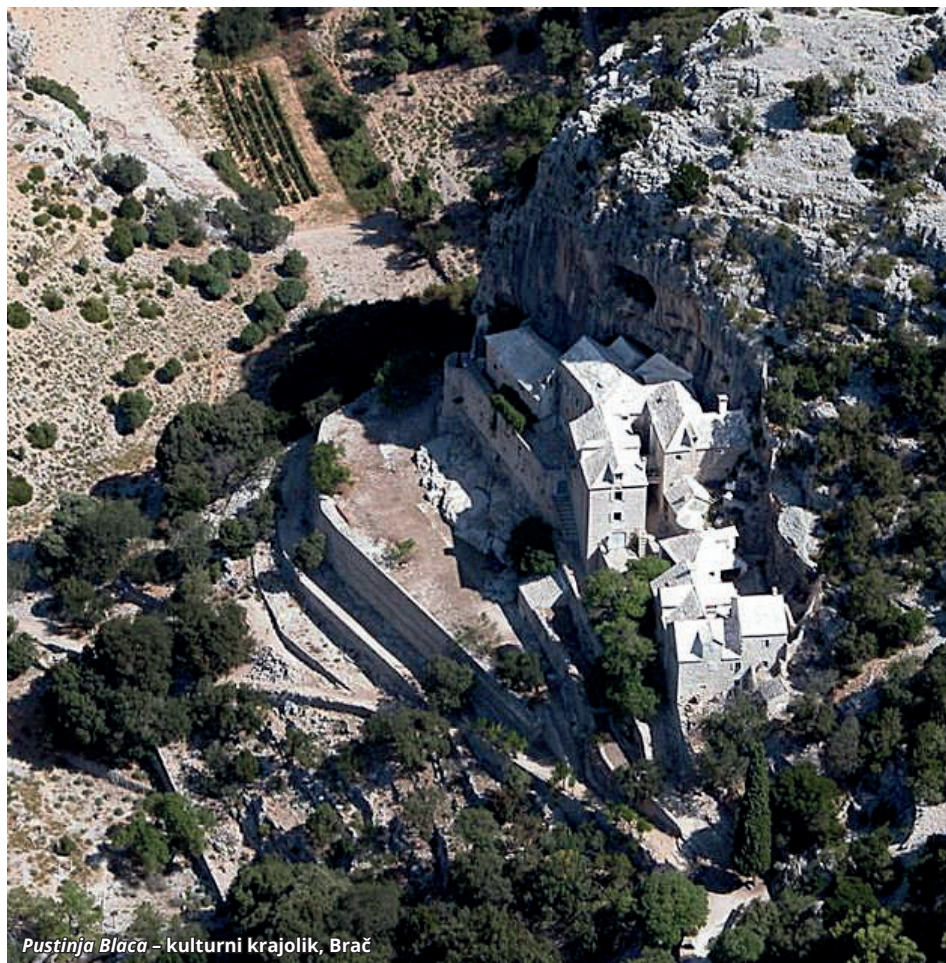
mo s agresorskog Istoka. O toj "sporazumnoj okupaciji" hrvatskoga teritorija i sam predsjednik Slovenije Milan Kučan još je prije petnaestak godina izjavio da ona nije dugoročno planirana: "Vrijeme je da Slovenija to vojničko uporište isprazni. Nije moguće opravdati da tamo ima svoje vojnike. Namjena je tog objekta nakon iseljavanja jugoarmije određena još u vrijeme mojih razgovora s predsjednikom Tuđmanom..."

O slovenskoj otvorenoj krađi i prijeviri govori i njihovo najavljivanje da će primijeniti odluke korumpiranoga suda o Savudrijskoj vali. Njihovi službeni predstavnici u njemu korumpirali su ga, a čak je i predsjednik Suda na korupciju pristao i javno je priznao. Ako slovenski političari ne žele da im narod ponovno zadesi prokletstvo sluga Jerneja, trebali bi što prije od Cankara prihvatiti barem nešto od njegova duha socijalne osjetljivosti, dobrog susjedstva i pravednosti. ■

Priroda i virtualni svijet geocachinga

Hrvatska je zemlja koja obiluje prirodnim ljepotama. Klikni Idem doma – *Geocaching Croatia*: <http://geocaching-croatia.com/hr/9/o-geocaching-u/>. Koje god mjesto posjetili ili izabrali za vlastiti odmor, uvijek ćete u blizini pronaći neku oazu koja će vas jednostavno očarati. Bilo da volite planinarenje, izlete, boravak u prekrasnim seoskim domaćinstvima ili želite posjetiti nacionalne parkove, parkove prirode ili ostale urbane znamenitosti - veselje neće izostati. Uživajte u novim avanturama geocachinga otkrivajući ljepote bakina zavičaja u matičnoj zemlji svojih predaka. *Geocaching* je svjetska igra skrivanja i potrage za blagom u virtualnom okruženju s misijom snažnijeg motiviranja ljudi na izlazak u prirodu s obitelji ili prijateljima kako bi se što bolje zabavili na putu do određene lokacije. Blago za kojim čovječanstvo informatičkog doba traga nisu škrinje sa zlatnicima i dragim kamenjem, već skrivene kutije takozvani *cachevi*. Svatko s GPS uređajem može pokušati pronaći *cache*. *Geocaching* postaje sve popularnija aktivnost i s nešto više od pet milijuna *geocachera* diljem globusa zaista pobuđuje pozornost. *Geocaching* je zdrav hobi ljubiteljima prirode, a također može biti moderan način upoznavanja domovine svojih predaka. Cilj ove aktivnosti je otići u šetnju te pronaći skriveno blago – *cache*. *Geocaching* uključuje dvije posebne strane, koje se sastoje od pojedinaca ili skupine. Za pronalazak skrivene kutije tragači koriste svoje GPS uređaje u kombinaciji s kartama. Kada napokon otkriju skrivenu kutiju, oni mogu uzeti nekoliko predmeta i ostaviti svoje predmete za buduće tragače. Nakon što pronađete *cache*, upišite se u njegov *logbook*. Na kraju vratite *geocache* točno onako kako ste ga našli za ostale ljubitelje prirode koji će ga posjetiti poslije vas. Facebook *Geocaching Croatia*: <https://www.facebook.com/geocache.croatia>
Klikni Idem doma: www.htz.hr.

Kulturno naslijeđe i krajolik

Pustinja Blaca – kulturni krajolik, Brač

Piše: Vesna Kukavica

U Hrvatskoj se *Dani europske baštine* obilježavaju tradicionalno tijekom rujna i listopada u organizaciji Uprave za zaštitu kulturne baštine Ministarstva kulture RH. Ovogodišnja tema je: *Baština i priroda – krajolik - mogućnosti*. Svečano otvorenje ovogodišnjih *Dana* i središnje izložbe *Pustinja Blaca – kulturni krajolik* održano je u Gliptoteci HAZU-a u Zagrebu 20. 9. 2017. Uz izložbu je objavljena

pregledna publikacija *Dani europske baštine 2017.* pa su na jednome mjestu dostupni osnovni podaci o svim ovojezenskim baštinskim događajima uz kratki opis njihova sadržaja.

Nova besplatna aplikacija Cro Museums

Geocaching u blizini
Pustinje Blaca

Ekološka oaza Pustinja Blaca, Brač

Klikni: <http://www.miniculture.hr/userdocsimages/MINISTARSTVO%20KULTURE/Dani%20Eu%20bastine%202017%20brošura.pdf>.

Ovom izložbom želi se poručiti suvremenici kako nekadašnji svećenički eremitorij s otoka Brača, *Pustinja Blaca*, i danas u informacijskom društvu baš kao i nekoć upravlja s visokom svijesću o nužnoj povezanosti čovjeka s prirodom. Budući da je ovogodišnja zajednička tema većine zemalja Vijeća Europe *Baština i priroda: krajolik - mogućnosti*, logično je stoga da se navedenom izložbom otvaraju hrvatski *Dani europske baštine*. Temom se želi istaknuti potreba istraživanja raznolikosti i kultur-

nih vrijednosti s ciljem očuvanja povijesnog i umjetničkog naslijeđa u izvor-nim krajolicima za buduće naraštaje. Svojom sadržajnom i oblikovnom sveobuhvatnošću ona ujedno predstavlja prikladan uvod u *Europsku godinu kulturne baštine*, čijim će raznovrsnim manifestacijama biti obilježena cijela 2018.

U mnoštvu naselja diljem Hrvatske od Vukovara do Konavala priređene su izložbe, stručna predavanja, radionice i razgledi stalnih postava čijim se raznovrsnim bogatstvom želi osvijestiti značaj istinske povezanosti čovjeka s prirodom u današnjem visokotehnološkom dobu te posjetiteljevu pozornost usredotočiti na to autentično izvorište ljud-

skoga umjetničkog stvaralaštva. Tako se u priopćenju Europske komisije i Vijeća Europe, upućenom iz Strasbourga 4. rujna, o *Danima europske baštine 2017.* govori kao o sudbinskoj povezanosti ljudi i prirode.

Dani europske baštine zajednička su inicijativa Vijeća Europe i Europske komisije u kojoj sudjeluju građani iz 50 država potpisnica *Europske kulturne konvencije*. Zbog svoga paneurop-skog karaktera *Dani* svake godine prikazuju više od 70.000 kulturnih događaja koja u sklopu kulturne industrije nedvojbeno pridonose socijalno-ekonomskome napretku. ■

New Free Cro Museums App

European Heritage Days are a joint programme of the Council of Europe and the European Commission, with participants in fifty countries party to the European Cultural Convention, including the Republic of Croatia. With its pan-European character the EHDs showcase over seventy thousand culture events every year that certainly contribute to socio-economic development in the frame of the culture industry. Did you know that Croatia has hundreds of fascinating museums? And do you know where all of them are located, what they exhibit, when they are open to visitors and other relevant information? All this useful data is offered to interested adventurers via the new Cro Museums Internet application. Using the app you will discover the cultural wealth of Croatia's museums. Cro Museums features over 200 Croatian museums and galleries, with all the useful information you need to find the nearest and most interesting venues so that you can experience more during your stay in the old country and the native regions of your ancestors in Croatia – from the Adriatic coast, the

highland regions, Slavonia and elsewhere across *Our Beautiful Homeland*. The app is targeted to domestic and foreign tourists and to people like you, looking to learn more about the land of your ancestors. The app bridges the language gap among those born abroad in the diaspora communities and is available in Croatian, English and German.

"I believe that our museum heritage is worthy of being more readily accessible to interested people who are looking to enrich their stay in the homeland by experiencing its culture," says Cro Museums app creator Jelena Bračun. The first version of the five-year old Cro Museums app was recently updated. The Mašinerija company has worked with Jelena Bračun to create a new version of the application. This version has been created independently without state aid and subsidies. The Cro Museums app is available for free download on the Apple App Store at: <https://itunes.apple.com/ky/app/cro-museums/id1110014574?mt=8>
Click – I'm Going Home!

Imigranti obilježili doseljavanje u Argentinu

ARGENTINA - Potomci iseljenika iz različitih zemalja svijeta ove godine simbolično su obilježili doseljavanje u Argentinu. Udruženi, u nošnji svojih predaka, noseći torbe i glazbene instrumente predstavili su zemlje iz kojih su potekli. Nakon plovidbe brodom njihovi su preci zakoračili na argentinsko tlo pa se tako 17. rujna i ovo simboličko okupljanje imigranata održalo na šetalištu luke La Plata, Av. Montevideo u provinciji Berisso. Cijelu proslavu zabilježilo je Udruženje hrvatskih Istrana u Argentini/Asociacion Croata Raices Istrianas Berisso Argentina mnogobrojnim fotografijama i videozapisima. Premda su Hrvati danas asimilirani u argentinsko društvo, otvoreno pokazuju ljubav prema

svojoj zemlji podrijetla, hrvatskoj kulturnoj baštini, jeziku i običajima. (Naida Šehović)

SVEUČILIŠTE U DUBROVNIKU
UNIVERSITY OF DUBROVNIK

GRAD PO MJERI
STUDENTA

www.unidu.hr

+385 20 445 709

upisi@unidu.hr

Sveučilište u Dubrovniku

@UNIDUcro

sveucilisteudubrovniku

Sveučilište u Dubrovniku

Tekst: **Željka Lovrenčić**

Foto: **Snježana Radoš**

Ljerka Toth Naumova iz Skoplja jedna je u nizu uspješnih hrvatskih autorica ili autorica hrvatskih korijena koje stvaraju izvan svoje matične zemlje, ali su i dalje uz nju vezane. Istodobno, uklopljene su u svoje nove sredine u kojima svakog dana žive i rade te stvaraju. Na taj su način postale snažne spona između dva svijeta - onoga iz kojega potječu i onoga u čije su se društvo uklopile. Odlika njihove poezije nije samo kvaliteta, nego i posebno bogatstvo koje im omogućuje upravo njihova dvojezičnost (obično stvaraju na materinskome jeziku i na jeziku zemlje u kojoj žive), ali i uspješna asimilacija. Kao primjere uspješnih autorica koje stvaraju između dviju domovina navela bih gradišćansku Hrvaticu Doroteju Zeichmann-Lipković iz Austrije i Ivanu Bačić-Serdarević iz Australije, a među književnicama rođenima u dijaspori Zinku Saric iz Perua i Astrid Fugelie Gezan iz Čilea koje unatoč tome što ne govore hrvatski jezik, njeguju veze s domovinom svojih predaka.

Toth Naumova rođena je u Hrvatskoj, u Daruvaru. Studirala je i magistrirala na Ekonomskome fakultetu u Skoplju i svoj život nastavila u tome gradu. Da se uspješno asimilirala u novu sredinu dokazuje činjenica da je ne samo počela pisati na makedonskome jeziku, nego je postala i članica Društva pisaca Makedonije. U svome pogovoru predsjednik Društva hrvatskih književnika Đuro Vidmarović ističe: “To ovladavanje stranim jezičnim medijem bilo je toliko uspješno da je rezultiralo objavljivanjem djela koja su se sasvim naravno uklopila u makedonski kulturno-jezični identitet.” To nije lako i zacijelo je

Ljerkina poetska nevidljiva vrata na kraju se ipak širom otvaraju pred čitateljem koji kroz njih ulazi u čarobni svijet stihova i otkriva tajne skrivene u njima.

Snažne spona između dva svijeta

Toth Naumova do sada je objavila 17 knjiga - više ih je na makedonskome jeziku, ali ova pjesnikinja nije zaboravila ni svoje hrvatske korijene. Tome svjedoče (i) njezine uspješne poetske zbirke na hrvatskome

uloženo jako puno truda da bi se Toth Naumovu smatralo i uspješnom makedonskom književnicom. Ona je do sada objavila sedamnaest knjiga - više ih je na makedonskome jeziku, ali ova pjesnikinja nije zaboravila ni svoje hrvatske korijene. Tome svjedoče (i) njezine uspješne poetske zbirke na hrvatskome.

Najnovija od njih je naslovljena *Nevidljiva vrata* (Skoplje; Zagreb: Zajednica Hrvata u Republici Makedoniji; Hrvatska matica iseljenika, 102 str.). Premda nevidljiva, ta su vrata tu pred nama; čekaju da ih odškrinemo, prođemo kroz njih i uronimo u snažne poetske slike, remiscencije i duboku misaonost.

Knjiga je podijeljena na tri poglavlja koja nose nazive: “Prijelaz prema tišini”, “A kako izgleda ljubav?” i “Ali smrt nema kraja”. Svakome od njih prethodi zanimljiva misao hrvatskih pjesničkih velika Slavka Mihalića, Antuna Gustava Matoša i Maka Dizdara koji nas uvode

u određeni ciklus. Prije početka prvoga ciklusa posebno je izdvojena pjesma “Nevidljiva vrata” kojoj prethodi misao Helen Keller o sreći: “Kada se zatvore jedna vrata prema sreći, druga se otvore, ali mi često toliko dugo gledamo u zatvorena vrata da ne vidimo ona koja su nam se otvorila.”

Ljerkina poetska nevidljiva vrata na kraju se ipak širom otvaraju pred čitateljem koji kroz njih ulazi u čarobni svijet stihova i otkriva tajne skrivene u njima. Ta nas vrata uvode u nešto lijepo, u zanimljivu poetiku, ali su istodobno i metafora odlaska s ovoga svijeta u onaj prekogrobni; kad se ona zatvore, povratka više nema. ■

ENG Ljerka Toth Naumova is a member of the Croatian and Macedonia writers' associations and the author of fifteen collections of poetry. Her latest release *Nevidljiva vrata* (*Invisible Doors*) was promoted at the headquarters of the Croatian Writers' Association.

Premanturac, Istranin, Hrvat i svjetski čovjek

Srdačnost i skromnost te duhovit način izražavanja biskupa Bogetića osvajali su mnoge, a kad bi se našao s našim ljudima bilo gdje u svijetu, prenosio je dašak zavičaja, vjere, običaja, da se ne zaboravi "domaća besida" i hrvatska riječ

Biskup Bogetić, rad akademskog slikara Josipa Crnoborija

Tekst: Ana Bedrina

Na dugom i zanimljivom životnom putu, gotovo jedno stoljeće, ove godine preminulog biskupa mons. Antuna Bogetića, postojala je skrb i prijateljska i dušobrižnička povezanost s hrvatskim iseljenicima, posebno s Istranima u svijetu. Svoje domoljublje i tugu zbog iseljavanja Istrana i općenito Hrvata iskazao je i u jednoj preporuci bračnom paru koji je odlazio u tuđinu. Za

eventualnu pomoć tom paru biskup Bogetić je napisao jednom svećeniku: "Pravo je da ih se preporuči, da se dobro snađu tamo gdje žele živjeti, meni je jedino žao što odlaze iz Pule u inozemstvo. Ja bih se želio nadati da će se vratiti kući." U svojoj autobiografskoj knjizi "Moj život - Od Anda do Tihog oceana" bogato je i zanimljivo uz velik broj fotografija opisao svoj buran, gotovo pustolovan život.

U pokrajini Argentine Chaco, gdje je službovao kao misionar, nije bilo Hrvata. Ipak, pri dolasku i odlasku iz misijske službe susreo se sa svojim već poznatim Istranima u Buenos Airesu i okolici. Dočekali su ga na aerodromu i ugostili bračni par Škopac, Branko i Marija-Mima, a susreo se i sa svojim Premanturcima iz obitelji Maračić, Marija Crnobori, Rosanda i drugi. Posebno prijateljstvo ostvaruje s bračnim parom dr. Alejandra Varela koji je imao suprugu Šteficu, podrijetlom Hrvaticu. Iako rođena u Argentini, dobro je znala hrvatski jezik i prenosila ga na njihove sinove. Kasnije su posjetili biskupa u Istri.

ZANIMLJIVI SUSRETI I DOGAĐAJI

Kao gotovo svaka istarska obitelj i on je imao dio obitelji u tuđini. Sestra Zlatica i šogor Rino Rosanda pobjegli su još 1960-ih godina u New York i nisu se dugo vidjeli. Već tada su u SAD-u službovali i istarski svećenici. Tako je vlč. Mihovilović pozvao svoga kolegu vlč. Antuna Bogetića 1972. da posjeti sestru i druge istarske obitelji ne samo u

U svojoj autobiografskoj knjizi "Moj život - Od Anda do Tihog oceana" bogato je i zanimljivo uz velik broj fotografija opisao svoj buran, gotovo pustolovan život.

S argentinskim Hrvatima Marijom i Brankom Škopcem, pred svetištem Majke Božje u Lujanu, Argentina

Biskup Bogetić s istarskim iseljenicima u Poreču

S predsjednikom Tuđmanom u Pazinskom kolegiju

New Yorku, već i drugdje po SAD-u. Od tada spominje da je pet puta bio samo u SAD-u, a obišao je hrvatske misije u Londonu, Parizu, Beču i Gradišću, u Njemačkoj i naravno u Rimu. Iz svakog posjeta ima zanimljive susrete i događaje, koje nije moguće sve ovdje prenijeti, a vjerojatno nije sve uspio ni u knjizi zapisati. Važno je reći da je duboko osjećao tjeskobu svakoga iseljenog Hrvata, vidio muku prilagodbe i nostalgiju za domom i rodnim krajem. Kad je nakon dugo godina uspio nagovoriti sestru Zlaticu da s obitelji posjeti rodnu Premanturu i rodbinu koja je još živa, opisuje ganutljive susrete sa stricem Tonom i ostalim rođacima.

OBNOVA EUFRAZIJANE

Slična se slika ponovila desetak godina kasnije kada je u rodne Banjole, nakon 53 godine izbjeglištva, došao u posjet biskupov sumještanim i prijateljem, akademski slikar Josip Crnobori - povratnik iz Argentine i SAD-a. Slikar je bio toliko ganut vidjevši svoj dječjački prikaz Duha Svetoga u liku golubice u banjolskoj crkvi da je jedva svladavao suze. Iz tog prijateljstva biskupa i slikara nastala su dva lijepa portreta. Jedan se čuva u Biskupiji u Poreču, a drugi je u privatnom vlasništvu.

Mnogobrojna poznanstva koja je stekao u Americi pota-

U svojim izjavama često se spominjao mnogih iseljenika. Doživljavao ih je kao prijatelje ili čak župljane izvan Hrvatske.

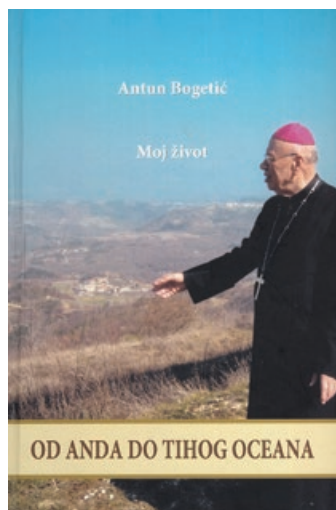
knula su ga da 1995. godine krene sa Stankom Mališom i s o. Konradom Pomperom potražiti pomoć za obnovu samostana pavlina u Sv. Petru u Šumi. Novčanu pomoć dali su mnogobrojni Labinjani i drugi Istrani i Hrvati u hrvatskim župama u Americi. Nakon povratka biskup Bogetić obavijestio je o donacijama ministra kulture Božu Biškupića, što je pokrenulo obnovu pavlinskoga samostana, a kasnije i kompleks Eufrazijane u Poreču. To je omogućilo Eufrazijani da bude uvrštena na popis svjetskih spomenika kulture UNESCO-a.

Srdačnost i skromnost te duhovit način izražavanja biskupa Bogetića osvajala je mnoge, a kad bi se našao s našim ljudima bilo gdje u svijetu, prenosio je dašak zavičaja, vjere, tradicije i običaja da se ne zaboravi rodna gruda, "domaća besida" i hrvatska riječ. Zgodno je spomenuti jedan događaj iz Francuske. Kad je s prijateljima posjetio Pariz dr. Anton Benvin ih je upozorio da tamo ima Istrana koji "ne znaju što su". Otišli su iz Istre kad je bila pod

Italijom, ali ne znaju talijanski. Tada je jedan od njih rekao dr. Benvinu: "Mi nismo Hrvati." "A ča mi sad govorimo?" priupita dr. Benvin. "Da li je ovo francuski?" "Ne". "Da li je njemački?" "Ne". "Da li je talijanski?" "Ne". "Da li je hrvatski?" "Bi moglo bit." Evo malo probuđene svijesti. Tada, kaže nadalje biskup Bogetić, dogovarali su s drugim hrvatskim svećenicima da ih treba češće posjećivati, upućivati na hrvatsku katoličku misiju i pomoći im u shvaćanju svojega podrijetla. A slična su shvaćanja Istrana poznata i iz New Yorka. I sam biskup Bogetić je nekoliko puta odlazio u Pariz s istim ciljem da Istrane poveže s hrvatskom misijom i "da ne zaborave svoje korijene".

TREBALI BI SE KUĆI VRATITI

U svojim izjavama često se spominjao mnogih iseljenika. Doživljavao ih je kao prijatelje ili čak župljane izvan Hrvatske. Održavao je kontakte s iseljenicima, ali nadasve s hrvatskim svećenicima u katoličkim misijama. Pomagao im je u pastoralnome i evangelizacijskom radu. Želio je pomoći da čuvaju svoje običaje, vjeru i nadasve ljubav prema svojoj domovini i hrvatskome jeziku. Doživljavao ih je kao one koji su trenutno izvan domovine, ali bi se trebali kući vratiti. Iako svjetski putnik, nadasve je cijenio vrijednost rodnoga doma i domovine Hrvatske. ■

Naslovnica autobiografske knjige biskupa Bogetića

ENG *The almost century long and fascinating life of the late Catholic Bishop Antun Bogetić, who passed away earlier this year, was marked by the care, friendship and pastoral guidance he provided to Croatian emigrants, especially those hailing from Istria County.*

Uvođenje hrvatskoga jezika u službenu uporabu (1847.)

Preporodni pokret je utemeljio jedinstveni hrvatski književni jezik i književnost. Pokrenuo je prva glasila samo na hrvatskome jeziku. Potaknuo je osnivanje knjižnica, čitaonica i nacionalnih udruga

Piše: **Željko Holjevac**

Hrvatski plemići (staleški) sabor zaključio je 23. listopada 1847. da se umjesto latinskoga uvede hrvatski jezik u službenu uporabu i javni život u Hrvatskoj. Prošlo je punih 170 godina od te povijesne odluke Hrvatskoga sabora u kojem su tada posljednji put sjedili samo plemići i svećenici.

Hrvatska je u Habsburškoj Monarhiji bila politički i upravno podijeljena na povijesne pokrajine: civilna Hrvatska i Slavonija, Vojna krajina, Dalmacija, Istra i Ugarsko primorje (priobalno

područje od Rijeke do Novoga Vinskog). Međimurje i Baranja, dijelovi današnje Hrvatske, bili su izravno u sastavu Ugarske. Političku rascjepkanost pratila je jezična podijeljenost: Hrvati su govorili kajkavskim, štokavskim i čakavskim narječjem. Izgovor je, ovisno o kraju, bio ikavski, ijekavski ili ekavski. Nejedinstvenost hrvatskoga jezika bila je jedan problem, a drugi problem bilo je to što taj jezik nije bio u službenoj uporabi. U ranome novom vijeku Hrvatska se našla između Habsburgovaca, Osmanlija i Mlečana. Postupno je nestalo Osmanlija i Mlečana, ali je službeni jezik u Istri i Dalmaciji ostao talijanski. Plemići u civilnoj Hrvatskoj i Slavoniji služili su se latinskim, a časnici u Vojnoj krajini njemačkim jezikom. "A latinski se jezik ostavlja za sva kraljevstva zakonito i nadalje osim kod vježbanja vojničkoga, gdje se narodni jezik hrvatski upotrebljava", zaključio je Hrvatski sabor 1790. godine.

JEZIČNO JEDINSTVO

Poslije sloma Napoleona Bonaparte počeo se razvijati i širiti interes za jezično jedinstvo hrvatskoga prostora. Zagrebački biskup Maksimilijan Vrhovac pozvao je svećenike svoje biskupije da

Političku rascjepkanost pratila je jezična podijeljenost:

Hrvati su govorili kajkavskim, štokavskim i čakavskim narječjem. Izgovor je, ovisno o kraju, bio ikavski, ijekavski ili ekavski.

skupljaju narodno blago: "Promotrivši dakle to, da se ilirski jezik od mnogih jako čeni i ljubi, da se u njemu već svaki dan štogod boljega piše, i da je ufanje, da će ga novo sada u Beču napravljajuće se društvo muževah, koji narječja ilirskoga jezika iz tmine izkopati i obděliti nastoje, k tolikomu cvětu dotěrat, da mu se obilnost, krasota i snaga bolje poznati, čuvati i umožati bude mogla; i da će njegova čistoća rěčih, koja sva stranska izključuje, i njegova krasota do uresa, koim se drugi narodni jezici danas diče, pristupiti moći: zato med ostalimi i Vas pozivljem, nukam i molim, da obsebnе rěči horvatske ili slavonske, svakojake poslovice i narodne pěsme, koje ste ili do sada za se skupili, ili u napredak skupiti budete, i meni također što berže saobćite."

Šime Starčević, svećenik iz Karlobaga, predlagao je standardizaciju hrvat-

Ljudevit Gaj

skoga jezika na štokavskoj ikavici. Bio je i za slovopis po uzoru na zapadne jezike. Tomaš Mikloušić, svećenik iz Jastrebarskog, zagovarao je opću uporabu kajkavskoga narječja. Smatrao ga je značajnijim od "šlavonskog jezika", tj. štokavštine. U to je vrijeme mađarski jezik postao obavezan nastavni predmet u hrvatskim školama. Napokon je Ljudevit Gaj na Budimu 1830. tiskao *Kratku osnovu hrvatsko-slavenskoga pravopisanja* – prvi hrvatski pravopis. Založio se za standardni hrvatski književni jezik na štokavskoj ijekavici i predložio slovopis prema češkome uzoru (slova č, ć, š, ž). Njegov je pristup prevladao, a modernizacijom jezika pokrenut je narodni preporod.

NOVINE NA HRVATSKOME JEZIKU

U Zagrebu su 1835. počele izlaziti *Novine horvatzke*, prve hrvatske novine samo na hrvatskome jeziku. Izdavao ih je Ljudevit Gaj, jedan od pokretača preporodnoga pokreta. Novine su uskoro promijenile ime u *Ilirske narodne novine*. Umjesto na kajkavskom, izlazile su na štokavskom narječju. Tjedni prilog tim novinama bila je *Danica horvatzka*, kasnije pod naslovom *Danica ilirska*, prvi hrvatski književni časopis. U vodstvu pokreta bilo je mlado građanstvo i po-

neki plemić poput grofa Janka Draškovića. Jedan od Gajevih suradnika, Antun Mihanović, objavio je u *Danici* pjesmu "Hrvatska domovina". Ona počinje stihom "Lijepa naša domovino", a danas se izvodi kao hrvatska himna. Osnovni ciljevi preporoditelja bili su: razvijanje svijesti o pripadnosti hrvatskome narodu, jezično i kulturno ujedinjenje hrvatskih zemalja i povezivanje s ostalim južnoslavenskim narodima. Preporoditelji su stanovnike razjedinjenih hrvatskih pokrajina obuhvaćali ilirskim imenom. Tim su imenom obuhvaćali i ostale južne Slavene različitih imena, vjera i pisma. Stoga se hrvatski narodni preporod naziva i Ilirskim pokretom.

Grof Janko Drašković, jedan od rijetkih plemića među preporoditeljima građanskoga roda, iznio je 1832. politički program preporodnoga pokreta u raspravi pod naslovom *Disertacija*. Za-

**Grof Janko Drašković
zahtijevao je u svome
političkom programu
samostalnu hrvatsku vladu
i uvođenje štokavštine kao
službenoga jezika.**

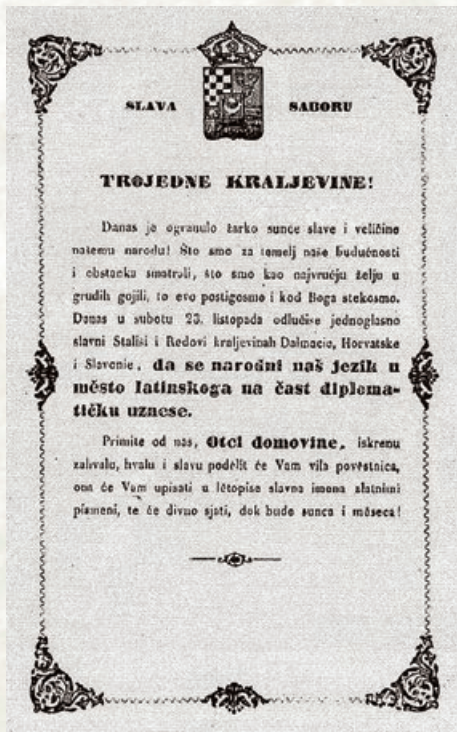
htijevao je samostalnu hrvatsku vladu i uvođenje štokavštine kao službenoga jezika. Preporoditeljima je bila posebno važna borba za standardni hrvatski književni jezik. Stoga su osnivali čitaonice i knjižnice u Varaždinu, Karlovcu, Zagrebu i drugdje. Neki njihovi pristaše, npr. Ivan Mažuranić i Petar Preradović, djelovali su kao istaknuti prvaci preporodne književnosti. Na zagrebačkoj Kraljevskoj akademiji počeo se tada predavati hrvatski jezik kao nastavni predmet. Ivan Kukuljević Sakcinski održao je 1843. u Hrvatskome saboru prvi govor na hrvatskome jeziku. Do toga vremena govorili su plemići i svećenici u Hrvatskome saboru latinskim jezikom.

JEDINSTVENI HRVATSKI JEZIK

Kukuljević je rekao u Hrvatskome saboru: "Mi gledamo svaki dan, kako nam domovina sve dublje i dublje propada, kano imanje one djece, što su pod svakojakim tutori; svaki si tutor utakne nješto u džep, svaki si nješta prisvoji, napokon djeci ne će ostati ništa. Mi smo malo Latini, malo Nijemci, malo Talijani, malo Mađžari i malo Slavjani, a ukupno iskreno govoreći nismo baš ništa! Mrtvi jezik rimski i živi mađžarski, njemački i talijanski, to su naši tutori; živi nam se groze, mrtvi nas drži za grlo, duši nas i nemoćne nas vodi i predaje živima u ruke! Sada imamo još toliko sile, da se suprotstavimo mrtvomu, zamala ne ćemo moći nadvladati žive, ako se čvrsto ne stavimo na svoje noge, to jest

Vlaho Bukovac: Hrvatski narodni preporod

Letak tiskan u povodu saborske odluke

ako svoj jezik ne utvrdimo u domovini i ne postavimo ga vladajućim."

Napokon je Hrvatski sabor u listopadu 1847. proglasio hrvatski službenim jezikom u Hrvatskoj i Slavoniji umjesto latinskoga. "Danas je ogrunulo žarko sunce slave i veličine našem narodu! Što smo za temelj naše budućnosti i obstanka smatrali, što smo kao najvruću želju u grudih gojili, to evo postigosmo i kod Boga stekosmo. Danas u subotu 23. listopada odlučio je jednoglasno slavni Stališi i Redovi kraljevinah Dalmacije, Horvatske i Slavonije, da se narodni naš jezik u mjesto latinskoga na čast diplomatičku uzme. Primite od nas, Otcu domovine, iskrenu zahvalu, hvalu i slavu podijelit će Vam vila povjestnica, ona će vam upisati u ljetopis slavna imena zlatnim pismeni, te će divno sjati, dok bude sunca i mjeseca!", pisalo je u tiskanoj obavijesti o saborskoj odluci koja se širila na letku u novinske dodatke.

Preporodni pokret je utemeljio jedinstveni hrvatski književni jezik i književnost. Pokrenuo je prva glasila samo na hrvatskom jeziku. Potaknuo je osnivanje knjižnica, čitaonica i nacionalnih udruga. Narodni preporod ima veliko značenje u očuvanju i jačanju hrvatske narodne svijesti. Njime su udareni temelji ujedinjenju hrvatskih pokrajina i razvoju moderne hrvatske nacije. ■

ENG Croatian parliament, which at the time was formed of the local aristocracy, adopted a decision on the 23rd of October 1847 making Croatian rather than Latin the official administrative language.

Poštovani ravnatelj i ravnateljice, učitelji i učiteljice hrvatske nastave u inozemstvu, voditelji hrvatskih katoličkih misija i dječjih glazbenih skupina u inozemstvu, kolege i kolegice glazbenjaci!

Glazbena udruga Opus, udruga profesora glazbenih i osnovnih općeobrazovnih škola u Hrvatskoj, organizirat će treći put zaredom, 17. i 18. svibnja 2018., u Muzeju suvremenih umjetnosti u Zagrebu Festival dječjega glazbenog stvaralaštva na kojem se predstavljaju najbolji radovi iz područja izvannastavnih glazbenih aktivnosti: od skladateljskih radionica do raznih vokalne-instrumentalne sastava i mjuzikla, djece osnovnoškolskog uzrasta od 6 do 15 godina.

Cilj Festivala je promicanje i poticanje dječjega glazbenog stvaralaštva u najširem smislu te omogućiti djeci nastup u što boljim produkcijskim uvjetima.

Od ove školske godine želja nam je uključiti i hrvatske osnovne škole izvan Hrvatske ili druge hrvatske dječje glazbene skupine u inozemstvu. Uz osnovni cilj, uključivanjem naših mladih sunarodnjaka koji žive, obrazuju se te izvode i stvaraju glazbene radove izvan Lijepe Naše, pridonijet ćemo međusobnom upoznavanju te uspostavljanju prijateljskih i stručnih dodira između škola u Hrvatskoj i sudionika iz hrvatskih zajednica u svijetu.

Samom Festivalu prethodi natječaj koji će biti otvoren u siječnju 2018. na mrežnim stranicama udruge, a najbolji dječji radovi koji zadovolje propozicije natječaja izvodit će se uživo na Festivalu.

Festival obuhvaća tri kategorije, a svaka kategorija trajat će jedan dan, što sudionicima omogućuje da se istog dana mogu vratiti kući.

1. Mladi autori – nove dječje autorske skladbe
2. Mjuzikl – glazbeno-scensko djelo
3. Školska mjuza – vokalne-instrumentalne izvedbe djela svih glazbenih žanrova.

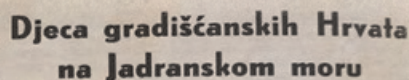
Festival uključuje i mnoge zanimljive aktivnosti: od tonskih i scenskih proba, izvedbi dječjih radova do radionica, susreta s poznatim glazbenim ličnostima, obilaska muzeja do svečane dodjele nagrada te završne zajedničke zabave.

Više o Festivalu naći ćete na mrežnoj stranici Glazbene udruge Opus, a za sva dodatna pitanja stojimo vam na raspolaganju. Veselimo se vašoj prijavi!

<http://www.glazbenaudrugapopus.hr/festival-djecjeg-glazbenog-stvaralstva/>

Srdačan pozdrav,

Glazbena udruga Opus
Sandra Frančišković, ravnateljica Festivala

Zaista je ovaj djeca prelijepto. U domskom kupatilu, koje odjekuje od vjenjela i cike, sigurna na kao u svom vrtu. Voda je čista kao suza, duboka da možeš plivati, ali opet nije preduboka pa nikome ne prijeti nikakva opasnost. Poneki ljudi su seza za širinom mora, za udaljenim Cressom, onaj, kako bi lijepo bilo opipivati prema njemu, ali čuveljeca stroga vjidaljaka lomi najmanje čije bežanje. Otoka će djeca vidjeti i čuati, šetat će se na njima, kada lijepe grupe parobrodica pođe na izlet.

Ovdje će i školu i prijateljeke veze između malih Goričana, malikaša iz različitih krajeva Hrvatske. Djevojčica iz Fieda Gradišću doplivala de se s novom prijateljicom iz Buzeta u Istri, dyak iz Voritana stekao je prijatelje iz Koprivnice. Gradišćanci uoju ita čuti Tamburaški zbor iz Koprivnice, sastavljen od učenika IV. razreda osnovne škole, poznat je po čitavoj Jugoslaviji preko radija i po svojim uspješnim turnejama, daje gotovo svaki dan koncerte, svira mladim slušateljima, naticoulatrice male siusme.

Vratimo se u budnu Opatiju. U njoj ima i tihih kutaka. Mali saloni jednog hotela pretvorio se u uličnica. U njemu hrvatski abiturijenti pjevajuše ili odlično ili

Putkavikolci iz Gradilica (FSH)

Pronašli smo
u Matici za mjesec
listopad godine...

Priprema:
Hrvoje Salopek

A black and white photograph showing a large group of people, including men, women, and children, gathered on a sandy beach. They are dressed in early 20th-century attire. In the background, a large ship is visible on the water, and a small boat is in the foreground. The scene is captured in a black and white photograph.

U ZAGREBU
SVEČANO
PROSLAVLJENA
75. GODIŠNJICA
HRVATSKE
BRATSKE
ZAJEDNICE

1969. Velika skupina članova Hrvatske bratske zajednice, njih 147, pristigla je posebnim letom u Zagreb gdje su svečano obilježili 75. obljetnicu svoje organizacije. "Na pisti aerodroma Zajedničare je pozdravio potpredsjednik Matice iseljenika Hrvatske, sveučilišni profesor dr. Oleg Mandić. Rukujući se s glavnim predsjednikom HBZ-a g. Johnom Badovincem, on je preko njega zaželio dobrodošlicu i ugodan boravak u Jugoslaviji svim Zajedničarima koji su toga dana došli u Zagreb."

The tunnel Učka was opened September 27th. It begins at Matulji and ends at Lučani. The tunnel is 5060 meters long, and it cost 2,095,000,000 new dinars.

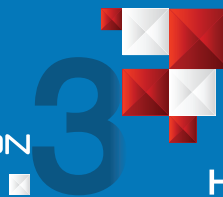
One of the largest projects in our country

Učka Tunnel Opened

The month of September was of great significance to Istria. Thirty-eight years ago, on Sept. 1943, in the center of Istria in Pazin, the historical decision was brought regarding the union of Istria with the mother country Croatia and New Yugoslavia. Two grand celebrations were held 38 years after this decision. First, the Memorial Home of Unity and Liberty was opened on Sept. 26. Next day, on Sept. 27, the opening of the tunnel through the mountain Učka was very solemnly proclaimed. This magnificent tunnel, perhaps the largest in Europe, con-

1981. Matica izvješćuje svoje čitatelje na engleskom o otvaranju tunela Učke 27. rujna 1981. "On počinje u Matuljima, a završava u Lupoglavu. Tunel je dugačak 5.060 metara i koštao je 2.095.000 - novih dinara."

G2 MEETING
SECOND
GENERATION

Hrvatska, puna
poslovnih potencijala

A Z
G R
E R
B

06. - 08.
studenog

2017.

Kongresni centar
Forum Zagreb

program 2017.

- Demografija je pitanje svih pitanja
- Who's who in G2 - Razmjena vizitki i predstavljanje svakog sudionika
- Starting up with CRONNECT! - Pitch sesija s 10 hrvatskih start-upova
- Panel diskusija #1: Kako privući investitore iz hrvatske dijasporu i zastupati njihove interese
- Panel diskusija #2: Kako promovirati hrvatske proizvode iz cijelog svijeta u cijelom svijetu
- Panel diskusija #3: Lopta i kravata - savršena poslovna kombinacija (ili kako vrhunski sportaši planetarne slave mogu pomoći razvoju hrvatskoga gospodarstva)

- Panel diskusija #4: Zeleno kao novo zlato (ili kako se Hrvatska može ponositi i čistom nezagađenom zemljom, ekološkom proizvodnjom i zdravim proizvodima)
- Panel diskusija #5: Krv, suze i znoj - u industriji je spas (ili koje je trenutno stanje domaće industrije, što se proizvodi, na čemu se temelji hrvatska industrija i koji su novi poslovni modeli)
- Open Hour: Pitanja i odgovori, Vlada i dijaspora
- Takvi su Hrvati!
- Poslovni izlet u Osijek i Vukovar

Pokretanje inicijative “MI GOVORIMO HRVATSKI”

Uz njegovanje kulturne i duhovne baštine, ključnu ulogu igraju održavanje i jačanje hrvatskoga identiteta i jezika. Cilj projekta je poticanje roditelja da svoj zadatak, odnosno prenošenje jezika i kulture, ozbiljno shvate i provode

Hrvatska katolička misija Berlin (HKM Berlin) pokrenula je u rujnu 2017. godine inicijativu pod nazivom “MI GOVORIMO HRVATSKI”. Riječ je o projektu kojim žele istaknuti važnost očuvanja nacionalnog, jezičnog i kulturnog identiteta.

Činjenica je da se HKM Berlin od drugih katoličkih župa u Berlinu razlikuje samo po jeziku. Jezik je osnova za opstanak misije u budućnosti te je HKM u posljednjih pet desetljeća dala značajan doprinos u očuvanju vjerskog i nacionalnog identiteta hrvatskoga naroda u Berlinu. No, s obzirom na činjenicu da Hrvati sada već u trećoj generaciji žive u Njemačkoj/Berlinu, nezaustavljiv je proces asimilacije te gubitak znanja materinskoga jezika. Posljednjih godina primjetno je u HKM Berlin na vjeronauku i drugim aktivnostima u kojima sudjeluju djeca i mladi da mlađi naraštaj sve slabije govori hrvatski.

Slijedom navedenog, u novoj školskoj godini pokrenuta je hvalevrijedna inicijativa “MI GOVORIMO HRVATSKI”. Uz njegovanje kulturne i duhovne hrvatske baštine, ključnu ulogu igraju održavanje i jačanje hrvatskoga identiteta i jezika. Cilj projekta je poticanje roditelja da svoj zadatak, odnosno prenošenje jezika i kulture, ozbiljno shvate i

“Nadam se da će i druge hrvatske katoličke misije u dijaspori prepoznati važnost tog projekta te krenuti istim stopama”, ističe župnik HKM Berlin fra Edvard Sokol.

provode. Činjenica je da sve polazi od doma i odgoja pa tako i znanje materinskoga jezika.

Različitim akcijama, modulima i projektima Župno vijeće HKM Berlin želi dati doprinos u “borbi” protiv sve slabijeg znanja hrvatskoga jezika, posebice u djece i mladih. Stoga će se rad s djecom za vrijeme vjeronauka održavati u manjim grupama, adekvatnim metodama te listama riječi kako bi djeca imala priliku bolje razumjeti gradivo, proširiti rječnik te govoriti hrvatski. Nadalje su planirani mjesečni susreti za djecu i mlade u kojima će se održati i jezične radionice. Stručna predavanja za roditelje, posebne ponude za mlade te redovito izdavanje letka sa svim terminima aktivnosti i različitim korisnim informacijama također su dio projekta. Letak je vrlo informativan te sadrži sljedeće kategorije: uvod odnosno stručni tekst na temu “jezik”, predstavljanje različitih djela hrvatske pisane kulture, jezične savjete, predstavljanje jednoga korisnog linka vezanog uz temu “jezik” te kutak za djecu koji se sastoji od dva dijela (“učenje molitava” i “proširimo naš rječnik”). Za design i grafičku obradu letka i cijele inicijative pobrinula se mlada župljanica Anni Lovrić, uredništvo prvog letka potpisuje Anica Krstanović, predsjednica Župnog vijeća, te Martina Ćosić, zapisničarka Župnog vijeća, kao lektorica. Nadalje se Župno vijeće HKM Ber-

lin pobrinulo za tiskanje naljepnica “MI GOVORIMO HRVATSKI”. Naljepnica je namijenjena svima koji žele sudjelovati u projektu te se pozivaju Hrvatice i Hrvati da ih zalijepe u svoje domove, na automobile i na druga vidljiva mjesta kako bi im služile kao podsjetnik za konstantnu uporabu hrvatskoga jezika.

Inicijativa “MI GOVORIMO HRVATSKI” također želi istaknuti važnost pohađanja nastave na hrvatskome jeziku. Istodobno poziva roditelje da upišu svoju djecu na hrvatsku nastavu te da im omoguće ne samo učenje hrvatskoga jezika, nego i upoznavanje zemlje, povijesti i kulture svojih predaka.

Hrvati u Njemačkoj s pravom mogu biti ponosni na svoju integritetnost, ali to ne znači da se trebaju odreći hrvatskoga jezika i identiteta. Pokretanjem ove korisne i hvalevrijedne inicijative HKM Berlin uvjerena je da se zajedničkim snagama može usporiti asimilacijski proces.

Župnik HKM Berlin fra Edvard Sokol, koji je podržao ne samo ideju za inicijativu, nego i njezinu realizaciju podržavajući je financijskim sredstvima za tiskanje letaka i naljepnica, istaknuo je: “Nadam se da će i druge hrvatske katoličke misije u dijaspori prepoznati važnost tog projekta te krenuti istim stopama.” ■

ENG The Croatian Catholic Mission in Berlin has launched the We Speak Croatian initiative, a project that aims to highlight the importance of preserving our national, linguistic and cultural identity.

ŠURLICE S GULAŠOM OD JUNETINE

Kvarnerski specijalitet šurlice odnosi se na domaću tjesteninu koja je najpoznatija na otoku Krku. Upravo zbog svoje šupljine krčka tjestenina dobila je ime. Prema Akademijinu rječniku u XVII. tomu, rađenom od 1952. do 1962., šurlicom se naziva 'vrsta jela u Vrbniku na Krku', a šurlica je malena šurla odnosno – surla (slonov nos).

SASTOJCI ZA ŠURLICE: 1,5 kg brašna (glatko) • 2 cijela jaja • 2 žumanca • 2 dcl ulja (obično, maslinovo ili mješavina) • sol • topla voda prema potrebi

PRIPREMA ŠURLICA:

Posolite brašno te mu dodajte jaja i žumanca te ulje. Lagano umiješite tijesto dolijevajući prema potrebi tople vode. Ostavite ga da se malo odmori, oblikujte najprije dugačke valjke te ih režite na komadiće za jednu šurlicu. Na kraju ih oblikujte valjanjem između dlanova uz pomoć štapića za ražnjiće. Kuhajte ih u posoljenoj i pouljenoj vodi 5 - 10 min.

SASTOJCI ZA GULAŠ: 2 kg junetine • 3 luka • 2 svježje rajčice • 2 dcl ulja • 6 češnjeva češnjaka • 2 dcl vina • peršin • sol i papar • ribani parmezan

PRIPREMA GULAŠA: Na laganoj vatri promiješajte luk i narezano juneće meso, dodajte protisnuti češnjak, začine, rajčice koje ste nasjeckali te narezani peršin. Kuhajte dok se ne napravi fini umak od svih sastojaka koje ste stavili i podlijevajte lagano vodom i vinom. Pustiti gulaš da se sat i pol vreme na kuha na laganoj vatri. Skuhajte šurlice i poslužite uz gulaš.

CMC TV TOP 30

1. **Ž. Bebek & O. Dragojević** - Ako voliš ovu ženu
2. **Mia** - Sunce, oblak, vjetar
3. **Markiz** - Sve što sada želim
4. **Bang Bang feat. Saša Antić** - Kako stoje stvari
5. **Kedzo** - Ljubavi moja
6. **Parni Valjak** - Ljubav
7. **Adrijana Baković** - Smijem se
8. **Boris Novković** - Čista ljubav
9. **Flyer** - Kako da te ne volim
10. **Gea** - I to će proći
11. **Tonči & Madre Badessa Band** - Pošteno
12. **Opća Opasnost** - Kriva si
13. **Mladen Grdović** - Dalmatinca mater rodi
14. **Buđenje** - Samo ti, samo ja
15. **J. Pađen & Aerodrom** - Ja te jednostavno volim
16. **Ivan Zak** - Opasna
17. **Vranac** - Budi mi sretna
18. **Marko Vukes** - Nebo gori
19. **Mejaši feat. M. Škoro** - Otključaj mi vrata
20. **Roko Vušković** - Tvoj je trag u meni
21. **Lorenzo feat. Mia** - Sve sam znala i prije
22. **Jelena Rozga** - Ne pijem, ne pušim
23. **Daria Hodnik** - Pružam ruke sreći
24. **Teška industrija** - Reklamacija
25. **Crvena jabuka** - Minka
26. **Dino Merlin** - Sve dok te bude imalo
27. **Bernarda Bruno** - Ti i ja
28. **E. Stanić feat. O. Dragojević** - Rusulica
29. **Klapa Cambi** - Slučajno smo se sreli
30. **Lana Jurčević** - Svi su ljudi oko mene

'Malo probuditi sredinu'

Festival je nastao nakon dugogodišnjeg prijateljstva između HKZ-a iz Švicarske, pokretača Festivala, prof. Ivana Matarića te Silvija Jergovića, voditelja Vukovarske podružnice HMI-ja i Dražena Švagelja, predsjednika Ogranka Matice hrvatske u Vinkovcima

Tekst/foto: **Snježana Kraljević i Silvio Jergović**

Večernjim orguljaškim koncertom Jana Antuna Valenćika i Dragana Trajera te nastupom Vokalnog ansambla "Stretta" iz Vinkovaca u crkvi sv. Vinka Pallottija u Vinkovcima u nedjelju 3. rujna završio je 3. vinkovački orguljaški festival – *Organum Cibalae*. Organizatori Festivala Hrvatska kulturna zajednica (HKZ) iz Švicarske, Hrvatska matica iseljenika – Podružnica Vukovar, Ogranak Matice hrvatske u Vinkovcima i Ogranak Matice hrvatske u Vukovaru upriličili su od 31. kolovoza do 3. rujna bogat program.

Festival je otvoren misnim slavljem u crkvi sv. Filipa i Jakova u Vukovaru koje je predvodio domaći župni vikar o. Matija Marijić, pjevali su združeni zborovi – domaći župni zbor "Sv. Cecilija" i gosti – članovi Mješovitoga pjevačkoga zbora "Sv. Cecilija" župe sv. Euzebija i Poliona

u Vinkovcima, uz orguljsku pratnju redovnice Mirele Štraub i dirigenticu prof. Dubravku Vukovarac, a sve je pozdravio domaći župnik i gvardijan o. Ivica Jagodić. Nakon mise koncert na orguljama izveo je Edmund Borić Andler.

Drugoga dana u crkvi sv. Nikole, biskupa u Vinkovcima, nakon pozdrava domaćega župnika Stjepana Podboja, orguljaški koncert održao je pokretač ovoga Festivala, glazbenik, orguljaš, skladatelj profesor Ivan Matarić, predsjednik HKZ-a iz Švicarske. Trećega dana u crkvi sv. Vinka Pallottija u Vinkovcima održana je orguljaška radionica za crkvene orguljašice i orguljaše koju je vodio prof. Matarić koji je istoga dana u večernjim satima u crkvi sv. Antuna Padovanskog u Otoku održao koncert na orguljama. Riječi dobrodošlice uputio je domaći župnik Antun Knežević.

"Interes za radionicu postoji. Ono što mogu pridonijeti, a gotovo sam 50 godina orguljaš, to je prenijeti neka iskustva na mlađe ljude u vezi s registraci-

"Interes za radionicu postoji. Ono što mogu pridonijeti, a gotovo sam 50 godina orguljaš, to je prenijeti neka iskustva na mlađe ljude u vezi s registracijom, sviranjem, notama, a napravio sam i neke aranžmane."

jom, sviranjem, notama, a napravio sam i neke aranžmane. Osnovna je intencija bila malo probuditi sredinu i očito da je uspjelo i već *tri godine organiziramo ovaj festival*", rekao je prof. Matarić.

Voditelj HMI-ja – Podružnice Vukovar Silvio Jergović ističe kako "velikodušno trebamo prihvatiti besplatan dolazak prof. Matarića koji i besplatno vodi radionicu i ono što je jako bitno da mlađi s njim ostanu u kontaktu tijekom cijele godine. Pozivam stoga da se već sljedeće godine mladi koji ne sviraju u crkvi, a žele se baviti orguljama, priključe. Kod nas se orgulje koriste samo u liturgiji, a bilo bi dobro da se i koncerti organiziraju."

Vinkovački orguljaški festival nastao je nakon dugogodišnjeg prijateljstva i suradnje između HKZ-a iz Švicarske, pokretača Festivala, prof. Ivana Matarića te Silvija Jergovića, voditelja Vukovarske podružnice HMI-ja i Dražena Švagelja, predsjednika Ogranka Matice hrvatske u Vinkovcima. ■

ENG *The third annual Organum Cibalae organ festival closed on Sunday, the 3rd of September in the northeastern Croatian town of Vinkovci with an evening organ concert at St Vincent Pallotti church featuring Jan Antun Valenćik, Dragan Trajer and the local Stretta vocal ensemble.*

Zapažanja o jeziku

Prateći tisak i elektroničke medije, ali i različite druge tekstove sve se više nameće dojam da se u jezičnom pogledu postupno vraćamo u 80-e godine prošloga stoljeća. Nerijetko se npr. umjesto riječi *obrazac* ponovo pojavljuje *formular*, umjesto *veleposlanstvo* i *veleposlanik* sve češće čujemo *ambasada* i *ambasador*, dok je *avion* ponovo gotovo potisnuo hrvatsku riječ *zrakoplov*. U znanstvenim, nastavnim i kulturnim ustanovama posuđenica *komisija* sve više potiskuje hrvatsku riječ *povjerenstvo*, a na pojedinim znanstvenim skupovima nema više *rasprave* nego se opet pojavila *diskusija*. Čini se kao da se sustavno iz mjeseca u mjesec, iz godine u godinu "ispuštaju" hrvatske riječi iz hrvatskoga jezika, kako bi ih njegovi korisnici postupno zaboravili.

Takvih je zaborava u hrvatskoj jezičnoj povijesti bilo nebrojeno, a jedan se događao od sredine 20. stoljeća do hrvatske neovisnosti. Moguće ih je navesti zaista velik broj, od pravopisa i gramatike do leksika, a ovom ćemo ih prigodom izdvojiti nekoliko. Tako su npr. do sredine 20. stoljeća glagoli koji u polaznom obliku (infinitivu) završavaju na *-ati*, kao i pojedini glagoli na *-ivati* obično imali prezentske nastavke *-jem*, *-ješ...*, npr. *doimati se* - *doimlje se*; *izazivati* - *izazivljam*; *nazivati* - *nazivljam*; *otimati* - *otimljam*; *prosipati* - *prosipljem*; *štipati* - *štipljam*; *uzimati* - *uzimljam*. Takove su prezentske oblike u svojim djelima često rabili brojni hrvatski pisci kao npr. Milutin Cihlar Nehajev, Viktor Car Emin, Miroslav Krleža, Josip Kosor i dr., a tako su pisali i brojni hrvatski književnici u 19. stoljeću. Sredinom 20. stoljeća te prezentske oblike sve više potiskuju oblici tipa *izazivam*; *nazivam*; *otimam*; *prosipam*; *štipam*; *uzimam* itd. Naravno, u to se

Piše: Sanja Vulić

doba takove promjene nipošto nisu događale spontano nego su bile politički usmjeravane i određivane, pa i sada moj elektronički pravopis podcrtava oblike *otimljam* i *štipljam* kao netočne. Valja ipak pripomenuti da je i 80-ih desetljeća prošloga stoljeća bilo hrvatskih književnika koji su ustrajno rabili nekoć uobičajene hrvatske oblike, kao npr. Ivan Aralica koji i tada piše *izazivljam*; *nazivljam* i sl.

Osim navedenih prezentskih oblika prisjetit ćemo se ovom prigodom pridjeva tipa *sulud*; *sumrtav*; *supijan* i dr. koji su također bili uobičajeni u prvoj polovici 20. stoljeća, pa su ih npr. rabili hrvatski književnici Fran Galović, Branimir Livadić, Ivan Dončević, već spomenuti Car Emin, Kosor i dr. U drugoj polovici 20. stoljeća potiskuju ih inačice tipa *polumrtav*, *polupijan* i dr., a moj elektronički pravopis opet podcrtava pridjeve *sumrtav* i *supijan* kao netočne. Isto se može reći za glagol *odsuditi* i od njega izvedenu imenicu *odsuda* koje pred stotinjak godina nalazimo u Antuna Gustava Matoša, Rikarda Katalinića Jeretova te brojnih drugih pisaca, uključujući i dio onih koji su u ovom kratkom tekstu već spomenuti. Unatoč uobičajenosti i učestalosti, nakon Drugoga svjetskoga rata potpuno su ih istisnule inačice *osuditi* i *osuda*. Glagol *odsuditi* i imenicu *odsuda* u svom književnom jeziku čuvaju još samo gradišćanski Hrvati, vjerojatno nesvjesni da nije riječ o njihovoj posebnosti nego o inačicama koje su bile uobičajene i u Hrvatskoj dok nisu iz normiranoga jezika protjerane.

Iskustvo nam pokazuje da se riječi i oblici riječi koji su jednom bili protjerani ili potisnuti iz normiranoga hrvatskoga književnoga jezika teško više u njega vraćaju. Zato je neshvatljiva ravnodušnost prema sličnim suvremenim pojavama. ■

 Hrvatska pošta
Brzo, brže... web-brzo!

WEB-BRZOJAV
Najjednostavniji
i najbrži način
slanja brzojava!

BRZOJAVI

Živate u inozemstvu, a želite poslati brzojav rodbini ili prijateljima u Hrvatskoj?

Pošaljite brzojav internetom, bez dodatnih troškova, a Hrvatska pošta dostavit će ga za vas krajnjem primatelju bilo gdje u RH!

Uz brzojav možete iz naše široke ponude prigodnih darova odabrati i poslati onaj koji odgovara vašoj poruci.

Za sve dodatne informacije posjetite:
www.posta.hr i pošaljite svoj brzojav!

Milosrdne sestre svetoga Križa

Sestre svetoga Križa djelovale su u Njemačkoj od 1966. do 2009. Prvo radno mjesto bio im je Kolpinghaus u Freiburgu (Baden-Württemberg). Sestre su se brinule za kapelicu, šivaonicu i spremanje kuće

S. Anđela i s. Agnezina u kuhinji

Piše: fra Jozo Župić

U Đakovu je sjedište Hrvatske provincije milosrdnih sestara sv. Križa. Ta je provincija započela 7. lipnja 2017. obilježavati svoj 150. jubilej dolaska iz Švicarske i utemeljenje same provincije. Sestre su došle na poziv biskupa J. J. Strossmayera s nakanom rada u školama na odgoju djece i mladeži. Uz odgoj posvećivat će se i njezi bolesnika i brizi za siromahe.

Družbu milosrdnih sestara sv. Križa osnovao je o. Teodozije Florentini, kapucin, zajedno s majkom Marijom Terezijom Scherer 1856. godine u Švicarskoj. Sjedište Družbe od samoga početka do danas nalazi se u Ingenbohl-Brunnen.

SAMOZATAJNO, VJERNO I REVNO

Na molbu biskupa J. J. Strossmayera došlo je 7. lipnja 1868. godine deset sestara sv. Križa iz Švicarske u Đakovo. Nakon što su naučile hrvatski jezik, preuzele su odgoj u pučkoj školi, ženskoj preparandiji i negu bolesnika u maloj bolnici s 20 kreveta koja je pripadala biskupskom vlastelinstvu. Sama utemeljiteljica majka M. Terezija posjetila je četiri puta sestre u Đakovu, ohrabrila ih da nastave započeti posao, osnovala provinciju i brižno nastojala da se čuva Utemeljiteljev duh i da se djeluje pod njegovim geslom: "Potreba vremena volja je Božja." Osim u Hrvatskoj sestre ove provincije proširile su svoju djelatnost u Crnoj Gori, na Kosovu, u Makedoniji, Srbiji i Njemačkoj. Posebno su ponosne

Zajednica i osoblje 1972.

što je na mjestu generalne poglavarice u Ingenbohl Hrvatica Marija Brizar. Zahvaljujući časnim sestrama Esteri i Amaliji možemo pratiti njihovo djelovanje u Njemačkoj. Sestre svetoga Križa djelovale su u Njemačkoj od 1966. do 2009. Prvo radno mjesto sestara sv. Križa u Njemačkoj bio je Kolpinghaus u Freiburgu (Baden-Württemberg). Sestre su se brinule za kapelicu, šivaonicu i spremanje kuće. Dužnost su preuzele 1966. i sve što im je povjereno obavljat će samozatajno, vjerno i revno sve do 1974. godine. Prve četiri sestre

Osim u Hrvatskoj sestre ove provincije proširile su svoju djelatnost u Crnoj Gori, na Kosovu, u Makedoniji, Srbiji i Njemačkoj.

bile su: Anselma Pramberger, Gracijela Sučić, Silvina Kupčerić i Radojka Crljenić. U sestrama bavarske provincije iz Gemündena imale su potporu i pomoć. Osim svojih redovitih dužnosti sestre su nedjeljom poslije podne obilazile naše radnike koji su bili u bolnici. Pisale su našim ljudima pisma i slali ih njihovima u domovinu. Snagu za sebe i za druge crpile su u svetoj misi koju je za njih svakoga dana slavio dr. Alois Stievater, duhovnik kuće. Radost su im uvećavali posjeti naših svećenika i misa na hrvatskome jeziku prilikom njihova posjeta. Duhovne obnove za sestre imao je svećenik Filip Joler.

Starački domu u Schifferstadtu U ožujku 1972. godine u Hrvatsku katoličku misiju u Freiburgu došla je s. Emilija Scherer i preuzela je različite dužnosti u misiji: vjeronauk, pjevanje, pomoć župniku u uredu, obilazak na-

Posjet p. Tihomira zajednici

Zajednica u Unterpfaffenhofenu 1984. - posjet s. Beatrice misionarke u Brazilu, koja je radila u Domu u Garmischu

ših ljudi u bolnici ili na radnim mjestima, kao i u svim drugim misijskim postajama. Briga za ovu misiju bila je dodijeljena franjevcima trećeredcima. Sestra je stanovala u zajednici sestara u Kolpinghausu, a nakon ukidanja zajednice u Kolpinghausu s. Emilija stanovat će kod sestara sv. Vinka koje su bile u blizini Misije. Ona 1986. odlazi u mirovinu i vraća se kući. To je jedina sestra ove provincije koja je radila u pastoralu Hrvatske katoličke misije u Njemačkoj. Budući da se pojavljuju različite potrebe, sestre sv. Križa žele odgovoriti geslu utemeljitelja: "Potreba vremena volja je Božja." Tako će sestre 1968. godine preuzeti apostolat među štitičenicima u Njemačkoj i to najprije u gradu u Staračkome domu St. Mathias u Schifferstadtu pokraj Mannheima. Direktor Caritasa dr. Ludwig Stauffer obratio se provincijalnoj upravi i sestre će doći potkraj 1968. Bile su to: Johana Paal i Magdalena Thaler. Prije toga prva poglavarica s. Edelfrieda Kirchhofere i s. Anđela Perešin bile su dva mjeseca na praksi u Lurdesheimu u Aachenu kako bi stekle određeni uvid u posao. Trećega prosinca iz Đakova su stigle s. Alfonzina Eichinger, provincijalna savjetnica, a s njom s. Venancijana Mihaljević i s. Leonilda Zetaić s osobljem koje će preuzeti određene poslove. To su bili: Milica Apati, njezina kćerka Verica, Marija Mitrović, Katica Geli, Anica Habijanec, Marija Alt i Franjo Lovrić. Sestre i osoblje dobili su stan, a kako još jedan dio kuće nije bio dovršen i nije imao kapeлицu, sestre su odlazile pješice 20 minuta do crkve st. Laurentius. Proslavljen je i prvi Božić izvan domovine uz nostalgiju za kućom. Na Tri kralja u crkvi

st. Laurentius sestre Johana i Venancijana obnavljaju svoje prve zavjete. Bilo je dirljivo za sve vjernike.

BRIGA ZA 50 ŠTITIČENIKA

Slavlje prve mise u kući dogodilo se 22. veljače i to na hodniku jer kapelica još nije bila dovršena. Misu je slavio vlč. Antun Kosina, ispovjednik sestara, a bio je zadužen kao dušobrižnik za hrvatske radnike u Njemačkoj. Svečanu posvetu kuće i kapelice obavio je 2. travnja 1969. mons. dr. Dietrich Wetter, biskup, uz asistenciju dr. Staufera i drugih svećenika.

Godine 1970. krenula je grupica sestara iz Đakova na novo misijsko područje, u Starački dom u Garmischu. Dotad su u Garmischu radile sestre Naše Gospe iz Zagreba.

Prve sestre u Garmischu

Tako započinje normalno funkcioniranje Doma. Zajednica se popunjava. Godine 1974. imala je osam sestara: Edelfrieda, poglavarica, Magdalena, Marinka Žukina, Aukšilija Hrvoj, Anđela Perešin, Agnezina Majdandžić, Gertruda Mutter, Leonilda Zetaić. Kasnije su ovdje radile sestre: Karmelina Mitrić, Slavka Soldo, Miomira Marković, Boženka Čevd, Pavla Barbarić, Dubravka Tadin, Anselma Pramberger, Nevena Stražanac, a iz Đakova su povremeno dolazile kandidatice na ispomoć. Krajem 1970. godine zapisano je u kronici: "Brinule smo se za 50 štitičnika u Altersheimu. Njegovale smo 46 u Pflegestationu, a 15 ih se preselilo u vječnost."

ZAJEDNICA U GARMISCHU

U kronici je zabilježen i jedan lijepi događaj. Vlč. Milivoj Galić iz hrvatske misije u Ludwigshafenu vjenčao je u kapelici dvoje zaposlenika, oboje iz Đakova, a sestre su im pripremile lijepu svečanost i svatovsku večeru. Zapisano je također da su zajednicu posjećivali svećenici iz Đakova i iz okolnih katoličkih misija, kao i sestre iz Bavorske provincije iz Gemündena. Sestre su se stalno usavršavale u svome pozivu za njegu bolesnika. Dom su posjećivala djeca iz vrtića ili škole, priređivani su različiti susreti i koncerti, proslave rođendana i poklada, Božića i drugih blagdana, osobito zaštitnika Doma. Zbog nedostatka sestara posao će preuzeti sestre Pohoda Marijina iz Indije koje su došle 1989. i tako će dvije zajednice, indijska i hrvatska, dočekati Novu godinu 1990. zajedno. Oproštaj je bio u gradskoj vijećnici, a 20. travnja oproštaj je bio u Caritasu. Nakon 22 godine sestre

napuštaju ovu filijalu na sveopću žalost.

U kronici zajednice u Garmischu stoji zapisano: "Uvijek vjerna Kristovoj poruci, prihvatila je naša Provincija i ovaj puta zov Njegove ljubavi i to u stranoj zemlji – u Njemačkoj." Tako je 26. veljače 1970. krenula grupica sestara iz Đakova na novo misijsko područje, u Starački dom u Garmischu. Dotad su u Garmischu radile sestre Naše Gospe iz Zagreba. Ostat će još mjesec dana kako bi uputile sestre sv. Križa u posao i pomogle im u snalaženju, a onda će te sestre poći za Holzkirchen. I ova zajednica vodi kroniku. Čitamo: "Što se tiče duhovnoga blaga, toga sestre imaju ovdje u obilju. Imamo dobrog kućnog duhovnika, župna crkva nije daleko. Sestre imaju vremena da nedjeljom još mogu u župnoj crkvi sudjelovati na sv. misi. Naš duhovnik svaki dan u 16 sati sa starcima moli kronicu pa se i sestre mogu priključiti. Imamo svoga ispovjednika p. Dominika Šušnjara. Sestre su vrijedne i zadovoljne svojim poslom, a i starci i poslodavci zadovoljni su sa sestrama." U ovome gradu sestre su ostale dvije godine. To je bilo privremeno rješenje jer je Caritas započeo gradnju nove zgrade u Unterpfaffenhofenu u koji će se sestre preseliti nakon Garmischa. To se dogodilo 1972. godine. Preselile su se sestre: Aurelijana Lung, Erika Kuppek, Almira Bošnjak, Florentina Baotić i Beatrica Krstačić. Morale su se pobrinuti i za preseljenje 40 štićenika koje su njegovale u Garmischu.

Prva kućna poglavarica i voditeljica

S. Justicija sa stanovnicama svoga kata

Doma bila je s. Aurelijana Lung. Prema zahtjevima su pristizale i druge sestre: Konradina Knöbl, Mirna Higeli, Teofila Arlović, Avelina Banfić, Edelfrieda Kirchofer. Nakon iznenadne smrti s. Aurelijane 1980. dolazi s. Gertruda Mutter iz Schifferstata na njezino mjesto i preuzima vodstvo Doma. U ovoj zajednici također su djelovale sestre: Aleksija Kobas, Ismelda Schmit, Miomira Marković, Justicija Ciger, Stanojka Holovka, Magdalena Thaler, Karmelina Mitrić, Evangelista Warung, Anselma Pramberger, Agata Raič, Karmelita Tomašević, Hermila Klasnić, Antica Tomić, Mladenka Perić, Marinka Žukina, Amalija Kupčerić, Barbara Petrić, Lucija Kopic, Zorislava Kupčerić i Gordana Djaković.

REFORMA ZDRAVSTVA

Posvetu kuće 1972. godine predvodio je biskup Ernst Tewes s velikim brojem svećenika. Zajednicu sestara često je obilazio direktor Caritasa prelat Franz Sales Müller. Odlaskom u mirovinu sla-

vio je svaki dan sv. misu u kapelici doma. Reforma u zdravstvu općenito započela je 1989. godine i tada vodstvo u domovima preuzima stručna civilna osoba. Tako je Heinrich Baumann preuzeo vođenje Doma od s. Gertrude Mutter. Veće promjene u zdravstvu dogodile su se 1996. godine. U tu reformu puno snage i stručnosti ugradila je i s. Amalija. Za provođenje njege i sigurnost korisnika bila je odgovorna od 1992. do 2008. godine. Sestre su se usavršavale, polagale ispite i provodile određene novosti u reformi. Za ispovijedanje sestara dolazili su svećenici iz Münchena: fra Dominik Šušnjara, fra Tihomir Grgat, fra Vjenceslav Glibotić i fra Vuk Buljan. Nakon 37 godina požrtvornoga rada sestre se opraštaju 12. studenoga 2009. s upravom Caritasa i Doma, od zaposlenika i štićenika. Ostavile su svijetao trag dobrote i ljubavi prema svima. Iako su dobivale priznanja i pohvale za svoj rad, one i dalje ostaju milosrdne sestre sv. Križa iz Đakova. ■

Slavlje stotog rođendana jedne štićenice - Prelat Müller sa sestrama

Posjet kardinala Ratzingeru Domu, Božić 1980.

LJEPOTE HRVATSKE OKOM FOTOGRAFA

SLAVONIJA

PHOTO BY IVO BIOČINA

Slavonija je područje legendi čiji se mitovi i tajne ponosno prenose s koljena na koljeno. Jedan od najpoznatijih simbola Slavonije svakako je lipicanac – svjetski poznata pasmina konja koja se na ovim područjima uzgaja od davne 1506. godine.

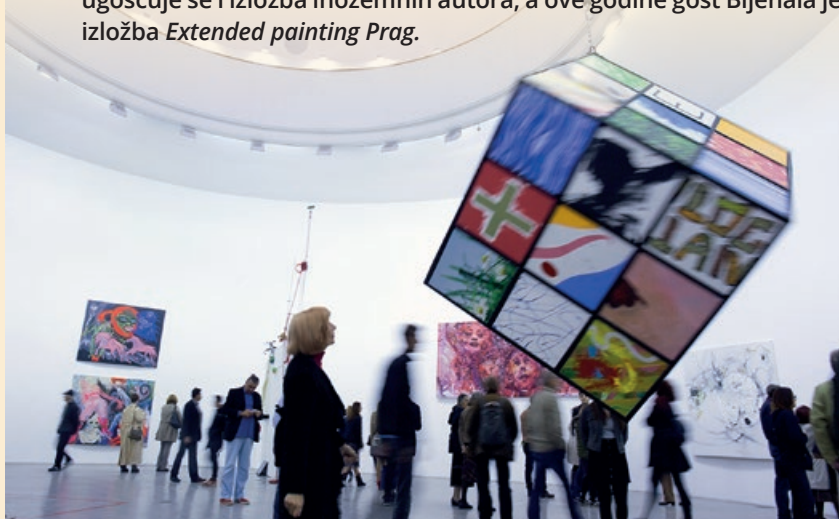

SREDNJOVJEKOVNI DANI NA MEDVEDNICI

Javna ustanova Park prirode Medvednica organizirala je XII. 'Srednjovjekovne dane na Medvednici', u kojima se na Medvedgradu oživljavaju običaji i duh srednjeg vijeka. Njegove stare zidine zaposjednu Crna Kraljica i njezina dvorska svita, plemeniti vitezovi i luckaste dvorske lude, a oko same utvrde smjesti se pravi srednjovjekovni sajam. Posjetitelji su mogli uživati u viteškom turniru, a i sami se okušati u viteškim disciplinama, nasmejati se vratolomijama žonglera Trilje IV., slušati srednjovjekovnu glazbu, susresti medvedničke coprnicke, pa čak i isprobati prave srednjovjekovne sprave za mučenje.

OTVOREN 4. BIJENALE SLIKARSTVA

U Domu hrvatskih likovnih umjetnika u Zagrebu, u Meštrovićevoj paviljonu, otvoreno je četvrto izdanje Bijenala slikarstva, koje se može posjetiti do 29. listopada. Trideset i devet odabranih i deset pozvanih umjetnika predstavlja presjek stvaralaštva hrvatske slikarske scene u posljednje dvije godine. Izložbu su otvorili kustos češkog dijela izložbe Marek Schovánek i Miroslav Kolatek, zamjenik veleposlanika Republike Češke u Zagrebu. Tradicionalno, u sklopu Bijenala slikarstva ugošćuje se i izložba inozemnih autora, a ove godine gost Bijenala je izložba *Extended painting Prag*.

DODJELOM NAGRADA ZATVOREN JUBILARNI 50. PIF

Dodjelom nagrada zatvoren je jubilarni 50. međunarodni festival kazališta lutaka PIF. Festival je donio šarolike predstave sa svih kontinenata svijeta. PIF je jedan od najvećih i najuglednijih lutkarskih festivala u svijetu koji se održava u organizaciji Kulturnoga centra Travno u Zagrebu. Na Festivalu je sudjelovalo 16 kazališta iz sedam zemalja, a oko 200 lutkara, glumaca i umjetnika izvelo je 19 lutkarskih predstava.

47. VARAŽDINSKE BAROKNE VEČERI

Nakon 35 koncerata u deset dana u četiri županije te još 23 popratna programa, svečanošću dodjele nagrada u varaždinskoj Gradskoj vijećnici završile su 47. varaždinske barokne večeri kojima je zemlja partner bila Mađarska. Dobitnici nagrada su sopranistica Ivana Lazar, ansambl *Capella Cracoviensis* te zbor i orkestar Panonske filharmonije iz Pečuha. Ravnatelj Varaždinskih baroknih večeri Davor Bobić naglasio je da je varaždinski festival najveća kulturna manifestacija regije.

SVEČANI MIMOHOĐ 52. VINKOVAČKIH JESENI

U sklopu 52. vinkovačkih jeseni ulicama toga slavonskoga grada u svečanome mimohodu prošlo je oko četiri tisuće članova iz 80-ak folklornih skupina iz Hrvatske i inozemstva koje njeguju hrvatski izvorni folklor, a uz desetak tisuća posjetitelja nastupe je s pozornice na Trgu bana Josipa Šokčevića promatrala i visoka pokroviteljica te manifestacije, predsjednica Kolinda Grabar-Kitarović. U svečanome mimohodu prošle su i 32 svečano ukrašene svatovske konjske zaprege te tridesetak jahača, a svečanost je završila šokačkim kolom na pozornici u kojem je zaplesala i predsjednica Kolinda Grabar-Kitarović.

PRISEGNUO NOVI NARAŠTAJ KADETA

Predsjednica Republike i vrhovna zapovjednica Oružanih snaga RH Kolinda Grabar-Kitarović nazočila je programu svečane prisege 15. naraštaja kadeta te obilježavanju početka nove akademske godine 2017./2018. na Hrvatskome vojnom učilištu "Dr. Franjo Tuđman". Prisegu je položilo 108 kadeta 15. naraštaja među kojima je 89 kadeta 4. naraštaja vojnih sveučilišnih studijskih programa "Vojno inženjerstvo" i "Vojno vođenje i upravljanje" te 10 kadeta kandidata za vojne pilote. Iako ne polažu prisegu, među njima je šest kadeta iz partnerskih zemalja Bosne i Hercegovine, Crne Gore, Kosova i Makedonije koji također započinju školovanje.

DAVIS CUP: KOLUMBIJA - HRVATSKA 1 - 4

Hrvatska Davis cup reprezentacija slavila je u meču za ostanak u Svjetskoj skupini u Bogoti protiv Kolumbije s konačnih 4 - 1. Četvrti bod donio je, u dvoboju bez rezultatske važnosti, debitant Viktor Galović koji je sa 6 - 4, 2 - 6, 6 - 2 slavio protiv Alejandra Gonzalesa. Ranije je pobjednički bod donio Marin Čilić pobjedom nad najboljim kolumbijskim igračem Santiagom Giraldom u tri seta 6 - 3, 6 - 4, 6 - 4 pa je Marin postao junak naše pobjede u Bogoti s oba pojedinačna trijumfa i onim presudnim u paru s Nikolom Mektićem. Hrvatska je u veljači ove godine izgubila od Španjolske (2 - 3) te se dovela u situaciju da igra za ostanak na neugodnom gostovanju u Kolumbiji. U prvom kolu Svjetske skupine Davis cupa tenisača za 2018. godinu Hrvatska će ugostiti Kanadu, odlučeno je na izvlačenju u Londonu. Susret je na rasporedu od 2. do 4. veljače iduće godine.

EP: ODOBJKAŠICE PORAŽENE U OSMINI FINALA

Hrvatske odbojkašice poražene su u susretu osmine finala Europskog prvenstva u Bakuu od Nizozemske s 0 - 3 (18 - 25, 8 - 25, 21 - 25). Nakon odlične igre u porazu od Talijanki (2 - 3), hrvatske odbojkašice ipak nisu imale snage da pruže dostojan otpor favoriziranim Nizozemkama te su poražene bez dobivenoga seta. Izabranice Igora Lavrinova proigrale su tek u trećem setu koji su izgubile s 21 - 25, a u drugom setu naše igračice su igrale katastrofalno i uzele tek osam bodova. Za Hrvatsku su Katarina Barun-Šušnjari i Samantha Fabris imale po 9 osvojenih bodova, dok su za Nizozemke predvodile Anne Buijs (16) i Loetke Sloetjoes (12). Hrvatska tako u posljednjih šest EP-a ostaje sa samo jednim probojem u četvrtfinale, a taj uspjeh su napravile prije dvije godine kada su u osmini finala pobijedile upravo Nizozemke i na kraju osvojile peto mjesto.

EL: RIJEKA NESRETNOSTI IZGUBILA U MILANU

U susretu 2. kola D skupine Europske lige Rijeka je na San Siru izgubila od Milana 2 - 3 primivši treći pogodak u četvrtoj minuti sudačke nadoknade. Milan je do 85. minute imao sigurno vodstvo 2 - 0, no hrvatski prvak je nevjerojatnom završnicom uspio izjednačiti. Kada se već činilo da će Rijeka izvući bod, Cutrone je donio pobjedu Milanu. Inače, za hrvatskog prvaka u Milanu navijalo je više od 5.000 navijača što je najmasovnija potpora navijača Rijeke do sada na nekom od stadiona u sklopu europskih liga. Na ljestvici vodi Milan sa šest bodova, AEK ima četiri boda, Austrija jedan, a Rijeka je bez bodova.

SP VESLANJE: BRAĆA SINKOVIĆ SREBRNI

Hrvatski veslači Martin i Valent Sinković osvojili su srebrnu medalju u dvojcu bez kormilara na Svjetskom prvenstvu u američkome Bradentonu, oni su u finalu za 34 stotinke zaostali za zlatnim Talijanima Matteom Lodom i Giuseppeom Vicinom. Braća Sinković ostala su bez novog, petog svjetskog zlata u dramatičnom finišu u kojemu su Lodo i Vicino nevjerojatnom frekvencijom od 46 zaveslaja u minuti u posljednjih 500 metara uspjeli nadoknaditi dvije sekunde zaostatka za našim veslačima. Za braću Sinković ovo je već šesta medalja sa svjetskih prvenstava i to u trećoj različitoj disciplini. Damir Martin, aktualni olimpijski doprvak, osvojio je četvrto mjesto u samcu.

BOKS: BRZA POBJEDA FILIPA HRGOVIĆA U PROFESIONALNOME DEBIJU

Najbolji hrvatski teškaš Filip Hrgović pobijedio je u svojoj prvoj profesionalnoj borbi u karijeri u Rigi sudačkim prekidom nakon samo minutu i pol borbe protiv Brazilca Raphaela Zumbana Lovea. Meč između hrvatskoga osvajača brončane olimpijske medalje u superteškoj kategoriji na OI u Rio de Janeiru i 36-godišnjega brazilskog veterana okončan je nakon nepunih 90 sekundi. Hrgović (25) je od samog početka nesmiljeno udarao Brazilca, kojemu je sudac u ringu brojio nakon 70 sekundi, a ubrzo nakon toga i prekinuo neravnomjernu borbu. Očekuje se da će Hrgović vrlo brzo nakon ove pobjede potpisati ugovor s jednom od najjačih promotorskih agencija.

EUROBASKET: ŠVED POSLAO HRVATSKU KUĆI

Hrvatska muška košarkaška reprezentacija na drugom je EuroBasketu zaredom završila nastup porazom u osmini finala, u Istanbulu je bolja od Hrvatske bila Rusija sa 78 - 101 (23 - 25, 19 - 21, 15 - 26, 21 - 29). Prije dvije godine u Lilleu za Hrvatsku je bila kobna Češka koja je pobijedila s 80 - 59, a u Istanbulu se ponovila slična situacija. Hrvatska je u prvoj eliminacijskoj utakmici potpuno podbacila, osim Bojana Bogdanovića niti jedan igrač nije bio raspoložen za igru. Posebno je uočljiv bio izostanak učinka Darija Šarića, on je u pet utakmica u skupini imao prosjek od 7,4 skokova i 2,8 asistencija, a ovaj put je skupio samo dva skoka i jednu asistenciju. Nerješiva enigma za hrvatsku obranu bio je Aleksej Šved koji je utakmicu završio s 27 koševa i 12 asistencija, dok je Bogdanović susret završio s 28 pogodaka.

OTKRIJTE SVOJU PRIČU NA hrvatska.hr

Puna života

Ne ispunjavajte život danima, ispunite dane životom.

HRVATSKA

PHOTO BY IVO BIOCINA

PHOTO BY DRAZEN BOTA